TÜRKİYE: KÜRT SORUNUNUN ÇÖZÜMÜ VE PKK

Avrupa Raporu N°219 – 11 Eylül 2012

İngilizce'den tercüme

International Crisis Group
WORKING TO PREVENT CONFLICT WORLDWIDE

İÇİNDEKİLER

YÖNETİCİ ÖZETİ VE ÖNERİLER i
I. GİRİŞ 1
II. ARAÇ MI AMAÇ MI? PKK'NIN SİLAHLI MÜCADELESİ 7
A. ÖRGÜT 7
B. LİDERLİK 9
C. REKABET HALİNDEKİ LİDERLİK GRUPLARI 11
D. İSYANCI GÜÇLER 12
E. FİNANSMAN 13
F. İDEOLOJİ 14
III. TÜRKİYE DIŞINDAKİ PKK 15
A. ORTA DOĞU'DA PKK 15
B. SURİYE 15
C. IRAK VE İRAN 17
D. DİYASPORA 18
IV. BDP: SİYASİ BİR ALTERNATİF Mİ? 21
A. TANINMA İÇİN ZORLU BİR MÜCADELE 21
B. KÜRT OYLARI İÇİN REKABET 21
C. TERÖRİST ETİKETİNİN LANETİ 22
D. BDP'NİN İKİLEMLERİ 25
E. GENÇLERİN RADİKALLEŞMESİ 26
V. KÜRTLERİN SIKINTILARI VE TALEPLERİ 28
A. KÜRTÇE İÇİN DİL HAKLARININ EKSİKSİZ TANINMASI 29
B. ANAYASA VE YASALARDA AYRIMCILIĞA SON VERİLMESİ 30
C. DAHA FAZLA ÖZERKLİK, BAĞIMSIZLIK DEĞİL 31
D. SİYASİ TEMSİL 32
E. MİLİTANLAR İÇİN SEFERBERLİĞİN SONA ERMESİ, KÖYLÜLER İÇİN GÜVENLİK 32
VI. İKİ AŞAMALI BİR SÜREÇ 33
A. BAŞBAKANIN ÇOK ÖNEMLİ ROLÜ 34
B. PKK SORUNUNU KÜRT SORUNUNDAN AYIRMAK 35
C. REFORMLARIN TAMAMLANMASININ ARDINDAN SEFERBERLİĞİN SONLANDIRILMASININ MÜZAKERESİ 36
VII. SONUÇ 37
EKLER
A. TÜRKİYE HARİTASI 39
B. KISALTMALAR SÖZLÜĞÜ 40
C. ULUSLARARASI KRİZ GRUBU HAKKINDA 41
D. 2009'DAN BU YANA CRİSİS GROUP'UN AVRUPA RAPORLARI VE BRİFİNGLERİ 42
E. CRİSİS GROUP MÜTEVELLİ HEYETİ 43

International Crisis Group
WORKING TO PREVENT CONFLICT WORLDWIDE

Avrupa Raporu N°219 **11 Eylül 2012**

TÜRKİYE: KÜRT SORUNUNUN ÇÖZÜMÜ VE PKK

YÖNETİCİ ÖZETİ VE ÖNERİLER

Son on üç yılın en yüksek can kaybının yaşandığı ve on dört ay içinde 700'den fazla kişinin hayatını kaybettiği Türkiye'nin Kürt sorunu, gün geçtikçe daha fazla şiddetleniyor. Güneydoğuda militanlarla sürüp giden çatışmalar, sivillere yönelik saldırı ve kaçırmalar, katı tutum yanlılarının militan PKK (Partiya Karkerên Kurdistan – Kürdistan İşçi Partisi) güçleri içinde ağırlık kazandıklarını gösteriyor. Hükümet ve anaakım medya, teröre karşı topyekün savaş çağrılarının tahrikine kapılmamalı ve bunun yerine, Kürtlerle birlikte çatışmanın uzun vadeli çözümüne odaklanmalı. Meşru Kürt siyasetçilerini cezaevine gönderen baskıcı kanunların değiştirilmesi ve güvenlik güçlerinin aşırılıklarının telafi edilmesi gerekiyor. PKK liderleri dahil olmak üzere Kürt hareketi, terör saldırılarından tümüyle vazgeçmeli ve gerçekçi siyasi hedeflere yöneldiğini kamuoyuna duyurmalı. Hepsinden önemlisi, tüm taraflardan siyasetçiler; anadillerde eğitim, ayrımcı yasaların kaldırılması, adil siyasi temsiliyet ve daha fazla yerinden yönetim gibi Türkiye'deki Kürtlerin büyük bölümünün arzuladığı hakları yasal güvence altına almalılar. Böylelikle Türkiye'deki Kürtler, tam eşitlik ve haklara sahip olacaklar, PKK şiddetine verilen destek azalacak ve militanların silahsızlandırılmaları ve seferberliklerinin sona erdirilmesi müzakerelerinde hükümetin eli güçlenecektir.

Hükümet, Kürtlerin haklarının tanınması konusunda bugüne dek zikzaklar çizdi. İktidardaki Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP), 2005 yılında "Demokratik Açılım" başlattı; ancak çabaları, 2009'da sekteye uğradı. AKP liderleri zaman zaman, okullarda seçmeli Kürtçe dersler açmak ve daha fazla reformun yapılması için mecliste diğer partilerle işbirliğini kabul etmek gibi olumlu sinyaller veriyorlar. Zaman zamansa PKK'yı askeri olarak yenilgiye uğratmak, savaşın gerçek boyutunu küçük göstermek, Kürt sivil kayıpların üzüntüsünü paylaşmamak, Kürt hareketine olan derin kuşkusunu açıkça göstermek, şiddet kullanmayan binlerce aktivistin tutuklanmasını durdurmak için hiçbir şey yapmamak ve, Orta Doğu'nun çalkantı içinde olduğu bir dönemde uluslararası ortaklarından eleştiri gelmediğinden, genel olarak hoşnut kalmakla yetinmek konusunda kararlı görünüyorlar.

Türkiye ve pek çok ülke tarafından terör örgütü olarak kınanan PKK ve yasal hareketin liderleri de dahil Kürt hareketinden de çelişkili sinyaller geliyor. Kürt hareketinin liderleri, uzlaşmacı açıklamalar yaptılar, yasal hareket alanlarına ve Avrupa'daki Kürt diyasporasında protesto yöntemlerine sadık kalmaya çalıştılar ve defalarca karşılıklı ateşkes çağrısında bulundular. Ne var ki bunların pek azı, 2012'de artış gösteren intihar saldırılarını, araçlı bombalama eylemlerini, sivillere yönelik saldırı ve kaçırmaları kınadılar. Katı tutumlular, silahlı mücadeleyi savunuyorlar, radikal gençler ılımlı liderlere meydan okuyorlar ve yüzlerce genç kadın ve erkek isyan hareketine katılmak için gönüllü oluyorlar. Avrupalı ve Amerikalı terörle mücadele yetkilileri, PKK'yı haraç ve uyuşturucu ticaretiyle suçlamaya devam ediyorlar. Çelişkili mesajlar nedeniyle Türk kamuoyu Türkiye Kürtlerinin çoğunluğunun Türkiye içinde yalnızca tam haklar talep etmelerine rağmen, bağımsız bir devlet peşinde olduklarına ikna olmuş durumda. Ankara'da ciddiye alınmak ve sıkıntılarının ülkenin geri kalanı tarafından sempatiyle karşılanmasını istiyorlarsa Kürt hareketinin tek bir sesle konuşması ve liderlerinin sözlerini yerine getirmesi gerekiyor.

Terör saldırıları devam ederken ve PKK gitgide daha uzun süreli saldırılar gerçekleştirirken çözüme giden yolu bulmak zor görünüyor. PKK'ya bağlı bir grubun Türkiye sınırı yakınında önemli bir Kürt bölgesini denetimi altına aldığı Suriye'de yaşanan karmaşa, Ankara'yı kaygılandırıyor ve direnişçilerin güce sahip olma hissini daha da arttırıyor olabilir. İki tarafta da bazı kesimler, askeri olarak kazanmaktan yeniden söz ediyorlar ve bunun maliyeti olarak her yıl yüzlerce insanının ölmesini kabul etmiş görünüyorlar. Öte yandan gerek Türk gerekse Kürt kamuoyu, neredeyse otuz yıldır süren ve hiçbir sonuç getirmeyen çatışmanın sonunda sırf askeri eylemlerin bu karşılıklı sorunu çözmeye yetmeyeceğini gitgide daha fazla kabulleniyor.

Eksik olan, Türkiye Kürtlerini, haklarının demokratikleşen bir Türkiye'de adım adım ve inandırıcı bir şekilde genişletileceğine ikna etmek için açık bir çatışma çözümü stratejisi yürütülmesi. Bu strateji, silahlı militanlarla mücadeleye yönelik orantılı güvenlik çabalarıyla paralel ilerlemeli. Bunun değişmesi için zaman uygun. Önümüzdeki iki yılda cumhurbaşkanlığı seçimi beklenmiyor. Yeni bir anayasa hazırlanıyor. AKP, mecliste sağlam bir çoğunluğa sahip. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, Türkiye Kürtlerinin pek çoğu tarafından dillendirilen taleplerin çoğunu

karşılayabilecek demokratik reformları savunma ve destekleme fırsatını değerlendirmeli. Bu, PKK ile müzakere etmeyi gerektirmeyecektir; ancak başbakan yasal Kürt hareketiyle muhatap olmalı, sıkıntılarını dikkate almalı ve reformları sahiplenmesini sağlamalı.

Kürt hareketinin ne olduğu ve ne istediği konusunda önemli yanlış anlamalar varlığını sürdürüyor. Aşağıda tavsiye edilen adımlar, bu çatışmayı sadece askeri operasyonlara oranla çözüme daha fazla yakınlaştıracaktır.

ÖNERİLER

İlerleme sağlanabilecek bir ortam için

Türk hükümeti ve Kürt hareketinin liderleri:

1. Ateşkese yönelik çalışmalı, militanları saldırılara son vermeye teşvik etmeli, havadan bombalamalar da dahil geniş kapsamlı askeri operasyonlardan kaçınmalı ve daha da şiddetli askeri yöntemler için yapılan baskılara göğüs germeli.
2. PKK'yı sivillere saldıran ve onları kaçıran, bomba yerleştiren ve mülke zarar veren veya gösterilerde Molotof kokteyli fırlatan grupları dizginlemeye ve bir ateşkesi yeniden silahlanmak, ikmal yapmak veya yer değiştirmek için kullanmamaya teşvik etmeli. Güvenlik güçleri, göz yaşartıcı gaz veya biber gazı dahil olmak üzere saldırgan kitlelere yönelik kontrol yöntemlerini kati olarak minimumda tutmalı.

Ateşkese ulaşılmasa dahi

3. Kürt toplumunun anadillerde eğitim, ulusal seçimlerdeki barajın düşürülmesi, yerel yönetimlerin daha fazla özerkleşmesi ve anayasa ve yasalarda ayrımcı nitelikteki etnik önyargıların kaldırılması gibi meşru ve geniş taleplerini ele almalı.
4. Mahkeme öncesi süresi belirsiz tutukluluklara ve Kürt hareketinin binlerce barışçıl aktivistinin "terörist" olarak suçlanmasına son vermek için Terörle Mücadele Yasası, Ceza Yasası ve ilgili diğer mevzuat değiştirilmeli ve yasaların Kürtlere dair konuların şiddet içermeyen şekilde tartışılmasını cezalandırılmaması sağlanmalı.
5. Kamuoyunun eğitimde çok dilliliğin, etnik çeşitliliğin ve yerel yönetimlere daha fazla yetki tanınmasının uluslararası meşruluğu konusunda bilgilenmesi sağlanmalı.
6. Meclis ve özellikle de anayasa komisyonunu kullanarak reform konusunda siyasi partiler arasındaki görüşmeleri kolaylaştırmalı ve bunu sahiplenmelerini sağlamalı.
7. Seferberliğin tamamen yok edilmesi için anlaşma zamanı geldiğinde, eski Kürt militanların yeniden entegrasyonu ve yeniden eğitimine yönelik önlemler pakedini kamuoyuna açıklamalı.

Kürt hareketinin liderleri:

8. Kürtlerin dil, eğitim ve kamusal alanda hangi reformları istediklerini açıkça ortaya koymalı; yerel yönetimlerin güçlendirilmesi veya yerinden yönetim için fikirlerini sistematik olarak ifade etmeli; tam olarak hangi yasaların ve anayasa maddelerinin değişmesini istediklerini belirlemeli; bu reformlara bağlı kalmalı, bunları parlamentoda savunmalı ve genel Türk kamuoyuna açıklamak için kararlı bir çaba sergilemeliler.
9. Kürtçe konuşulan bölgelerde "savunma milisleri" talebinden vazgeçmeli, Türkiye'de paralel bir devlet olarak değerlendirilebilecek her türlü yasadışı siyasi örgütlenmeye son vermeli ve savaşa son verme ve militan güçleri feshetme amacına sadık kalmalılar.

Başta ABD, Kanada, Birleşik Krallık, İrlanda ve İspanya olmak üzere Türkiye'nin müttefikleri ve dostları:

10. Türkiye'de ilgili tüm taraflardan ve partilerden resmi yetkililer, siyasetçiler ve kamuoyu oluşturucularına yönelik seyahat programları gibi yöntemlerle Türk hükümeti ve kanaat önderleriyle ilişki kurarak etnik, dilsel ve dini gerilimleri yok etmeye dair deneyimlerini paylaşmalı.
11. Azınlık haklarının korunması, ifade özgürlüğü ve mahkeme öncesi uzun tutukluluk süreleri olmaksızın adil bir yargılama süreci sağlama konularında Türkiye'yi uluslararası taahhütlerine bağlı kalması için teşvik etmeye devam etmeli.

İstanbul/Brüksel, 11 Eylül 2012

International Crisis Group
WORKING TO PREVENT CONFLICT WORLDWIDE

Avrupa Raporu N°219 **11 Eylül 2012**

TÜRKİYE: KÜRT SORUNUNUN ÇÖZÜMÜ VE PKK

I. GİRİŞ

2011 yazında PKK ile geniş çaplı çatışmaların yeniden başlamasından bu yana Türkiye, isyanın lideri Abdullah Öcalan'ı 1999'da yakalayıp cezaevine koymasının ardından en kötü çatışma dönemini yaşıyor.[1] Kriz Grubu'nun resmi istatistiklerden yaptığı minimum derlemeye göre, 222'si asker, polis ve köy korucusu, 405'i PKK militanı ve 84'ü sivil olmak üzere 12 Haziran 2011 genel seçimlerinden itibaren 711 kişi öldürüldü. Bu rakam, 2009'a oranla dört kat fazla ve PKK'nın tek taraflı ateşkes sürdürdüğü 2000-2004 dönemindeki yıllık rakamlardan daha yüksek.[2] Ekonomiye şimdiye dek maliyeti 300-450 milyar dolar[3] olan ve 1984'ten bu yana 30.000-40.000 kişinin ölümüne yol açan[4] çatışmanın sona ermesi umutları boşa çıktı. Önemli ölçüdeki gerilimler güneydoğuya geri döndü ve on yıldır süregelen normal günlük hayata dönme eğilimini tersine çevirdi. Örneğin Temmuz ayında Hakkari'de dört yıl önce kurulan üniversitedeki akşam dersleri kaldırıldı, zira üniversiteye kırsal bölgelerden gelip giden öğrenciler çok korkuyorlardı.

PKK, hükümetin kendisini ciddiye alması ve Kürt hareketinin baskın unsuru olabilmek için uzun süredir terör yöntemlerine başvuruyor.[5] Geçtiğimiz yıl içinde PKK'lı gruplar, aralarında bir milletvekili, iş adamları, sağlık çalışanları, öğretmenler, köy korucuları, AKP'li yetkililer ve inşaat işçileri bulunan en azından 50 kişiyi kaçırdı ve çoğunluğunu daha sonra serbest bıraktı.[6] Ağustos 2011'de Antalya'nın Kemer ilçesindeki turistik bir plajda patlayan ses bombası, çoğu yabancı olmak üzere on kişinin yaralanmasına neden oldu – PKK, olayı üstlenmedi ancak ona bağlı gruplardan biri geçmişte turistleri hedef almıştı. Mayıs 2012'de PKK'nın üstlendiği ve çatışmalardan uzak bir bölge olan Kayseri'de polis karakoluna yapılan bir saldırıda bir polis ve iki saldırgan öldü, on yedi kişi yaralandı.[7] Yapılan diğer on bir terör saldırısı, 26 sivilin ölümüne yol açtı.[8]

En çok ölüme neden olan saldırı, 20 Ağustos 2012'de Suriye sınırına yakın bir il olan Gaziantep'te uzaktan kuman-

[1] Türkiye'deki Kürt hareketi ve ilgili konularda yazılmış önceki raporlarımız için bakınız, Kriz Grubu Avrupa Raporu N°213 *Türkiye: PKK'nın Silahlı Mücadelesine Son Vermek*, 20 Eylül 2011, ve Kriz Grubu Orta Doğu Raporu N°81, *Türkiye ve Iraklı Kürtler: Çatışma mı İşbirliği mi?*, 13 Kasım 2008.

[2] 2009'da 62 güvenlik görevlisi, 65 PKK'lı ve on sekiz sivil yaşamını yitirdi. AKP milletvekili ve Başbakan Erdoğan'ın Kürt meselesindeki danışmanı Yalçın Akdoğan, *İnsanı yaşat ki devlet yaşasın: demokratik açılım sürecinde yaşananlar*, (İstanbul, 2010), s. 18.

[3] Daha düşük olan rakam, Başbakan Erdoğan'a ait ve şurada yer alıyor: "Demokratik Açılım Süreci", AKP, Ankara, Şubat 2010. Daha yüksek rakam ise Yalçın Akdoğan'a ait, a.g.e., s. 15.

[4] Bakınız Kriz Grubu raporu, *Türkiye: PKK'nın Silahlı Mücadelesine Son Vermek*, a.g.e., dipnot 2.

[5] AKP'nin Merkez Yürütme Kurulu üyesi olan Mazhar Bağlı, akan kanın bu boyutta olmasını kısmen kültürel bir sorun olduğunu söylüyordu. "Bunu söylemekten esef duyuyorum, ancak Kürtler için Kürtlerin kanını akıtmak çok kolay. En kötü kan davaları içeride, yani aile içinde; köyler arasında değil. Eğer Kürtseniz, Kürtçe konuşuyorsanız ve örgütle birlikte değilseniz tehditler alırsınız, ölüm tehditleri". Kriz Grubu'na verilen mülakat, İstanbul, Mayıs 2012.

[6] Çoğu birkaç gün sonra serbest bırakılıyor, ancak bazıları görev dışında olduklarında şehirlerarası otobüslerden alınan askerler daha uzun süre tutuldular. "PKK kidnaps three soldiers in south-eastern Turkey" [PKK, Türkiye'nin güneydoğusunda üç asker kaçırdı], *Zaman*, 7 Ağustos 2012.

[7] "TAK issues warning to tourists going to Turkey" [TAK, Türkiye'ye giden turistleri uyardı], Fırat Haber Ajansı (PKK yanlısı), 17 Haziran 2010; "Guerrillas attack in Kayseri marked 'new phase'" [Gerillaların Kayseri'deki saldırısı 'yeni bir döneme' işaret ediyor], Fırat Haber Ajansı, 28 Mayıs 2012.

[8] Yukarıda ve burada sıralanan saldırılar, tamamını kapsamamaktadır ve Kriz Grubu'nun Türkiye'nin resmi açıklamalarından ve medyada yer alan haberlerden yapılmış gayriresmi bir derlemedir. 20 Eylül 2011'de Kürdistan Özgürlük Şahinleri'nin (TAK, PKK'nın bir alt kolu) üstlendiği ve PKK/KCK yönetiminin kınadığı bir bombalı araç saldırısında Ankara'nın merkezinde üç kişi öldü; aynı tarihte PKK, Siirt'te bir arabadaki dört kadını yanlışlıkla öldürdüğü için özür diledi. 21 Eylül 2011'de Bitlis'te polis memuru adaylarına bir araçtan açılan ateşte biri öldü, dördü yaralandı. Beş gün sonra polise açılan ateşle hamile bir kadın ve altı yaşında bir çocuk öldürüldü. 18 Ekim'de polis aracını hedef alan ve yol kenarına bırakılan bir bombayla arkadaki araçta bulunan dört sivil öldürüldü. 29 Ekim'de bir kahvehanede intihar saldırısı yapan bir kadın kendini ve üç kişiyi öldürdü. 23 Kasım'da PKK'lı bir grup, Batman yakınlarında üç petrol işçisini öldürdü. 11 Aralıkta PKK yanlısı bir militan, İstanbul yakınlarında bir feribotu kaçırdı. 20 Mayıs 2012'de PKK'lı olduğu anlaşılan bir grup, Ağrı'da bir din görevlisini öldürdü. 23 Mayıs'ta Muş'ta PKK, mesai dışında olan bir astsubayı öldürdü.

dalı bir bombanın bir araçta patlaması sonucu bir polis memurunun ve dördü çocuk olmak üzere sekiz sivilin öldüğü ve 60'dan fazla kişinin yaralandığı saldırı oldu. PKK'nın saldırıyı üstlenmemiş olması kamuoyunu, medyayı ve hükümeti ikna etmedi.[9]

PKK ayrıca iyi askerlik eğitimi almamış genç askerlerin görev yaptığı, ülkenin uzak köşelerindeki jandarma karakollarına saldırılar düzenlemeye ve sokaklarda görev dışındaki askerleri öldürmeye devam ediyor. Bir keresinde polisler arasında yapılan ve ailelerin izlediği bir futbol maçında ateş açtı ve bir polis memuruyla eşini öldürdü. Ancak geçtiğimiz yaz yaşanan şiddet, güneydoğunun sınırlarını aştı ve geçmişe göre daha uzun sürdü. 9 Ağustosta ülkenin batısındaki bir ilçe olan Foça'da askeri bir araca yapılan bombalı saldırıda iki asker öldürüldü. Hakkari'nin İran-Irak sınırına yakın Şemdinli ilçesinde 23 Temmuz ve 12 Ağustosta PKK'nın bir kasabayı çembere aldığı ve bölgeye gönderilen 2000 askere karşı ağır silahlarla savaştığı iddia ediliyor. PKK, yeni bir taktik olarak ülke içinde mevzi elde etme stratejisini uyguladığını söylüyordu.[10] Bu, sorunun başladığı 1984'ten bu yana Türkiye topraklarında yaşanan en uzun süreli ve kanlı çatışma süreçlerinden birine yol açmış bulunuyor.[11]

Hükümet, Haziran 2011'den bu yana ölüm yada yaralanmalara yol açan en az 160 askeri çatışma veya güvenlik olayına genellikle hızlı şekilde yanıt verdi.[12] Bu tür olayların gerçek sayısının çok daha fazla olduğuna inanılıyor; ancak çoğunluğu medyada, özellikle de hükümet yanlısı medyada, fazla yer bulmuyor.[13] PKK/KCK, yalnızca Ağustos 2012'de 400 borbardıman, hava saldırısı, çatışma veya diğer silahlı olayların yaşandığını söylüyordu.[14]

Türkiye'nin silahlı saldırıları nedeniyle de onlarca sivil hayatını kaybetti ve bunlar, isteyerek yapılmış olmasa da Türkiye'deki Kürtlerin pek çoğu tarafından devletin kötü niyetinin ve fütursuzluğunun kanıtı olarak görülüyor. En kötü olay, hava kuvvetlerinin Irak sınırına yakın Uludere'de katır ve at sırtında petrol ürünleri kaçakçılığı yapan 34 Kürt köylüsünü bombalayarak öldürdüğü Aralık 2011'de yaşandı.[15] Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, üzüntüsünü ifade etti ve tazminat önerdi, ancak tam bir özür dilemek konusunda isteksizdi ve şu sözleri sarf etmişti: "dikkat ederseniz kaçakçıların hiçbiri [PKK] mayınlarına basmıyor. Harita kimlerin elinde?"[16] İçişleri bakanı daha da ileri gitti ve aslında hükümet yanlısı olan köy korucularıyla işbirliği içinde olan köylerde yaşayan köylülerin PKK yanlısı olduğunu iddia etti.[17] Anaakım medyada yer alan yorumculardan Sedat Ergin'in sözleriyle:

> Bu olay, özellikle Kürt kökenli vatandaşlarımızda çok büyük bir kırılmaya yol açmış, büyük bir bölümünde yerleşik mağduriyet algısını daha da güçlendirmiştir …. En temel önceliklerden biri, Türklerle Kürtler arasında beraber yaşama iradesinin güçlendirilmesi olma-

[9] "PKK denied responsibility for attacks in the past", [PKK, geçmişte bazı saldırıları üstlenmeyi reddetti] *Today's Zaman*, 21 Ağustos 2012. "Mücadelemizden sonuç almayı hedefleyen hareketimizin [PKK] böyle bir olayı planlaması mümkün değildir. Hareketimiz, özellikle sivil yerleşim alanları başta olmak üzere bayram günlerinde eylem yapılmaması yönünde tüm birimlere talimat vermiştir". KCK Başkanlığı'ndan yapılan açıklama, 24 Ağustos 2012.

[10] "Gerillanın temel taktiği olan vur-kaç taktiğiyle birlikte, birçok yerde vurup orada mevzilenme, alan hakimiyetini geliştirme biçimindeki bir taktik süreç gündemdedir. Bu çerçevede şimdi Kürdistan'da yaşanan, Türk devletinin ve medyanın münferit olaylarmış gibi göstermeye çalıştığı yoğun bir savaş durumu vardır". Murat Karayılan'ın Fırat Haber Ajansı'na verdiği mülakat, 3 Ağustos 2012.

[11] Türk siyasiler, 115 PKK'lının öldüğünü iddia ediyorlardı; NTV televizyonu, özel verdiği bilgide 2.000 askerin dahil olduğunu ve savaş helikopterleri ve savaş uçaklarının eşlik ettiğini söylüyordu. "Turkey says 115 Kurdish rebels killed in offensive" [Türkiye, saldırıda 115 Kürt isyancının öldürüldüğünü söylüyor], Associated Press, 5 Ağustos 2012. Kriz Grubu'nun derlediği PKK raporları saldırılarda 23 isyancının öldürüldüğünü ifade ediyor, PKK'nın "100'den fazla askeri" öldürdüğünü iddia ediyordu. 5 Ağustosa kadar olan PKK raporları için bakınız http://bit.ly/QAkxHh.

[12] Kriz Grubu tarafından derlenen gayriresmi ve minimum rakamlar, Haziran 2011-Ağustos 2012.

[13] 9 Mayıs 2012'de, çatışmalarda sekiz PKK'lının ölmesinin ertesi gününde, belli başlı on bir medya grubundan beşi bu habere yer vermedi; geri kalanların çoğunluğu, gazetenin küçük bir köşesinde bir cümleyle bir paragraf arasında değişen uzunluklarda yer verdi. PKK'nın pek fazla yer bulmayan diğer eylemleri arasında güneydoğuda isyancıların geçici kontrol noktalarında durdurdukları kamyonları ateşe vermeleri, batıdaki şehirlerde hususi arabaları kundaklamaları ve otobüslere saldırmaları bulunuyor. "Medya tarafından hemen hemen hiç aktarılmayan bu süreçte şiddetli çatışmaların yaşandığı fark ediliyor. Diyarbakır'da yaşayanlar kalkan savaş uçaklarının sesinden ve kalkış frekansından kimi çıkarsamalar yapabilseler de Türkiye'nin diğer bölümlerinde bütün bunlardan habersiz olan insanlar hayatlarını olağan şekliyle sürdürüyor". Cevdet Aşkın, *Radikal*, 22 Mayıs 2012. Benzer şekilde, 2 Eylülde on askerin ve yirmi PKK'lının öldürülmesinin ardından hükümete en yakın üç gazete, ön sayfalarındaki haberleri önemsiz birkaç paragrafla sınırlamaya başladılar . "Hiç yayınlamasaydınız", *Taraf*, 5 Eylül 2012.

[14] "To the press and public: the balance of war for August 2012" [Basına ve kamuoyuna duyuru: Ağustos 2012 itibariyle savaş dengesi], http://bit.ly/Q6exHT.

[15] Çoğu, Kürtçe'de Roboski adı verilen ve zaman zaman "katliamın" bu isimle anıldığı köyde yaşıyordu.

[16] *Milliyet* gazetesinde yer alan demeç, 29 Mayıs 2012.

[17] "İçişleri Bakanı İdris Naim Şahin NTV'de katıldığı bir programda 'bu özür dilenecek mahiyete dönüşmüş bir olay değildir henüz … ağır silahların katır sırtında getirildiği olaylar olmuştur … bu gençlerimiz orada olmamalıydı esas itibariyle'. Şahin, özetle "PKK + kaçakçılık = Uludere denklemini kuruyor". Cevdet Aşkın, *Radikal*, 24 Mayıs 2012.

lıdır. Bu dosyanın hükümet tarafından idare ediliş şekli … sorunu kangrene dönüştürüyor".[18]

Bunların yanı sıra 17 Ağustos 2011'de yedi Iraklı Kürt, bir hava saldırısında öldürüldü.[19] On bir gün sonra Hakkari'de bir protesto gösterisine katılan Van il genel meclisinin bir üyesi, gaz bombası mermisi nedeniyle öldü.

Nisan 2009'dan bu yana Kürt hareketinin en önemli yasal partisi olan Barış ve Demokrasi Partisi'nden (BDP) binlerce aktivistin tutuklanma furyası devam ediyor (bakınız aşağıdaki IV.D başlıklı bölüm). Bunlar arasında seçimle göreve gelmiş milletvekilleri, (bazıları büyük şehirler veya ilçelerden olmak üzere) belediye başkanları, il genel meclisi üyeleri, parti yetkilileri ve diğer aktivistler bulunuyor. Pek çoğu, terör örgütü üyesi olmakla suçlanan, ancak herhangi bir şiddet eylemine karışmamış kişiler. Genellikle suçlamanın temelini, şemsiye bir örgüt olan Kürdistan Topluluklar Birliği'nin (Koma Civakên Kurdistan, KCK) ve özellikle onun bir uzantısı olan KCK/Türkiye Meclisi'nin (KCK/TM) hedeflerinden bir veya birkaç tanesine destek vermeyi ima eden ifadeler teşkil ediyor.

26 Kasım 2011'de polis, on altı ilde cezaevindeki PKK lideri Öcalan'ın avukatlarının ev ve iş yerlerine baskınlar düzenledi. Tutukladığı 44 kişiden 36'sı hazlihazırda cezaevinde ve terör faaliyetinde bulunmak ve Öcalan'dan diğer PKK üyelerine mesajlar iletmek suçlamalarıyla yargılanmayı bekliyor.[20] Tutuklananlar arasında İstanbul'daki ana büroda çalışan ve Öcalan'ı ve onunla birlikte adadaki cezaevinde yatan beş mahkumu savunan avukatların çoğunluğu bulunuyordu.[21] Hükümetin Temmuz 2012'de Öcalan'ın avukatlarıyla yaptığı haftalık görüşmeleri fiilen yasaklamasının ardından Öcalan, ailesiyle görüşmeyi reddetti.

Kürt hareketinin aktivistlerinden binlercesinin mahkeme öncesi tutukluluk süreçleri devam ediyor, ancak bunların kesin sayıları bilinmiyor. Uluslararası tepkiler susturulmuş durumda ve bunun nedenlerinden biri, Türkiye'nin bu durumu terörle mücadele faaliyetinin bir parçası olarak meşrulaştırması (bakınız aşağıdaki IV.C başlıklı bölüm). AKP liderleri, PKK'nın paralel bir devlet yaratabilmek amacıyla KCK'yı kullandığını ve hükümetin görevinin devletin adaleti sağlama ve güç kullanma tekelini korumak olduğunu öne sürüyorlar ve özür dilemiyorlar.[22]

Tüm bunlar, tehlikeli biçimde kötüye gidişe yol açıyor ve 28 yıldır devam eden silahlı çatışmaya son verebilmek için en verimli girişimlerden birinin heba olmasına neden oluyor. AKP'nin Türkiye'de 75 milyonluk nüfusun yaklaşık yüzde 15-20'sini teşkil eden ve uzun süredir baskı altında bulunan Kürtlerin sıkıntılarını gidermek için önceki tüm hükümetlerden daha fazlasını yaptığı öne sürülebilir. Yaptıkları arasında Kürtçe yayın yapan devlet televizyonu kanalının açılması, güneydoğuda Kürtçe'nin konuşulduğu illerde yollara ve altyapıya daha fazla ve adil yatırım yapılması, toplumda Kürtçe'nin kullanılması için daha fazla özgürlük tanınması ve cezaevlerindeki işkencelerin belirgin biçimde azalmış olması bulunuyor.[23]

Aynı zamanda hükümet, 2005'ten sonra isyana son verebilmek amacıyla PKK ile görüşmelere başladı ve Oslo Süreci olarak da bilinen bu görüşmelerden bazıları için Avrupa'daki üçüncü taraflar arabuluculuk yaptı.[24] Ekim 2009'da iki taraf, başlangıç olarak 34 PKK militanı ve mültecinin Irak sınırındaki Habur kapısından ülkeye geri dönmesi konusunda anlaştı. Ne var ki iki taraf da tam anlamıyla hazırlanmadı. Kürt hareketi, bir çeşit zafer ilan edebilmek için neşeli bir törenden faydalandı ve hükümet, hiç gecikmeden öfkeyle yanıt verdi. Geri dönenler mahkemelerde suçlu bulundu veya tekrar Irak'a kaçtı, Avrupa'da yaşayan sürgünlerin planlanan geri dönüşü iptal edildi ve Demokratik Açılım çökmeye başladı.[25]

[18] "Uludere faciası ve erdemli devlet olmak", *Hürriyet*, 18 Mayıs 2012.

[19] "Turkish strike against Kurdish targets kill 7, local official says" [Yerel yetkiliye göre Türkiye'nin Kürt hedeflere yaptığı saldırıda 7 kişi öldü], CNN, 21 Ağustos 2011.

[20] Kriz Grubu'na verilen mülakat, Öcalan'ı temsil eden Asrın Hukuk bürosundan bir avukat, İstanbul, Haziran 2012. "Bize yöneltilen iddianame, 'yasadışı' hiçbir şeyi içermiyor, yalnızca 'niyetimizle' alakalı ve [Irak'ın kuzeyinde yer alan ve PKK liderlerinin bulunduğu] Kandil ile iletişim sağladığımız yönünde. Bu aslında [barış] sürecine karşı yapılmış bir operasyon ve bizimle ilgili her şeyin, hatta müvekkillerimizin sağlığı için yaptıklarımız bile dahil tüm yaptıklarımızın yasadışı olduğunu göstermek istiyor … Başarısızlığa uğrayan Oslo Süreci'nin suçunu avukatlara yıkmak istediler. Hedefledikleri şey, görüşme sürecinin ta kendisiydi". Aynı mülakat.

[21] "Bilgisayarlarımız kopyalandı ve aralarında örneğin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi için hazırladığımız savunmanın hazırlıklarının da olduğu dosyalarımıza el konuldu … hapse gönderilenler arasında iki şoför ve bir sekreter de bulunuyor "yasadışı bir yerde çalışıyorsan sana güveniyorlar demektir!" Aynı mülakat.

[22] "Orada örgüt paralel bir devlet yapılanması kurmaya çalışıyor. Yol kesiyor, adam kaçırıyor, kendine göre yargılamalar yapıyor, iş adamlarını haraca bağlıyor. KCK operasyonlarını süreci bozan değil, hukukun gereği ve terörle mücadelenin doğal parçası olarak görüyorum". AKP milletvekili ve başbakan Erdoğan'ın başdanışmanı Yalçın Akdoğan'ın *Star*'a verdiği mülakat, 3 Ekim 2011.

[23] Bakınız Kriz Grubu raporu, *Türkiye: PKK'nın Silahlı Mücadelesine Son Vermek*, a.g.e., s. 5-24.

[24] PKK lideri Murat Karayılan, Britanya istihbaratının tarafları bir araya getirdiğini ve bazı toplantıların Oslo'da yapıldığını söyledi; kamuoyuna sızan bazı belgeler, Türkçe olarak kayıtları tutan bir "hakem devlet"ten söz ediyor; bir görüşmenin kaydı, sivil bir arabulucu grubun görüşmeleri desteklediğini gösteriyordu.

[25] "Habur bilerek olmadı. Düşünmemiştik, biz de şok olduk. Kendiliğinden gelişti, insanlar, 'savaş bitti, çocuklarımız dağ-

Ne var ki görüşmeler ondan fazla tur halinde devam etti. Kamuoyuna sızan konuşma ve kayıtlar, tarafların olumlu bir havada ve samimiyetle konuşabildiklerini ve ikisinin de askeri bir çözümün mümkün olmadığını kabul ettiklerini gösteriyordu.[26] Görüşmeler Temmuz 2011'de aniden son bulsa da bazı devlet yetkililerine göre yeni görüşmeler kaçınılmaz görünüyor.[27]

AKP'nin Haziran 2011 seçimlerinde oyların yüzde 50'sini almasının ardından görüşmeler sona erdi. Bazı yetkililer, PKK ile ordu arasında seçimlerden bir ay sonra Silvan'da yaşanan ve on üç askerin ölümüyle sonuçlanan silahlı çatışmaları sorumlu tutuyordu. 14 Temmuz 2011'de aynı zamanda 7 PKK'lının öldüğü çatışma, başından itibaren ateşli tartışmaların konusu oldu. Her iki taraf da bunun karşı tarafın kötü niyetini kanıtladığını söylüyordu. PKK liderleri, devriye gezen askerleirn PKK'lı bir gruba rastladığını, PKK'nın kendini savunmak zorunda kaldığını ve ölen askerlerin çoğunun çatışma sonucu tutuşan çalıların çıkardığı yangın nedeniyle öldüklerini söylüyorlar. Türk tarafı ise PKK'nın Şubat 2011 itibariyle "aktif savunma"ya geçmesinin her türlü ateşkesi boşa çıkardığını ve bu saldırının önceden planlanmış olduğunu iddia ediyor. Olaydan birkaç saat sonra yakınlardaki Diyarbakır'da bir araya gelen Kürt hareketinden bir grubun, ölenleri görmezden gelerek "demokratik özerklik" hedefini ilan etmesi Türklerin yaralarına tuz bastı.[28]

Kürt hareketine göre Erdoğan barışı samimiyetle isteseydi, bu çatışmanın barış çalışmalarına engel olmasına izin vermezdi. Başkalarına göreyse olası bir uzlaşmayı bozan şey, bir anlaşmadan sonra PKK'nın güneydoğuda öz savunma gücü olma talebi oldu.[29] Kürt hareketi, daha önce Öcalan'ın bir dokümanla "üç protokolün" karşılıklı olarak imzalanmasını önerdiğini, bunun hükümetin müzakere eden grubu tarafından makul bulunduğunu, ancak Başbakan Erdoğan tarafından bir kenara atıldığını belirtiyor.[30] Bir başka görüşse, Erdoğan'ın, Kürtlerin topluluk haklarının tanınması fikrine ayak dirediği yolunda.[31] Sürgündeki bir Kürt hareketi lideri şunları söylüyordu:

lardan dönüyorlar' diye hissettiler". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Remzi Kartal, sürgündeki Kürt hareketi lideri, Brüksel, Haziran 2012. "Habur anlaşması son derece zamansız oldu. Elimizdeki terörle mücadele yasaları ile yapabileceğiniz hiçbir şey yok, elbette ki [geri dönen sekiz PKK'lı militan ve 26 PKK yanlısı mülteci] tutuklanacaktı". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Ümit Fırat, Türkiyeli Kürt aydın, İstanbul, Mayıs 2012. "Habur'da şiddeti geri bırakacağımıza, binlerce [gerillanın] döneceğine dair bir [sevinç] hissi vardı. Toplumun genel hissiyatı bu şekildeydi. PKK, BDP ve hükümet, bunu kötü idare etti". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Şahismail Bedirhanoğlu, Güneydoğu Sanayi ve İşadamları Derneği (GÜNSİAD) başkanı, Diyarbakır, Mayıs 2012.

[26] "Bu görüşmelerin [Oslo Süreci'nin] deşifre metnini 46 punto ve büyük harflerle Diyarbakır'ın tüm sokaklarına asabilirdim. Ne için mücadele ediyoruz? İki taraf temel olarak anlaştı. Bu, silahlar olmadan çözülebilir". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Zeynel Abidin Kızılyaprak, Türkiyeli Kürt aydın, İstanbul, Nisan 2012. "PKK ile her zaman görüştük, ama kurumlarımız bu konuda hep yalan söylemek zorunda kaldı; şimdiyse açıkça yürütülüyor". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Türk yetkili, Ocak 2012. "Son derece ciddiydi, karşılıklı saygı içindeydi … çözüme çok yakındık". Murat Karayılan, PKK lideri, Avni Özgürel'e verdiği röportaj, Birlesikbasın.com, http://bit.ly/NIJdgs.

[27] "PKK ile eninde sonunda müzakere yapılmak zorunda …. Ankara'da devlet kurumları arasında ne yapılması gerektiğine dair fikir uyumu yok". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Türk yetkili, Ankara, Kasım 2011. "Elbette ki PKK'nın şeytanlaştırılması gerekir". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Türk yetkili, İstanbul, Nisan 2012.

[28] Örneğin bakınız, Yalçın Akdoğan, "Terör, süreci nasıl etkiler?", *Star*, 22 Haziran 2012. Daha geniş bir bağlam için bakınız, Kriz Grubu raporu, *Türkiye: PKK'nın Silahlı Mücadelesine Son Vermek*, a.g.e., s. 3. "Lütfen inanın bana, bilerek yapılmadı". Murat Karayılan, PKK lideri, adı geçen röportaj.

[29] Kriz Grubu'na verilen mülakat, Mazhar Bağlı, AKP Merkez Yürütme Kurulu üyesi, İstanbul, Mayıs 2012.

[30] Kürt hareketi, Öcalan'ın bir Hakikatleri Araştırma ve Uzlaşma Komisyonu, demokratik bir anayasa hazırlayacak bir komisyon ve PKK'nın geri çekilmesi ve sonrasında silahsızlanması için somut prosedürler için olan talebini ortaya koyduğunu söylüyor. "Devlet delegasyonu, Başbakan Erdoğan'ın 'yol haritasının yüzde 95'ini onayladığı konusunda Öcalan'a güvence verdi …. Anlaşıldığı kadarıyla [21 Haziran seçimlerinden sonra] delegasyon, hükümetin olumlu yanıt vereceği konusunda söz verdi. Ancak İmralı'ya yazılı veya sözlü bir yanıt iletilmedi. Delegasyon bir daha görülmedi. Temmuz 2011'de Öcalan, bu koşullar altında görüşmelerden çekilmek zorunda olduğunu belirtti". Editörün yazısı, Uluslararası 'Öcalan'a Özgürlük-Kürdistan'da Barış' İnisiyatifi; Abdullah Öcalan, *Prison Writings III: The Road Map to Negotiations [Cezaevi Yazıları III: Müzakereler için Yol Haritası]* (Köln, 2012). "2010'da Hareket, Ağustostan itibaren ateşkesle AKP'ye 2010 referandumunda önemli ölçüde yardım etti …. Seçimlerden iki gün önce Erdoğan televizyona çıktı ve dedi ki 'Kürt sorunu yoktur, PKK terörü vardır. Ben olsam Öcalan'ı asardım'. İnsanlar, Erdoğan'ın siyaset icabı yaptığını düşündüler, ama içerdekiler bunun onun cevabı olduğunu biliyorlardı …. lider [Öcalan] şunu söylüyordu sürekli: [devletin müzakere] delegasyonu ciddi, fakat AKP'nin bir çözüm politikası mevcut değil. Erdoğan sadece zaman kazanmak istiyor". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Remzi Kartal, sürgündeki Kürt hareketi lideri, Brüksel, Haziran 2012. "Protokoller oldukça kısa, basit ve açıktı. Liderin kendi el yazısıyla yazdığı metin var elimde. Bana onlar [hükümet] vermişti. Biz de kabul ettik; yalnızca değiştirilmesi için birkaç cümle önerdik … sonra aniden başbakanın tavrı değişti … AKP, Kürt sorununu çözmektense iktidarda kalmayı istedi". Murat Karayılan, adı geçen röportaj.

[31] "Öcalan, [Ekim 2011'de] kardeşine Türkiye'nin toplumsal haklara değil bireysel haklara dayanan bir çözüm dayatmak istediğini söyledi… Öcalan, bu zaman kazanma sürecine hayat vermeye devam etmeyeceğini söyledi". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Öcalan'ın avukatı, İstanbul, Haziran 2012. Oslo Süre-

> [Öcalan'ı] belli kavramlara ittiler ve "Öcalan'ı ikna edebiliriz, Kürt hareketiyle böyle ya da şöyle yapabiliriz" diye düşündüler. Onu ikna edemediler. Son zamanlardaki çatışmaların nedeni budur. Bu da insanları ve hareketi çok kızdırıyor … Öcalan, hiçbir şey söylememiş gibi teklifine hiçbir yanıt gelmedi … İşe yaramayacağını bildikleri halde, irademizi kırmak için askeri bir çözüm peşindeler.[32]

Lakin, uzlaşma yolunda tüm umutlar kaybolmuş değil. Parlamentoda 36 sandalye kazanan bağımsız adayları destekleyen BDP de seçimlerde başarılı oldu. Bir milletvekilinin son dakikada "terör propagandası" suçundan hüküm giymesiyle elinden sandalyesinin alınmasını ve diğer beşinin mahkeme öncesi tutukluluklarına son verilmemesini protesto etmek için Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni üç aydan fazla boykot ettikten sonra milletvekilleri, 1 Ekim 2011'de yemin ederek meclisteki yerlerini aldılar.

Parlamento, Kürtlerin haklarını genişletecek reformlar konusunda gerçek müzakerelerin yapılacağı yer olmalıdır. Başbakan Erdoğan, meclis sürecini desteklediğini söylüyor.[33] Başlangıç için en uygun platform, yeni anayasanın ilk taslağını hazırlamak üzere tüm partilerin katılımıyla Ekim 2011'de kurulan meclis komisyonudur. Meclise seçilmiş dört partinin hepsinin Kürt meselesine ilişkin konularda uzlaşmayı geciktiren kırmızı çizgilerini belirlemiş olmaları nedeniyle bunun kolay olması pek beklenmiyor.[34] Ancak bir partinin masadan kalkması halinde süreç kendiliğinden sona ereceğinden hiçbir parti buna cesaret edemiyor.[35]

Mayıs 2012'de ana muhalefetteki Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), Kürt meselesini tartışmak üzere 12 kişiden oluşan "akil adamlar" komitesinin de destek vereceği ve bütün partilerin yer alacağı sekiz üyeli bir meclis komisyonunun kurulmasını önerdi. 2010 öncesi dönemde parti liderliğinin AKP ile Demokratik Açılımı tartışmayı bile kabul etmeyen CHP için bu, tam bir dönüşümdü.[36] 6 Haziranda AKP ve CHP liderleri, Kürt hareketinin parçası olan BDP'nin de sıcak karşıladığı bu fikri tartıştılar ve her iki taraf da, küçük ama etkili milliyetçi muhalefet partisi MHP'nin sürece katılımı konusunda anlaştılar. Ancak bu parti, "sözde Kürt sorunu" konusunda bir araya gelmeyi reddetti.[37] MHP'nin, CHP'yi Öcalan'ın sözcüsü olmakla suçlamasının ardından AKP, sürecin sadece CHP ile ve daha enformel düzeyde devam etmesini önerdi.[38]

Başka ilerlemeler de görünüyor. Yargılama süreçleri yavaş ilerlese bile hükümet, 1990'lı yıllarda Kürt aktivistlerin öldürüldüğü yargısız infaz olaylarını açığa çıkarıyor. Örneğin Mayıs 2012'de 17 asker, 2009 yılında iki PKK militanının ve bir sivilin ölümüyle ilişkili olarak tutuklandı ve hüküm giydi[39] Ne var ki, hükümetin genel stratejisi ve

ci'nde "devlet, [PKK sorununu çözmek için] bir anlaşma istedi, fakat biraz öyle biraz böyle, ucuza ve kolay bir anlaşma. Ve Kürtler, bunun devletin iyi niyetli olmadığına dair bir işaret olarak anladı". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Aliza Marcus, PKK konusunda uzman, İstanbul, Mayıs 2012.

[32] Kriz Grubu'na verilen mülakat, Remzi Kartal, Brüksel, Haziran 2012.

[33] "Biz parlamento çatısı altındaki temsilcileriyle müzakere ederiz, ama terör örgütü mensuplarıyla asla kimse bizden böyle bir şey beklemesin". Iğdır havaalanının açılışında yaptığı konuşma, *Taraf*, 14 Temmuz 2012.

[34] "Konuştuğumuz insanların çoğu çok olumlu değildi. Bu uzlaşma süreci [zorlu], insanlar karamsar olabiliyorlar. Birileri dışlanacak. Eğer bu, [BDP'li] Kürtler olursa sorun çözülmez". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Batılı diplomat, Ankara, Temmuz 2012.

[35] "Yapıcı olmaya çalışıyoruz … ve [kurtulamadığımız] bir tutsak ikilemi içindeyiz". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Oktay Vural, MHP grup başkanvekili, Ankara, Temmuz 2012. "Herkes eğer bırakırlarsa ne olacağından korkuyor … sürece gerçek bir taahhüt söz konusu … [metindeki] parantezler Türkiye için garip, ama aynı zamanda ülke için bir ilk … oldukça ciddi bir süreç bu ve bu sürecin tutsağı olmuş durumdalar". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Avrupalı diplomat, Ankara, Temmuz 2012.

[36] "Bizim partimiz bir şeyler yapmaya çalışıyor. Amacımız, daha önce hiç gidemediğimiz [Kürt bölgelerine] gidebilmekti. Artık tüm Türkiye'de örgütlüyüz. Konumumuzu değiştirdik. Seçmeli Kürtçe derslerini ilk destekleyen biz olduk. İnsanların reflekslerini değiştirmeye çalışıyoruz. [Kürtler] ilgileniyorlardı, fakat uzun vadede işe yarayıp yaramayacağını merak ediyorlardı; şöyle soruyorlardı: 'seçimlerden sonra CHP yine de bunu söyleyecek mi?'. Uzun zaman gerekiyor; zor olacak". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Sezgin Tanrıkulu, CHP genel başkan yardımcısı, Diyarbakır barosu eski başkanı, Ankara, Mayıs 2012.

[37] "Bu bir gönüllüler koalisyonudur ve biz bunun bir parçası olmayacağız. Bu, bir meclis değil partilerarası komisyon olacak". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Oktay Vural, MHP grup başkanvekili, Ankara, Temmuz 2012.

[38] Bakınız "AK Party-CHP meeting on Kurdish issue 'positive', MHP backing sought" [Kürt meselesi için AK Parti-CHP görüşmesi olumlu; MHP'nin desteği aranıyor] , *Today's Zaman*, 6 Haziran 2012.

[39] "Turkish officers accused of executing PKK militants, civilian", *Hürriyet Daily News*, 23 Mayıs 2012. 2009'da jandarma komutanı Albay Cemal Temizöz, 1993 ile 1995 yılları arasındaki yirmi ölüm veya kayıp için mahkemede yargılandı ve mahkeme hâlâ sürüyor. İddia edilen bu "ölümler, çözüme kavuşmamış binlerce ölümün veya zorla kaybettirilmenin yalnızca küçük bir bölümünü oluşturuyordu …. Temizöz, Türk ordusunda bilhassa insan haklarının yoğun ihlalleri nedeniyle yargı önüne çıkarılan en üst rütbedeki asker oldu … [ancak] Eylül 2009'da başlayan duruşmalar, Türkiye'deki mahkemelerin hesap verebilirliğinin sağlanması önündeki [pek çok] engeli incelemek için bir fırsat sunuyor". Emma Sinclair-Webb, "Time For Justice: Ending Impunity for Killings and Disappearances in 1990s Turkey", Human Rights Watch, Eylül 2012. 2012'de bir gazeteye yapılan ihbar, 1992'de öldürülen Kürt hareketinin ünlü aydını Musa Anter'in uzun süredir şüphe altında olan katil zanlısının tutuklanmasına ve hüküm giymesine neden oldu. Bu konudaki soruşturma halihazırda devam ediyor.

bunun yürütülmesinden ve uygulanmasından kimin sorumlu olduğu açık değil.[40] Ankara'daki birçok yorumcu ve diplomata göre Erdoğan'ın önceliği, 2014'te başkan seçilmek ve bu yüzden de Kürt sorununun çözümüne dönük, muhtemelen pek popüler olmayacak adımlardan kaçınarak milliyetçi oylardan alacağı payı mümkün olduğunca arttırmak xistiyor.[41]

Ancak AKP, bazı riskler almak konusunda istekli görünüyor. Haziran 2012 tarihinde Başbakan Yardımcısı Arınç, PKK silahsızlandığında ve barış sağlandığında Öcalan'ın ev hapsinde tutulmasının tartışılabileceğini söyledi. Arınç, propagandayla terörizmi bir tutan yasaların değişmesi fikrini de destekledi.[42] Başlangıçta pek az Kürt aktivist salıverilse de Temmuz 2012'de şüphelilerin alıkonmasını zorlaştıran bir dizi yeni kural kabul edildi.[43]

Yeni bir başlangıç isteğinin işaretlerini veren Kürt hareketi liderlerinden Leyla Zana, BDP ve PKK'nın AKP karşıtı söylemiyle arasına mesafe koydu. Erdoğan'ın, Kürt sorununu çözebilecek kişi olduğunu söyledikten sonra PKK'yla görüşmelerin yeniden başlamasını, 34 Kürt kaçakçının öldürülmesinden dolayı gerçek bir özür dilenmesini ve Öcalan'ın ev hapsinde tutulmasının gözden geçirilmesini istemek için 30 Haziran'da onunla bir araya geldi.[44] Bunun için BDP liderleri ve PKK'daki katı tutumlular tarafından dolaylı olarak eleştirilse de[45] çeşitli partilerden Kürt kökenli kamuoyu önderleri grubu tarafından desteklendi.[46] Hükümet ayrıca Iraklı Kürt lider Mesud Barzani aracılığıyla PKK ile minimal ve dolaylı bir iletişim kanalını sürdürdü (bakınız aşağıdaki III.B.2 başlıklı bölüm). AKP milletvekili Galip Ensarioğlu'nun belirttiği gibi, "hükümet süreçten tamamen vazgeçmedi … süreç bitmedi".[47]

Ancak şiddet, bazılarına hâlâ çekici geliyor. Kürt ve Türk kanaat önderlerinden oluşan geniş bir grup, PKK'nın kutsal Ramazan ayı boyunca ateşkes ilan etmesini talep eden bir dilekçe imzalasa da isyancı örgüt bunu bir kenara iterek yeni bir saldırı dalgası başlattı (bakınız yukarıdaki bölümler). Türk kamuoyunun bir bölümü öfkeli ve hükümetten daha sert bir tepki bekliyor. 5-6 Ağustos tarihlerinde Twitter'da rağbet gören en popüler Türkçe ifade, "*açılım değil katliam istiyoruz"* idi.

Kriz Grubu'nun Eylül 2011'de hazırladığı silahlı mücadelenin sonlandırılmasına ilişkin rapora dayanan bu rapor, PKK ve onun yan örgütlerine yoğunlaşıyor. Bir sonraki rapor, Kürt hareketinin dile getirdiği taleplerin Türkiye'nin Kürtçe konuşulan başlıca şehri olan Diyarbakır açısından ne denli anlamlı olduğunu inceleyecek. Bir diğeri ise, Kürt sorunuyla ilgili Türk milliyetçi görüşleri ortaya koyacak. Tüm bu raporlar, bu çatışmanın çözümlenmesi için kapsamlı, ancak gerçekçi bir devlet politikasının belirlenmesine yardımcı olmak üzere, Türk devleti tarafından haksız yere hedef alındığını düşünen Kürt hareketiyle, PKK şiddetinden dolayı anlaşılır şekilde öfke duyan anaakım Türk kamuoyu arasındaki algı, enformasyon ve güven konularındaki uçurumu kapatma çabasını gütmektedir.

[40] Mayıs 2012'de hükümet, stratejiyi koordine etmekle görevli ana birim olan Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı'nın başındaki Murat Özçelik'i görevinden aldı ve bu, iki yıl içinde üçüncü değişiklik oldu. Batılı bir diplomat, Kürt hareketinin siyasilerinin, resmi politikayı takip edebilmek için AKP milletvekili ve Erdoğan'ın danışmanı Yalçın Akdoğan'ın köşe yazılarını okuduklarını ve diğer iki siyasi Başbakan yardımcısı Beşir Atalay ve Milli İstihbarat Teşkilatı Başkanı Hakan Fidan'ın da uzun vadeli danışmanlar olduklarını ifade ediyordu. Kriz Grubu'na verilen mülakat, Ankara, Temmuz 2012.

[41] "Yüzde 51'e hedefliyor, bu da CHP ile ters düşmesini ve çok daha milliyetçi konuşmaları gerektiriyor". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Oktay Vural, MHP grup başkanvekili, Ankara, Temmuz 2012. "Kürt meselesini şu anda çözmek istemiyor". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Avrupalı diplomat, Ankara, Temmuz 2012.

[42] "Silah bırakıp, eylem yapmazlarsa Öcalan'a ev hapsi konuşulabilir", AHaber, 16 Haziran 2012.

[43] Örneğin Şırnak KCK davasında mahkeme öncesi tutuklu bulunan 90 kişiden 36'sının serbest bırakılması için yapılan başvuru sonucunda yalnızca beş kişi serbest bırakıldı. "Court releases five suspects in KCK probe" [KCK soruşturmasında mahkeme beş kişiyi salıverdi], *Today's Zaman*, 20 Temmuz 2012. Ayrıca bakınız Murat Yetkin, "Not a very bright start for reform" [Reform için pek parlak bir başlangıç değil], *Hürriyet Daily News*, 13 Temmuz 2012.

[44] Leyla Zana aynı zamanda görüşmeyi nakleden gazetenin, Kürtlerin ayrımcı olarak gördükleri "Türkiye Türklerindir" sloganını gazetenin künyesinden kaldırarak etnik gruplar arası uyuma katkıda bulunabileceğini söyledi. "İnanıyorum bu işi Erdoğan çözer", *Hürriye*t, 14 Haziran 2012. Ayrıca bakınız "'Oslo talks should be revived', says Zana" [Zana: Oslo görüşmeleri yeniden canlandırılmalı], *Hürriyet Daily News*, 1 Temmuz 2012.

[45] "AKP'ye ümit bağlamak, saflıktır". Selahattin Demirtaş'ın açıklaması, "Demirtaş'tan Leyla Zana'ya eleştiri!", *Vatan*, 14 Haziran 2012. "AKP, devlet kurumlarından [daha sert] bir politika güdüyor … Erdoğan bunu çözemez". Aysel Tuğluk'un röportajı, BDP milletvekili, *Aydınlık*, 16 Temmuz 2012. "Leyla Zana'nın açıklamaları, [AKP'nin] PKK'yi etkisiz hale getirmeye [çalıştığı] bir döneme denk geldi". Duran Kalkan'ın röportajı, PKK lideri, Fırat Haber Ajansı, 1 Temmuz 2012.

[46] "Kapı aralandı, adım atma zamanı, *Taraf*, 2 Temmuz 2012.

[47] *Taraf* gazetesine verdiği röportaj, 13 Temmuz 2012.

II. ARAÇ MI AMAÇ MI? PKK'NIN SİLAHLI MÜCADELESİ

PKK, o dönemde üniversiteden mezun olmuş Abdullah Öcalan ve birkaç işbirlikçi tarafından uzak bir köyün kahvehanesinde 1978'de kuruldu. Açıkladıkları hedef, Orta Doğu'daki 25-30 milyon Kürt için silahlı mücadele yoluyla bağımsız ve birleşik bir Kürdistan yaratmaktı. Bağımsız bir devlet yaratmayı başaramadığından artık bu hedeften vazgeçtiğini söylüyor. Ne var ki silahlı binlerce kadın ve erkekle, Türkiye'deki milyonlarca sempatizanıyla, önemli bir tanesi Irak'ta olmak üzere yerleşmiş üsleriyle, İran, Irak ve Suriye'de ortak yürütüldüğü anlaşılan partileriyle ve Avrupa'daki kökleşmiş destek ağlarıyla birlikte büyük, finansmanı güçlü, oldukça örgütlü ve mücadeleyle güçlenmiş bir yapı olmayı sürdürüyor. Bir PKK liderinin ifade ettiği üzere "PKK mücadelesini 'Kürt halkı var mıdır yok mudur?' sorusunun sorulduğu noktada başlattı. Şimdi tartışılansa Kürt sorununun nasıl çözülebileceği".[48]

Türkiye, PKK'nın lideri Abdullah Öcalan'ı 1999'da ele geçirdi; 1980'ler ve 1990'larda ona destek veya güvenli bölge sunan Suriye, İran, Yunanistan veya diğer ülkelerle olan bağlantılarının çoğunu kesti; geçtiğimiz on yılda ABD, AB ve pek çok Avrupa ülkesi tarafından terör örgütü olarak tanınmasını ve ayrıca birkaç liderinin önde gelen uyuşturucu kaçakçıları arasında yer almasını sağladı; 2007'den bu yana insan gücü ve teçhizat bakımından büyük üstünlüğüne PKK'nın Irak sınırına yakın dağlardaki üslerine ilişkin ABD'den aldığı eş anlı istihbaratı da ekledi.

Ne var ki devlet, örgütü yok etmekte başarısız oldu. 1990'lar süresince askeri açıdan daha güçlü olsa da[49] AKP'nin Demokratik Açılımı uygulamakta başarısız olması, PKK'nın Kürt hareketinin tahayyülünü elinde tutmasını pekiştirmiş olabilir.[50] Uzun süredir PKK üzerine araştırmalar yürüten yabancı bir araştırmacının sözleriyle: "PKK'nın otoritesinin tanınması, benim daha önce gözlemlediğimden çok daha yaygın durumda … geçmişe göre daha iyi bir tabana sahip … İnsanlar, Kürtleri temsil eden ana grup olarak PKK'yı görüyolar. PKK'yı sevmeseler bile fiiliyatta bölge ve Kürt siyaseti üzerinde hakimiyete sahip olduğunu kabul ediyorlar".[51] Bir başka araştırmacı ise yakın zamanda gerçekleştirdiği saldırıların PKK'nın bir çözümde bulunması gereken bir taraf olduğunu kanıtlama çabası olduğunu ileri sürüyor.[52] KCK Yürütme Konseyi üyesi Sabri Ok, bunu şu şekilde ifade ediyor:

> Bizim [Kürt hereketinin] askeri hedefi[miz], Türk ordusunu veya devletini mağlup etmek değil. Biz hayalci değiliz. Askeri hedefimiz, Türk ordusu ve devletine Kürt halkının iradesi ve onuruyla artık geçmişte yaptıkları gibi oynayamayacaklarını, [Kürt halkının] inkar, yadsıma ve savaş politikası karşısında savunmasız olmadığını ve kendini savunma hakkına doğal olarak sahip olduğunu göstermektir …. PKK birçok kez tek taraflı ateşkes ilan etti ve bunlar AKP'nin iktidarda olduğu dokuz yılın yaklaşık beş yılı boyunca devam etti. AKP, bu fırsatı kullanarak kendini güçlendirdi. Ama bu gücü, bir çözüm yolunda kullanmadı, bunun yerine Kürt halkının iradesini kırmak ve hareketimizi mahvetmek için kullandı.[53]

A. ÖRGÜT

Türkiye'deki Kürt hareketi, alfabenin çok çeşitli harflerini kullanarak şaşırtıcı sayıda yapı kurdu.[54] Şimdilerde teknik olarak en önemlisi, kuzey Irak'ta 2005-2007'de PKK'nın öncülük ettiği kongrelerden doğan KCK. Kendi-

[48] Kriz Grubu'na verilen yazılı mülakat, Sabri Ok, PKK/KCK lideri, 24 Kasım 2011.

[49] "1991-1994'te Kürdistan'ı yönettiler. Onlardan izinsiz kuş uçmazdı. Gerçekten de mahkemeleri vardı. Şimdiyse bir çeşit manipülasyona sahipler sadece, belki de yalnızca bir veya iki bölgede hakim oldukları söylenebilir". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Zeynel Abidin Kızılyaprak, Türkiyeli Kürt aydın, İstanbul, Nisan 2012.

[50] "Her zamanki kadar güçlü görünüyorlar, diğer yolların kapanmış olduğu gibi bir his söz konusu. Açılım başarısız olduktan sonra 'eh tabi ki' diye düşünüldü …. Son derece üzücü olan ise Türk devletinin PKK'nın ülkedeki her bir Kürt'ü kontrolü altında tuttuğunda ısrar etmesi, ki bu doğru olmasa da PKK da insanları buna inandırmaya çalışıyor. Bu, çatışma açısından çok kısır bir durum, ama herkes buna inanıyor". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Kürt dili ve siyaseti üzerine çalışan ABD'li araştırmacı, İstanbul, Mayıs 2012.

[51] Kriz Grubu'na verilen mülakat, Aliza Marcus, PKK uzmanı, İstanbul, Mayıs 2012.

[52] "PKK, askeri açıdan kazanamayacağını biliyor, ancak zayiatın Trürkiye'yi yeniden müzakere masasına dönmeye zorlayacağını ümit ediyor. Çok daha çeşitli araçlar kullanarak taktiklerini adapte ettiler ve Türkiye buna ayak uydurmakta güçlük çekiyor". Kriz Grubu'na telefonda verilen mülakat, Gareth Jenkins, Türkiye'nin güvenlik konularında uzman, Ağustos 2012.

[53] Kriz Grubu'na yazılı verilen mülakat, 24 Kasım 2011.

[54] Örneğin Türkiye'deki Kürt hareketinin yasal partileri, birbiri ardına kısaltmalarla bilinir oldular: HEP, DEP, HADEP, DEHAP, DTP ve BDP. PKK, kendine ERNK, KADEK, Kongra Gel ve KKK isimlerini verdi; halihazırda KCK'yı ve de belki HDP'yi tercih ediyor. Askeri kanat olan HPG'nin önceki adı ise ARGK idi. Gazetelerinin, televizyon kanallarının, partilerinin ve derneklerinin sık sık kapatılmasının ardından hareket, üyelerinin terörist olarak ilan edilmesi ve cezaevine konulmasını engellemek, ideolojik bir değişimin ardından kendine yeni bir isim belirlemek veya sol eğilimli gruplarla kurduğu yeni ittifakları belirtmek için adını değiştirme yoluna gitti. "Hep yeni bir başlangıç olarak ilan edilen ve demokratik yapılar sözü veren tüm bu isim değişikliklerine rağmen örgüt ve kişiler düzeyinde önemli değişiklikler olmadı". Anayasanın Korunması Raporu 2010, Almanya içişleri bakanlığı, Berlin, 2011.

sini, bir "örgüt"[55] olarak değil "sistem" olarak görüyor ve anayasaya benzeyen sözleşmesinde "Kürdistan'da doğmuş, burada yaşayan veya KCK'ye bağlı olan herkes KCK yurttaşıdır" diyor. "Halk Savunma Güçleri" olarak da bilinen silahlı isyancılar, KCK'nın ayrılmaz bir parçası.[56]

Ancak PKK adı, varlığını korudu ve gerek sempatizanlar gerekse muhalifler tarafından Öcalan'ın egemen çekirdek kadrolarına atıfla kullanılır oldu.[57] "PKK'nın KCK'ya dönmesinin ardından şimdi de yeni bir ismin, HDP'nin [Halkların Demokratik Kongresi] ortaya çıktığına şahit oluyoruz", diyor Avrupalı bir terörle mücadele görevlisi ve ekliyor: "ancak altında hep tamamen aynı örgütü, aynı birlikleri görüyoruz".[58] Dahası, grup için en yaygın olarak kullanılan kelime, PKK'nın kendi kendine yarattığı isimler ve yapılar labirentine teğet geçiyor: örgüt.

Bu nedenle KCK, PKK ile büyük ölçüde örtüşüyor ve PKK liderleri zaman zaman bunları birbirinin yerine kullanıyorlar.[59] PKK'nın şehirdeki sivil kanadı olmaktan daha fazlası, ancak tüm Kürt hareketini içinde barındıran birr şemsiye örgüt de değil.[60] Liderliğinin stratejileri arasında KCK, KCK'nın çeşitli alt silahlı, "yargı" ve "yasama" ile ilgili grupları ve de PKK ile BDP veya Avrupa'daki dernekler gibi yasal gruplar arasındaki ayrımları muğlak tutma da bulunabilir. Dışarıdan bakanlara da bu yapıların birbirinden ayrı olup olmadığını tahmin etmek düşüyor. Gerçeğin belki de en iyi yansımasının, BDP'nin ve PKK yanlısı Roj televizyonunun farklı sokaklarda farklı adreslerinin olduğu, ancak arka bahçelerindeki kapılarla birleştikleri Brüksel'de olduğu söylenebilir.[61]

Öcalan'ın kapsayıcı liderliği altındaki KCK'ya Türkiyeli bir Kürt olan, örgütün iki numarası Murat Karayılan başkanlık yapıyor. Kendisi, KCK Yürütme Konseyi'nin başında ve kuzey Irak'taki Kandil Dağları'nda bulunan üssünden onun adını taşıyan önemli siyasi açıklamalar yapılıyor. KCK'nın bünyesinde, başında bir başka Türkiyeli Kürt olan ve Belçika'da siyasi mülteci olarak yaşayan Remzi Kartal'ın olduğu bir yasama organı (Kongra Gel, Halkın Kongresi);[62] içinde "Halk Savunma Güçleri'nin (Hêzên Parastina Gel, HPG) bulunduğu ve Kandil Dağları'ndan Bahoz Erdal (gerçek adı Fehman Hüseyin olan bir Suriyeli Kürt) tarafından yönetilen bir yürütme organı ve İranlı bir Kürt olan Sait Avdi'nin başında olduğu bir yargı organı bulunuyor.[63]

PKK'nın mevcut yürütme komitesinin tepesindeki isimler, aynı zamanda KCK'nın on iki kişiden oluşan yürütme komitesindeki en önemli üç isim: Öcalan, Karayılan ve PKK'nın kurucularından ve isyancı güçlerin eski komutanlarından Cemil Bayık. KCK ayrıca çoğunluğu cezaevinden çıkan eski PKK militanlarına Türkiye'de siyasi açıdan aktif olabilecekleri bir ağ sunabiliyor.[64] Yasama kolunun başkanı, KCK kurumlarının gizli kapaklı görünmesinin nedenini şöyle açıklıyor: "biz devrimci bir hare-

[55] Mart 2005'te ilan edilen sözleşmeye Türkçe olarak şu adresten ulaşılabilir: http://bit.ly/Qf6eI3.

[56] KCK sözleşmesinin 14/4. maddesine göre "Halk Savunma Güçleri, KCK sistemi içinde özerk konumdadır … Meşru savunma çizgisi doğrultusunda Kürdistan halkının temel hak ve özgürlüklerinin korunması, KCK Önderliğinin yaşamının ve özgürlüğünün güvence altına alınmasından sorumludur". Ayrıca 43. Madde, yürütme konseyinin özerk Halk Savunma Güçleri'nin komuta üyelerini atadığını ve "Demokratik Konfederalizm Lideri" Öcalan'ın ve KCK'nın Kongra Gel yasama organının siyasi iradesine göre komutaya görev verdiğini belirtiyor.

[57] Sempatizanları, Kürtçe telaffuzu olan Pe-Ke-Ke'yi kullanırken Türkiye'deki pek çok kişi Türkçe versiyonu olan Pe-Ka-Ka'yı kullanıyor.

[58] Kriz Grubu'na verilen mülakat, Brüksel, Haziran 2012.

[59] Örneğin KCK sözleşmesinin 36. Maddesi şunu belirtiyor: "PKK, klasik bir siyasi parti değildir … KCK sisteminin ideolojik gücüdür. KCK sistemi içerisindeki her PKK kadrosu ideolojik, ahlaki, felsefi, örgütsel ve yaşamsal ölçüler açısından PKK yapılanmasına bağlıdır".

[60] "KCK'deki herkes PKK değil. PKK, daha dar. Ama bir hayli örtüşüyorlar da. Herkes için iş bulmaları gerekiyor, bu büyüyen bir hareket!", Kriz Grubu'na verilen mülakat, Sezgin Tanrıkulu, CHP genel başkan yardımcısı, Ankara, Temmuz 2012. "KCK, siyasi bir şemsiye yapı, ulusötesi bir organ. Fakat örneğin ABD, onu [terör örgütü] olarak tanımlamadı. Sorunlu bir örgüt ve zeminde gri bir bölge. [KCK'daki bazı insanların] [PKK'dan] oldukça uzak olabildiklerinden şüpheleniyorum. Siyasi bir amaç güdüldüğünde insanlar şiddet yönelimli olmayabilirler, ancak üstlere doğru çıkarsanız [silahlı grubu bulursunuz]". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Batılı diplomat, Ankara, Temmuz 2012.

[61] "Bu ofislere Mart 2010'da baskın yaptıktan sonra güvenlik güçleri bunun tek bir örgüt olduğuna ikna oldu". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Avrupalı diplomat, Ankara, Temmuz 2012.

[62] Kongra Gel'i oluşturan 300 önde gelen kişi, Kürtlerin yaşadığı dört ana ülkedeki veya diyasporadaki Kürt toplulukları, dernekleri ve işveren grupları arasından her iki yılda bir seçimle göreve geliyor. Kriz Grubu'na verilen mülakat, Remzi Kartal, sürgündeki Kürt hareketi lideri, Brüksel, Haziran 2012.

[63] Türkiye'nin bakış açısından ayrıntılı bir inceleme için bakınız Atilla Sandıklı, "KCK Terör Örgütünün Yapısı ve Faaliyetleri", Bilge Adamlar Stratejik Adamlar Merkezi (BILGESAM), 15 Aralık 2012, http://bit.ly/Ns4UiM.

[64] "Teorik olarak, silahlı mücadeleye doğrudan dahil olmayan siviller bunlar. Mutlaka dağdan gönderilmiyorlar. Öcalan'ın 1999'da yakalanmasından sonra cezaevlerinden yüzlerce, binlerce kişi serbest bırakıldı. Dahil olmak istiyorlardı, fakat onları dağlara götürmek pratik değildi ve nasılsa o sırada isyan savaşı askıya alınmıştı. Öcalan ve Kandil liderliği, bu insanların şehirlere giderek yasal faaliyetlerde bulunmaları önerisini getirdi. Bu şekilde PKK, destekçileri bünyesinde barındırdı ve şiddet içermeyen Kürt aktivizmi üzerindeki nüfuzunu sürdürmeyi başardı". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Aliza Marcus, PKK uzmanı, İstanbul, Mayıs 2012.

ketiz ve bir savaş sürüyor, bu nedenle halka açık toplantı zamanlarımız yok".[65]

Önemli bir başka grup ise – teoride otonom olan – sürgündekilerin, Orta Doğu'nun Kürt ağırlıklı tüm bölgelerindeki PKK'lı ve PKK yanlısı partilerin oluşturduğu bir lobi grubu olan ve Brüksel'de kurulu KNK (Kürdistan Ulusal Kongresi). Başında İranlı bir Kürt olan Tahir Kemalizade'nin olduğu bu grubun amacı, Kürtleri birleştirmek ve onlara karşı yapılan insan hakları ihlallerine uluslararası toplumun dikkatini çekmek. Temel hedefi, Kürt hareketinin Güney Afrika'da terörizmden yönetime geçen Afrika Ulusal Kongresi'nin (ANC) benzeri olmasını sağlamak.[66] KNK, üyeleri arasında denge sağlamaya çalışıyor: yüzde 60'ı bağımsız kişiler, yüzde 40'ı siyasi partiler; yaklaşık yüzde 30'u Türkiyeli Kürtler, yüzde 25'i Iraklı Kürtler, yüzde 20'si İranlı Kürtler, yüzde 15'i Suriyeli Kürtler ve yüzde 10'u diyasporadaki Kürtler.[67] Ne var ki ayrı olduğu öne sürülen KNK'nın söylemini PKK/KCK gruplarınınkinden ayırt etmek güç.[68]

B. LİDERLİK

Öcalan, PKK'yı silahlı mücadele, ideolojik coşku, sivillere yapılan terör saldırıları ve içteki muhaliflerin tasfiyesi yoluyla dirençli bir gruba dönüştürdü.[69] Örgütün literatüründe ve hatta Öcalan kendi hakkında yazdığında ismi genellikle "Liderlik" kelimesine dönüşüveriyor. Süregelen korku kültürüne rağmen takipçileri için olağanüstü bir bağlılık nesnesi olmayı sürdürüyor.[70] Haziran 2012'de biri, İmralı'da yattığı cezaevine bakan bir tepede kendini ateşe verdi ve şimdiye dek en azından altı kişi onun özgür bırakılmasını talep ederek kendilerini benzer şekilde öldürdüler. Geçtiğimiz yıl cezaevinden gönderdiği ender mesajlardan birinde destekçilerine özgürlüğüne geri kavuşabilmesi amacıyla kendilerini öldürmemelerini veya açlık grevi yapmamalarını söyledi.[71]

Öcalan, şüphesiz hükümetle yapılan müzakereleri hapis cezasının son bulması için bir fırsat olarak görüyor.[72] Yine de cezaevinde yattığı on üç yıl süresince günde 23 saatini geçirdiği küçük hücresine getirilen 1.300 kitap, tavrını yumuşatmış görünüyor.[73] Derin felsefi tarzı yakın zamanda yazdıklarında da varlığını sürdürüyor – örneğin bir bölüm, "ideolojik kimlik ve medeniyetteki yeni gelişimin

[65] Kriz Grubu'na verilen mülakat, Remzi Kartal, sürgündeki Kürt hareeti lideri, Brüksel, Haziran 2012.

[66] Bir ANC aktivisti olan hakim Essa Moosa, Aralıkta Kürt hareketinin Avrupa Parlamentosu'ndaki bir toplantısına katıldı, amaçlarını karşılaştırdı ve Güney Afrika'da çözümün ANC'nin önceki hükümet tarafından yasağının tek taraflı olarak kaldırılmasının ardından mümkün olduğunu belirterek Türk hükümetini "geri dönemeyeceği bir karar vermeye" çağırdı. "KNK, geçmişteki ANC gibi; ANC kongrelerimize katılıyor ve bir KNK delegasyonu BDP ile birlikte Güney Afrika'ya gitti". Kriz Grubu'na verilen mülakat, sürgünde yaşayan PKK yanlısı Türkiyeli Kürt, Londra, Haziran 2012.

[67] Kriz Grubu'na verilen mülakat, PKK yanlısı aktivist, Brüksel, Aralık 2011.

[68] KNK Başkanı Tahir Kemalizade, PKK yanlısı Roj TV'ye şunları söyledi: "Kürdistan tek bir ülkedir ve Kürdistan halkları tek bir halktır ve birleşmelidirler … kuzey [Türkiye'deki] Kürdistan'da ilerleme olursa ve özgürlüğüne kavuşursa bu özgürlük, Kürdistan'ın diğer tüm bölgelerine yayılacaktır. Ama Kürtler burada yenilirlerse o zaman bu, başı gövdeden ayırmak gibi olur ve diğer bölgelerdeki Kürtler yenilmiş ve felç olmuş olurlar". "Kurdish National Congress chairman interviewed on pan-Kurdish strategy" [Kürt Ulusal Kongresi Başkanı ile Pan-Kürt stratejisi üzerine röportaj], BBC Monitoring International Reports, 14 Haziran 2010.

[69] Öcalan ile 1990'ların başında röportaj yapan bir gazeteci, onun paranoyak olduğunu ve Stalin'i andırdığını söylüyordu: "aylarca süren endoktrinasyonun, temel gerilla savaşı taktiklerini öğrenmekten çok daha önemli olduğunu açıkça ifade eden [bir adam] … PKK'lıların yüzde 70'ini savaş alanında bir yılda kaybetmeyi göze alabileceklerini [söylüyor] …. Horlanmış ve başarısız olmuş bir köylü babanın oğlu, benim yıllar içinde Orta Doğu kanseri olarak teşhis koymayı öğrendiğim üzere şiddete tek bir gayeyle ve körü körüne bağlanmıştı". Jonathan C. Randal, *After Such Knowledge*, *What Forgiveness? My encounters with Kurdistan [Bunca Bilgiden Sonra Ne Bağışlaması: Kürdista İzlenimlerim]* (Boulder, 1998), s. 238.

[70] "Onun yanında bir yıl çalıştım. Öcalan bizi uyandırdı, Kürtleri birleştirdi …. PKK bir örgüt değil. Bir halka dönüştü". Kriz Grubu'na verilen mülakat, PKK'lı eski militan, Brüksel, Haziran 2012. "Ona ister katılın ister katılmayın Türkiyeli Kürtler üzerinde muazzam bir etkiye sahip. Eğer insanları Trafalgar Meydanına çağırırsa evde kimse kalmaz". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Birleşik Krallık'ın Türk kökenli Kürt toplumunun eski lideri, Londra, Haziran 2012. "İç siyasi muhalefet hemen hemen hiç yok. 'Onun' izlediği hissi var …. PKK tarafından eleştirilirseniz bu demektir ki hayatınız tehlikede. İnsanlar sessiz kalıyor … PKK, demokrasi, demokratik otonomiden falan bahsetmeden önce bunu önce kendilerine uygulamalı". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Ümit Fırat, Türkiyeli Kürt aydın, İstanbul, Mayıs 2012.

[71] Ayrıca yedi kişi kendini yakarak öldürmeye çalıştı ve başaramadı. Kriz Grubu'na verilen mülakat, Öcalan'ın avukatı, Haziran 2012.

[72] "Benim kendi konumun stratejik önemdedir. Öcalan olmaksızın [bir çözümün] uygulanma şansı azdır … benim tarafımdan [teklif ettiğim] Gerçekleri Araştırma ve Uzlaşma Komisyonu'na sunulan savunmaya dayanarak serbest bırakılmam gereklidir. Demokratik çözüm için başta PKK olmak üzere Kürtlerle ilişkili tüm çevreleri hazırlamama [ve onlarla iletişim kurmama] izin verilmeli …. Başta [gelecekte yaşayacağım yer] olmak üzere çeşitli ihtiyaçlar için destek verilmeli". Öcalan, *Prison Writings III*, a.g.e., s. 104.

[73] Türkiye'nin Milli İstihbarat teşkilatı eski müsteşarı Cevat Öneş'e göre "genellikle felsefe ama başka konular da olmak üzere hiç durmadan okuyor. Neredeyse ütopik bir bakış açısı edindi". Aktaran Marc Champion ve Ayla Albayrak, "Jailed Kurd Leader at Conflict's Core" [Cezaevindeki Kürt Lideri Çatışmanın Merkezinde], *Wall Street Journal*, 20 Ekim 2011.

zaman-mekan koşullarını" tartışıyordu – fakat Avrupalı bir destekçisi şunları söylüyordu:

> Dili, Kürtlerin zengin tarihi ve kültürel mirasını ve dillerinin gücünü oldukça güçlü bir şekilde yansıtıyor …. [1990'ların başında] onun hiç durmadan 2-3 saat boyunca konuştuğunu ve binlerce Kürt'ün onu dinlediğini görmek son derece şaşırtıcıydı. Öcalan ve Kürt hareketi, dar bakışlı milliyetçilik ve ulus devlet kavramına sırtlarını döndüler ve istedikleri şey, … Kürtlerin kendi kültürel ve siyasi kimliklerini özgürce ifade edebilecekleri demokratik bir Orta Doğu …. Ulusal ve uluslararası medyadaki tartışmalar, ağırlıklı olarak PKK "terörüne" yoğunlaşıyor ve Öcalan'ın ve Kürt hareketinin uzun süreli ve çözümsüz Kürt sorununun adil ve yapıcı çözümüne nasıl katkıda bulunabileceğini göz ardı ediyor.[74]

Öcalan, 2005-2011 Oslo Süreci'nde kilit oyunculardan biriydi ve destekçileri, onun hâlâ bir barış anlaşmasını işlevsel kılabilecek kişi olduğunu öne sürüyorlar.[75] Eğer cezaevinde yaşamını yitirirse bunun gelecekteki herhangi bir anlaşmanın kanıtlanmasını çok zorlaştırması muhtemel olacaktır.[76] Görüşmeler sırasında çeşitli grupları tetkik etti: diyaspora, PKK savaşçıları ve Türkiye'de cezaevlerindeki PKK üyeleri.[77] "Üç protokol" olaran bilinen Mayıs 2011'deki en son anlaşma taslağına onay verdi. KCK başkanı Murat Karayılan'ın sadakatini sağlamış görünüyor.[78] Yasal BDP'nin lideri Selahattin Demirtaş, Öcalan'ın devletle müzakere etmesi gereken kişi olduğuna, PKK ile tam iletişim sağlamasına, bir başka deyişle örgüt üzerindeki otoritesini yeniden kurmasına izin verilmesi gerektiğine inanıyor.[79]

Ancak Öcalan'ın grubu üzerindeki etkisi zayıflıyor görünüyor. Yakın zamanda yaşanan en az üç olayda PKK'nın açıklanması zor şiddeti ve karşılıklı yanlış anlamalar, hükümetin ve Öcalan'ın çözüme doğru attıkları açık adımların tökezlemesine yol açtı.[80] Kürt hareketinden isimler bile Öcalan'ın PKK'nın silahlı kanadını silahları bırakmaya ikna edip edemeyeceğini sorguluyorlar.[81] Hareketin önde gelen yorumcularından biri, katı tutum yanlılarının PKK'nın tam kontrolünü ele geçirdiklerine inanıyor.[82] Avrupalı bir terörle mücadele yetkilisine göre "Öcalan kullanılıyor. Bugünlerde PKK'da temsil ettiği sembol dışında Öcalan'a pek fazla ilgi gösterilmiyor".[83] Türkiye, dış güçlerin örgütün uluslararası ağının bir kısmını kontrol ettiklerinden kuşkulanıyor.[84] AKP'nin önde gelen isimlerinden Diyarbakır milletvekili Galip Ensarioğlu, PKK'daki katı tutum yanlılarının son bir yıldaki saldırılarla bir çözüm umudunu kasten suya düşürdüklerini ifade ediyor:

---

[74] Kriz Grubu'na verilen mülakat, Estella Schmid, Peace in Kurdistan Campaign aktivisti, Londra, Nisan 2012.

[75] "Öcalan, Türkiye için son şans. Hareket ve halk üzerinde nüfuzu var. Onları ikna edebilir". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Remzi Kartal, sürgündeki Kürt hareketi lideri, Brüksel, Haziran 2012.

[76] "Eğer Öcalan cezaevinde ölürse insanlar bunun bilerek yapıldığını söyleyecekler; güneydoğuda ve batıdaki [Kürt toplumunda] bir patlamaya neden olacak. Bu bir tehlike, çok şiddetli bir dönem olacak". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Aliza Marcus, PKK uzmanı, İstanbul, Mayıs 2012.

[77] PKK lideri Murat Karayılan, Türkiye cezaevlerinde 6.000 PKK üyesinin yattığını söylüyor. *Taraf*'a gönderdiği mektup, 10 Ekim 2011.

[78] "Bir PKK, ancak iki önemli ses var: Öcalan ve Karayılan. Öcalan cezaevinde iken kararları Karayılan alıyor". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Aliza Marcus, PKK uzmanı, İstanbul, Mayıs 2012.

[79] "Eğer İmralı'da tecrit kaldırılırsa, müzakere ve diyalog süreci yeniden başlarsa, PKK silahlı eylemlerine son verebilir …. PKK ile Öcalan arasında kesinlikle sağlıklı bir temas sağlanmalı. Bakın, Öcalan'la avukatları arasında temas sağlanmalı demiyorum. Öcalan'la PKK arasında bir temas sağlanmalı. Bu mekanizmanın İmralı'da işlemeyeceği açık". "Oslo süreci yeniden başlasın", *Taraf* gazetesine verdiği röportaj, 25 Haziran 2012. "Öcalan normal bir insan değil; Türkiye'nin bir numaralı sorunundaki en önemli insan. Öcalan bir rol oynamak istiyor. Bu, avukatlarla haftada bir saatlik görüşmelerle olmaz. Sağlık, güvenlik ve rahatça hareket edebileceği bir alan istiyor. Kendisinin de söylediği gibi, 'sanki benim boş bir havuzda yözmemi istiyorlar'. Tecridinin devam etmesi, herşeyi ancak daha da kötüleştirir, daha fazla çatışmaya neden olur". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Öcalan'ın avukatı, İstanbul, Haziran 2012.

[80] Pek çok yorumcunun işaret ettiği üç olay, Habur'da 2009'da acemice yapılan af girişimi, Silvan'da 13 askerin ölümüne yol açan saldırı ve Dağlıca karakoluna Haziran 2012'de PKK'nın yaptığı saldırı da dahil olmak üzere 2011'in başlarında PKK saldırılarında – ve Türk ordusunun operasyonlarında – yaşanan beklenmedik ani artış. "PKK'nın barıştan söz eden liderleri bizzat PKK'nın içindeki bir güç tarafından önemsizleştiriliyor, inanılırlıkları yok ediliyor, müzakerelerin dışına itiliyor". Ahmet Altan, "Barış der demez", *Taraf*, 20 Haziran 2012.

[81] "PKK asla değişmeyecek ve Öcalan, işine gelen herşeyi söyleyecektir. PKK'nın hedefi, Kürtler için birşeyler yapmak değil, kendisi için güç kazanmaktır. PKK, dağlardan tamamen asla inmeyecektir". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Ümit Fırat, Türkiyeli Kürt aydın, İstanbul, Mayıs 2012.

[82] "Kürt hareketinde deprem yaratacak bir kişi varsa o da Öcalan'dır. O dahi susuyor, çünkü söyleyeceklerinin PKK'de bir karşılığı olmayabileceğinden endişe ediyor …. PKK'nin izlediği strateji, Öcalan'ı ebediyen İmralı'da tutma stratejisidir ve Öcalan'ın bunu anlamamış olması mümkün değildir. [Gerçek PKK] görünürde çok istiyor olmalarına rağmen, Öcalan'a ev hapsini kimse [onun başa geri gelmesini] istemiyor". Orhan Miroğlu, "PKK gerçeği ve Öcalan", *Taraf*, 25 Haziran 2012.

[83] Kriz Grubu'na verilen mülakat, Brüksel, Haziran 2012.

[84] "Öcalan, mitolojik bir figüre dönüştürüldü ve nüfuza ve etkiye sahip. Kimsenin onun rolünü elde etmesi kolay değil. … fakat [PKK] oyuncularının iyi niyeti, samimiyeti ve vizyonu olmazsa ve yetersiz kalırlar, farklı niyetler beslerler veya başkaları tarafından kontrol edilirlerse bu durumda göreviniz zor olur …. Sonuçlar üzerine odaklanmak ve yararlarına bakmaktansa süreci kötüye kullanarak güç elde etmeye çalışıyorlar". Yalçın Akdoğan'la yapılan röportaj, *Star*, a.g.e.

> [PKK liderlerinin hepsi] ana müzakerecinin Öcalan olması gerektiğini söylüyorlar. Ama bunu sabote edenler onlar oldu. Şimdi Öcalan kendi örgütüne öfkeli. Süreci başlatmak için siyasi risk alan bir hükümet açısından herşeyi mahvettiler …. Hükümet [PKK'ya] artık güvenmiyor …. Örgüte sesleniyorum: sizin temsilciniz kim? İmralı['daki Öcalan] mı, BDP mi yoksa Kandil['deki isyancılar] mı? Karar vermeniz lazım.[85]

C. REKABET HALİNDEKİ LİDERLİK GRUPLARI

Öcalan'dan sonra otorite, resmi olarak KCK Yürütme Konseyi Başkanı ve dağlardaki PKK güçlerinin nihai komutanı olan Murat Karayılan'da bulunuyor. Fakat konumu, tüm militanlar üzerindeki gerçek denetiminden ziyade Öcalan'ın ona olan güvenine dayanıyor olabilir. Karayılan'ın önemli bir röportajında bundan böyle sınır karakollarına saldırılar yapılmayacağına söz vermesinden yalnızca birkaç gün sonra PKK'lı büyük bir isyancı grubu bir saldırı daha düzenledi.[86]

Dağlardaki güç, gitgide daha fazla Cemil Bayık, Bahoz Erdal, Duran Kalkan ve Mustafa Karasu gibi silahlı isyancı gruplarıyla yakın bağlantıda olan ve daha katı KCK yürütme konseyi üyelerine doğru kayıyor gibi görünüyor.[87] Söylemleri her zamankinden daha sert olmaya başladı. Bayık, şunları vurguluyordu: "kişinin bireysel ve toplumsal yaşamı yok edilme tehdidi altındaysa varlığını direnişle korunması onun en temel hakkıdır …. günümüz dünyasında silahlı direnişin zamanı geçmiş değildir".[88] Erdal şöyle bir açıklama yaptı: "[PKK'yi] yok etmeyi amaçlayan saldırılar varken ateşkesten veya silahları bırakmaktan kim söz edebilir?". Kalkan ise şöyle açıklıyordu: "Siyasi çözüm sürecinde değiliz; askeri çözüm sürecindeyiz. Bir veya iki yıl önce stratejik değişiklik yaptık. AKP yönetimi devam ettikçe Kürt sorununun siyasi çözümünün gerçekleşemeyeceği kanaatine vardık. Dolayısıyla da AKP'yi siyasi yenilgiye uğratacak aktif bir mücadele konumuna geçtik …. Kürtler kendi demokratik yönetimlerini kurmalılar".[89]

Öcalan'ın yakalanmasından beş yıl sonra 2004'te yaşanan önemli bir kopmayla birlikte rakip bir grubun bertaraf edilmesinin ardından bu katı tutumlu grup güçlenmeye devam etti.[90] Son bir yıl içerisinde PKK/KCK propagandasının tonu da sertleşmeye ve tavizsiz bir hal almaya başladı; bunun nedeni kısmen hükümetin Öcalan'ın avukatlarıyla görüşmesini engellemesinden duyulan öfke iken kısmen de Oslo Süreci'nin başarısız olmasından duyulan gerçek hayal kırıklığı idi.[91] Ne var ki Başbakan Erdoğan'ın Kürt meselesindeki baş danışmanlarından olan Yalçın Akdoğan, onların hiçbir zaman samimi olduklarına inanmıyor:

> Oslo görüşmeleri sırasında Öcalan ve Karayılan gibiler 'taktik amaçlı' terörü öne çıkarırken, Fehman Hüseyin, Cemil Bayık, Duran Kalkan gibiler örgütsel ütopyaya ulaşmak için terörü devreye aldılar. Öcalan veya Karayılan süreç içinde hiçbir zaman 'aman ha terör eylemi yapmayın' demiyordu. Onlara göre bu bir dayatma aracıydı. Diğerleri ise bunu da bir kandırmaca olarak görüyordu. Neticede Oslo süreci gömüldü, Öcalan gömüldü, çözüm umutları gömüldü.[92]

Diğer katı tutum yanlısı fraksiyonlar ise ancak kısmen merkezi denetim altında olabilirler. Kendine Kürdistan Özgürlük Şahinleri adını veren bir grup, örneğin, 2006'dan bu yana batıdaki turist hedeflerine terör saldırıları düzenledi ve kendi adına açıklamalar yayınladı.[93] Diğer genç Kürt militanlar da intihar saldırısı veya Kasım 2011'de İstanbul'da bir deniz otobüsünün kaçırılması gibi bireysel ve amatör gibi görünen bazı diğer olaylar gerçekleştirdiler.[94] PKK/KCK liderliği nadiren birbirinden ayrı düşüyor, birliği ve en azından kamuoyu önünde güçlü örgüt disiplinini övüyor ve öz eleştiriye pek yer vermiyor.[95] Ne

[85] *Taraf* gazetesine verdiği röportaj, 13 Temmuz 2012.
[86] Murat Karayılan, PKK lideri, Avni Özgürel'e verdiği röportaj, a.g.e.
[87] "PKK'nın ilk kurucularının yer aldığı ve hiçbir zaman mücadeleyi bırakmayacak fraksiyon olan 'Ankara grubu' bu. [Biri] tam bir katil. 30 kişiyi öldürdüğünü biliyoruz – onlar geri çekilirken ateş ettiği bir mağarada on yedi kişi yaralandı ve bu şekilde istihbarat veremediler, on üçü de Kandil'e ihanet ettiği için. Bu tür insanlar değişemezler". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Türkiyeli Kürt aydın, İstanbul, Mayıs 2012.
[88] Aktaran Günay Aslan, "PKK silah bırakır mı?", *Yeni Özgür Politika*, 11 Temmuz 2012.
[89] Fırat Haber Ajansı'na yaptığı açıklama, aktaran *Taraf*, 20 Haziran 2012; Fırat Haber Ajansı'na yaptığı açıklama, 1 Temmuz 2012.
[90] 1.800 PKK'lı militan ve aralarında Öcalan'ın bir kardeşinin de bulunduğu bir grup lider örgütü bıraktı; en azından iki kişi belirlenemeyen koşullarda öldürüldü. "Gerçekten barış isteyenler tasfiye edildiler. 2004, PKK için önemli bir yıl oldu". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Ümit Fırat, Türkiyeli Kürt aydın, İstanbul, Mayıs 2012. "Grubun katı militan kanadı kontrolü ele geçirdi ve son beş yıldır yürürlükte olan gönüllü ateşkese son verdi". "Country Reports on Terrorism 2010", ABD Dışişleri Bakanlığı.
[91] Kriz Grubu'na telefonda verilen mülakat, Gareth Jenkins, Türkiye'nin güvenlik konularında uzman, Ağustos 2012.
[92] "Terör, süreci nasıl etkiler?", *Star*, 22 Haziran 2012.
[93] "TAK [Teyrêbazên Azadiya Kurdistan – Kürdistan Özgürlük Şahinleri] Öcalan'ı dinliyor, yaptıkları için cezalandırılmıyor, fakat tamamen PKK'nın kontrolünde olmayabilir". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Ümit Fırat, Türkiyeli Kürt aydın, İstanbul, Mayıs 2012.
[94] "Suspected Kurd militants hijack ferry in Turkey" [Kürt militanların Türkiye'de feribot kaçırdığı iddia ediliyor], Reuters, 11 Kasım 2011.
[95] "Şahinler yok, güvercinler de yok. Bir mekanizmaları var ve herkesin bir rolü var. Fikirlerine katılmazsanız ekarte edilirsiniz, mutlaka fiziki anlamda değil, ama bazen öyle de olabilir".

var ki bazen yerel birimlerin bireysel eylemleri ve cezalarından söz ediyor.[96] Ancak Türk yetkililer için bu tür eylemler, PKK'nın ayrılmaz bir parçası. Kürt kanaat önderleri bile PKK'nın mücadele kanadının şiddete körü körüne bağlılığı konusunda sert eleştiriler yöneltebiliyorlar.[97]

Bu da PKK'nın ılımlılığı ileri sürüp vakit kazandığında yapmacık davrandığına dair endişeleri besliyor.[98] Kürt hareketine yakın bir yorumcu, katı tutum yanlısı militanların oluşturduğu grubun, silahlı eylemlerin onlara bir yerlerde tercihen Türkiye'de, ama bir olasılıkla da Orta Doğu'nun başka bir Kürt bölgesinde özerk bir derebeylik kazandıracağına inandığı konusunda uyarıyor.[99] Bir başka uzman ise ideolojik taşlaşmayı sorumlu tutuyor:

> PKK, sanayi öncesi bir milliyetçi hareket. PKK'yı kuran kişiler hâlâ işbaşında. Şiddet kullanarak her türlü faaliyeti kontrol ediyorlar. [Teröre başvuran İrlandalı ve Bask gruplarda] nesil değişimi oldu, değiştiler. Bunu yapamamak bir dezavantaj; PKK halen Marksist-Leninist bir yapı olarak çalışıyor.[100]

D. İSYANCI GÜÇLER

PKK içinde çoğunlukla Türkiye ile kuzey Irak arasında bölünmüş olan silahlı insanların sayısı hakkında tahminler muhtelif. ABD, 3.000-3.500'ü kuzey Irak'ta olmak üzere sayısının 4.000 ile 5.000 arasında olduğunu söylüyor.[101] Türk ordusunun tahmini genellikle toplamın 5.000 olduğu yönünde. Ne var ki Kandil'deki ana üsse yakınlarda gitmiş bir ziyaretçi, 3.000 kişinin Türkiye'de, 5.000 kişinin ise kuzey Irak'ta olduğu kanaatindeydi.[102] Çoğunluğu genç ve kırsal bölgelerden olan militanların yarısından fazlası, Türkiye'nin Irak sınırındaki illerden geliyorlar.[103] Karayılan, çatışmalarda 20.000 isyancının öldüğünü belirterek örgütün gerçek boyutuna dikkat çekiyordu:

> Bir gerilla örgütlenmesi vardır …. binlerle ifade edilen bir güçtür. Bu gücün var olması, Kürt sorununun temel gerçeklerinden biri olduğu gibi; biz, Kürt sorununun barışçıl çözümü temelinde bu gücün de yeni bir düzenlemeye tabii tutulmasına hep açık olduk …. Kürt sorununun çözümüyle gerillanın birbiriyle çok yakından bağlantısı vardır …. Bu güç, özgürlük için dağa çıkmış, herhangi bir yenilgiyi yaşamadığı gibi, davasını milyonlara mal etmeyi başarmış bir güçtür. Böyle bir konumda olan bir gücün kendiliğinden dağıtılmasını bekleyemezsiniz.[104]

Moral açıdan bir çöküşün izleri mevcut değil. Bir grup isyancı, yeni pişmanlık yasalarından faydalanmak için teslim oldular.[105] Diyarbakır'da BDP'li bir belediye başkanı, yasal aktivistlerin toplu olarak tutuklanmasından dolayı duyulan öfke ve gerilim nedeniyle 2009'dan bu yana 2000 veya daha fazla gencin PKK'ya katılmak için "dağlara çıktığını" tahmin ediyor.[106] Güneydoğudaki kırsal kesimde PKK'lı isyancılarla karşılaşan bir ziyaretçi, onlara yöre halkı tarafından oldukça saygı gösterildiğini belirtiyor – bir keresinde jandarma karakoluna yalnızca 200 metre uzaklıkta yapılan bir akşam toplantısına arabayla üniformaları içinde geldiklerini aktarıyordu.[107] Suriye'nin Türkiye yakın bir köyünden gelen eski bir PKK'lı kadın militan, dağda geçirdiği beş yılı şu şekilde özetliyordu:

Kriz Grubu'na verilen mülakat, Mazhar Bağlı, AKP Merkez Yürütme Kurulu üyesi, İstanbul, Mayıs 2012.

[96] Örneğin bakınız, "KCK warns TAK" [KCK, TAK'ı uyardı], Fırat Haber Ajansı, 24 Eylül 2011.

[97] "Yukarılarda onların hepsi [ideolojik robot], feminist kadın gerilla falan … oraya gittiğimde gerçek bir insanla konuşmak istedim fakat reddettiklerinde defterimi kapattım ve röportajlara devam etmeyi reddettim". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Zeynel Abidin Kızılyaprak, Türkiyeli Kürt aydın, İstanbul, Nisan 2012.

[98] "Benim görüşüm şudur ki terörist yöntemleri devre dışı bırakmayı kabul etmeleri mümkün değil, zira amaç ve hedeflerine demokrasi içerisinde ulaşamazlar". Yalçın Akdoğan ile yapılan röportaj, *Star*, a.g.e.

[99] "PKK'daki katı ve uzlaşmaz grubun kendi çözümleri de yok …. Türkiye tarafından kabul görecek düzeyde makul bir çözüm anlayışı içinde değiller. Bu yüzden şöyle düşünüyorlar: 'Ya hükümeti silahla kendi çözümümüze zorlarız ya da bu hükümeti silahla devririz...' …. Amaçları ise Güneydoğu'nun yönetimini Kuzey Irak'ta olduğu gibi üstlenmek ve tümden devralmak …. Barzani'den daha güçlü olmak istiyorlar. Dağdaki isyancı küçük bir grubun tahammülsüz ve umutsuz ruh halini yansıtan bu eğilimi küçümsemeyin; çünkü bu grup, bütün bir Kürt siyasi hareketini esir aldığı gibi, İmralı'yı bile baskı altına tutacak kadar güçlü". Kurtulmuş Tayiz, "Kürt sorununu kim çözer kavgası", *Taraf*, 17 Temmuz 2012.

[100] Kriz Grubu'na verilen mülakat, Nihat Ali Özcan, terörle mücadele analisti, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV), Ankara, Mayıs 2012.

[101] "Country Reports on Terrorism 2011" [2011 Terörizm ülke rarporları], ABD Dışişleri Bakanlığı, Ağustos 2012.

[102] Avni Özgürel röportajı, "Türkiye barışa hızla yaklaşıyor", *Taraf*, 18 Haziran 2012. Anaakımdan bir Kürt hakları savunucusu, PKK'nın 2.000-3.000'i herhangi bir zamanda Türkiye'de bulunan 6.000-7.000 militanı olduğunu tahmin ediyor Kriz Grubu'na verilen mülakat, Sezgin Tanrıkulu, CHP genel başkan vekili, Ankara, Temmuz 2012.

[103] Güvenlik yetkililerinin raporlarından, "2007-2011 yılları arasında öldürülen-ölen toplam 790 PKK-KCK'lı terörist üzerine", "PKK araştırmasındaki dikkat çekici detaylar", *Sabah*, 15 Temmuz 2012.

[104] *Taraf* gazetesine gönderdiği mektup, 10 Ekim 2011.

[105] İlk kez 1985'te denenmesinden sonra gelen yedi "pişmanlık yasası", 2009 itibariyle PKK ile bağlantılı yalnızca 2600 kişiyi çekebilmişti, ki bu da ayda ortalama ondan az kişiye denk geliyor. Bunlardan yalnızca 735'i ceza almadan salıverildi. Bakınız "Repentance laws didn't work in the past" [Pişmanlık yasaları geçmişte işe yaramadı], *Today's Zaman*, 20 Ekim 2009.

[106] Kriz Grubu'na verilen mülakat, Abdullah Demirbaş, Diyarbakır, Mayıs 2012.

[107] Kriz Grubu'na verilen mülakat, İstanbul, Mayıs 2012.

> Bağımsız köylere gittiğimizde yiyeceklerimizi ya satın alıyorduk ya da bize veriyorlardı. Gurur duyuyorlardı …. Kızlara karşı [Kürtlerin] eski bakışını biliyoruz. Birimizin dağlarda bu koşullarda olması insanları etkiliyor. Ben ovada doğdum, hemen hemen hiç kar yoktu, bu yüzden dağlar benim için zor oldu. Yalnızca TC ile savaşmıyorduk, doğayla da savaşıyorduk. İradenizi sınıyordu. Eğer inanırsan devam etmek zorundasın. Kendinle gurur duymaya başlıyorsun. Etrafında da senin gibi insanlarla kaplı …. TC'nin bizden kurtulmayı başaramamasının nedeni bizim ölmeye hazır olmamız …. biri öldüğünde bu seni daha da güçlendiriyordu, bunu halen içimde şiddetle hissediyorum.[108]

E. FİNANSMAN

Türkiyeli Kürtler, işyerleri ve kişilerden gelen hediyeler, aynî malzemeler ve haraç dahil olmak üzere yerleşik bir sistem sayesinde PKK'nın desteğinin ana dayanağını oluşturuyor. PKK, mücadelesini finanse etmek için gereken parayı toplamakta fazla zorluk çekiyor gibi görünmüyor.[109] Türkiye, Avrupa polisine son derece organize olan bir ağın yalnızca diyasporadakilerden yılda halen 15-20 milyon avro toplayabildiğini söylüyor.[110] Avrupalı diplomatlar ve Türk analistler, para ve desteğin temel kaynağının Türkiye'nin içinden olduğuna inanıyorlar.[111] Bir PKK/KCK lideri, Ankara'nın yanlış yolda olduğunda ısrar ediyordu:

> Türk devletinin bir geleneği vardır: bizim gerçeğimizi kabul etmemek için bizi hep yabancı güçlerle bağlantılandırmaya çalışıyor …. Avrupa'nın PKK'yi desteklediğini söylüyor: size soruyorum, Avrupa PKK'yi destekliyor mu? Avrupa, PKK'yi haksız yere terör örgütü listesine aldı ve faaliyetlerini yasakladı.[112]

AB hükümetleri, PKK'yı ve unsurlarını engellemek için daha fazla çaba harcıyorlar.[113] Avrupa'da toplanan paranın büyük kısmı sosyal faaliyetlerden ve bireysel bağışlardan geliyor, ancak Kürt grupların pek çok yasal toplumsal faaliyetleri de mevcut; onların finansman toplamaları ile PKK arasında bir bağlantı olduğunu ispatlamak veya örneğin PKK yanlısı televizyon kanalındaki reklamlar için ödenen paraların bir nevi koruma parası olduğunu kanıtlamak güç. Avrupalı bir terörle mücadele uzmanı şunları söylüyordu: "toplam miktar bilinmiyor, [Irak'a] nasıl gittiği de bilinmiyor. Bunun nedeni, yakın akraba bağlantıları, sıkı ve birbirinden ayrı hücre yapıları. Çok iyi örgütlüler. Bir miktar parayla terör arasında bağlantı kurabilmek oldukça zor".[114]

Avrupa polisine göre "PKK/KONGRA-GEL gibi ayrılıkçı terör örgütleri …. terör faaliyetlerini finanse edebilmek için uyuşturucu ve insan kaçakçılığıyla [ve] yasadışı göçün kolaylaştırılması, kredi kartı dolandırıcılığı, kara para aklama ve dolandırıcılık ile uğraşıyorlar …. 'Bağışlar' ve 'üyelik ücretleri' …. aslında haraç ve yasadışı vergilendirme demek".[115] PKK'nın Türkiye'nin doğusunda çoktandır devam eden eroin işleme operasyonlarında ve Avrupa'ya giden kaçakçılık rotalarında payı olduğu iddiaları, örgütün 2008'de ABD Yabancı Narkotik Çeteleri Belirleme Yasası ile listeye alınmasının nedeni oldu. Avrupalı bir terörle mücadele yetkilisi şu yorumu yapıyordu: "PKK'nın yalnızca bir suç veya terör örgütü olduğunu söylemek haksızlık olur. Ama şunu sormak haksızlık olmaz: 'bu kadar parayı nasıl topluyorlar?' Eğer böyleyse [Kolombiya'daki] FARC gibi ticari çıkarları olan bir örgüte dönüşeceğinden endişe etmek de haksızlık olmaz".[116]

PKK felce uğratan ekonomik kısıtlamalara maruz kalmadı. Örneğin Belçika'daki PKK yanlısı bir televizyon kanalının 2009'daki bir vergi borcunu ödemek için 6 milyon avro kolayca bulundu. Ama daha dikkatli davranmak zorunda kalıyor. Belçika makamlarının bu olayla ilgili olarak ABD'li yetkililere şunları ilettikleri söyleniyor:

---

[108] Kriz Grubu'na verilen mülakat, Brüksel, Haziran 2012.

[109] "PKK, [BDP'li belediyelerin verdikleri sözleşmelerden pay alarak] yerel yönetimlerden para alıyor". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Sezgin Tanrıkulu, CHP genel başkan yardımcısı, Ankara, Temmuz 2012. "PKK'nın para sorunu yok. Milis, ucuz bir asker. [Birini dağda tutmak] ayda 35 TL'ye mal oluyor". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Nihat Ali Özcan, terörle mücadele analisti, TEPAV, Ankara, Mayıs 2012. "PKK, kaçakçılık, sınır ticareti, Almanya ve Avrupa'dan topladığı paralar ve ihalelerden aldığı paylar sayesinde güçlü kaynaklara sahip. Aynı zamanda PKK'nın çok fazla paraya da ihtiyacı yok. Gerilla savaşı yürütmek oldukça ucuz". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Aliza Marcus, PKK uzmanı, İstanbul, Mayıs 2012.

[110] Birleşik Krallık, daha sıkı polis denetimi sayesinde örgütün gelirinin burada 2 milyon sterlinden yarım milyon sterline düştüğünü düşünüyor. Kriz Grubu'na verilen mülakat Britanyalı yetkili, Ankara, Mayıs 2012. Bir Türk yetkili, PKK'nın Avrupa'dan gelirinin en azından 15 milyon avro olduğunu teyit etti. Kriz Grubu'na verilen mülakat, Temmuz 2012.

[111] Kriz Grubu'na verilen mülakatlar, Ankara, Mayıs ve Temmuz 2012.

[112] Sabri Ok, PKK/KCK lideri, Kriz Grubu'na verilen yazılı mülakat, 24 Kasım 2011.

[113] "2011'de Kürdistan İşçi Partisi'ne (PKK) üye olduğu iddia edilen 32 kişi, Fransa'da tutuklandı. Bunlar arasında bulunan 'PKK'nın Fransa'da önde gelen üç lideri' 4 Haziranda tutuklanmış ve terör faaliyetini finanse edebilmek için haraç alma şüphesiyle tutuluyorlardı". "Country Reports on Terrorism 2011", ABD Dışişleri Bakanlığı.

[114] Kriz Grubu'na verilen mülakat, Brüksel, Haziran 2012.

[115] "EU Terrorism Situation and Trend Report 2011", Avrupa Polis Ofisi (Europol).

[116] Kriz Grubu'na verilen mülakat, Brüksel, Haziran 2012.

> Örgüt bu cezayı ödemek için 'temiz' para bulmakta zorlansa da PKK, büyük miktarlarda paraya ulaşabiliyor …. PKK, para ve haraç toplamakta, nakit akışını sürdürmekte oldukça becerikli ve davalarda en iyi avukatları tutabiliyor …. [Türk yetkililer], PKK'nın Belçika'daki faaliyetlerine son vermekte son derece az olarak gördükleri başarıdan memnun değiller [ve] PKK'nın Belçika'da aşırı sayıda sempatizanlarının olduğunu iddia ettiler.[117]

F. İDEOLOJİ

Kürt hareketi, teknik olarak "milliyetçi", zira ana odağı etnik ulusal haklar üzerinde. Ne var ki bu sıfatı reddediyor; bunun nedeni kısmen Türk "milliyetçilerinin" Kürtlerin etnik haklarının ana düşmanları olmaları, kısmen ise milliyetçiliğin Türkiye'de sağcı olarak görülmesi, oysa Öcalan'ın PKK'yı 1978'de Stalinist olmasa da Marksist modelde kurmuş olması. PKK, orak ve çekici bayrağından 1991'de kaldırdı; şimdiyse kendisini Kürt Özgürlük Hareketi olarak adlandırmayı tercih ediyor. Herşeyden önce, artık ulus devlet amaçlamadığından milliyetçi olmadığını ifade ediyor.[118]

Silahlı mücadelenin kutsallığı, PKK'nın kimliğinin önde gelen unsurlarından biri.[119] Bunun nedenlerinden biri 1920'lerden itibaren devam eden, Kürtlüğe dair her türlü yasal ifadenin yasaklandığı bir dönemde ortaya çıkmış olması. Terör saldırıları da dahil olmak üzere silahlı mücadeleyi şekillendiren koşullar, Türk devletinin bu yasağı uygulamadaki, bilhassa 1980-1983 arasındaki askeri yönetim sırasında, ama aynı zamanda köy boşaltmalar, yasalar yoluyla usandırma ve 1990'larda önemli Kürt figürlerin ölüm timlerince öldürülmesi sırasında da başvurduğu güç oldu.[120] Hükümeti politikasını değiştirmeye ve Kürtler haklarını vermeye zorlayanın PKK'nın şiddet kullanması olduğunu düşünen yalnızca Kürt hareketi değil.[121]

Hükümetin geçmişteki acımasız uygulamaları, PKK'nın masum insanları öldürmeye devam etmesini meşrulaştırmıyor.[122] Kullandığı şiddet, Kürt hareketinin tamamının hükümet için güvenilmez bir partner olduğu izlenimi veriyor ve hatta bazen onu destekleyenleri de kızdırıyor.[123] Türkiye'deki ve bir düzeye kadar da Avrupa'daki Kürt hareketi, başta hapis cezalarıyla olmak üzere büyük bedeller ödedi; çünkü Türkiye, PKK'ya yakın herkesi terörle suçlamayı makul biçimde başardı.

PKK karşısında başını saygın ve emektar sosyalist aktivist Kemal Burkay'ın çektiği ve şiddete açıkça karşı çıkan bir alternatif uzun süredir mevcut; ancak 2011'de sürgünden dönüşünde hükümet tarafından sevinçle karşılansa da mar-

---

[117] Wikileaks tarafından açıklanan ABD'nin Brüksel'deki büyükelçiliğinin yazışması, 30 Haziran 2009. Mart 2010'da PKK ile bağlantısı olduğundan şüphelenilen 200 yere yapılan baskınla ilgili önemli bir duruşma, 2012'de Belçika'da yapılacak. Kriz Grubu'na verilen mülakat, Avrupalı diplomat, Ankara, Temmuz 2012.

[118] AKP'nin ve Erdoğan'ın bir danışmanı buna katılmıyor: "Bu, Kürt hareketi değil. Öcalan hareketi". Yalçın Akdoğan, "Terör, süreci nasıl etkiler?", *Star*, 22 Haziran 2012. "Bir ulus devlet hedeflemiyoruz. Bu nedenle milliyetçi olamayız". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Remzi Kartal, sürgündeki Kürt hareketi lideri, Brüksel, Haziran 2012.

[119] "Öcalan'ın söylemi, diğer gruplarda olmayan silahlı mücadeleye bir çeşit bağlılığı ima ediyordu …. Değişime giden diğer tüm yolların bertaraf edilerek şiddeti sürdüren Öcalan'ın yaklaşımının saldırganlığı, yeni doğan grubun temel güçlü noktasıydı". Aliza Marcus, *Blood and Belief: The PKK and the Kurdish Fight for Independence [Kan ve İnanç: PKK ve Kürt hareketi]* (New York, 2007), s. 39.

[120] Bakanlığı döneminde Fikri Sağlar, bir defasında 17.000 "faili meçhul cinayetten" bahsetti, ki bu rakamın 2000'i ölüm timleri veya devlet tarafından tolere edilen Hizbullah adlı milisler tarafından öldürülen Kürt hareketi liderlerini kapsıyor. Kriz Grubu'na verilen mülakat, Ümit Fırat, Türkiyeli Kürt aydın, İstanbul, Mayıs 2012. Diyarbakır İnsan Hakları Derneği'nin yaptığı bir araştırmaya göre bu tür 3.500 cinayet ve 450 kayıp bulunuyor. Emma Sinclair-Webb, "Time For Justice", a.g.e., s. 11. CHP genel başkan yardımcısı ve Diyarbakır barosu eski başkanı Sezgin Tanrıkulu, öldürülenlerin sayısının 5000 olabileceğini söylüyordu. Kriz Grubu'na verilen mülakat, Ankara, Mayıs 2012.

[121] "Dağlardaki bu 5.000 kişi, PKK'nin toplumsal meşruiyetidir. Yaygın görüş şu şekilde: 'PKK olmasaydı bu kadarını asla alamazdık'". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Vahap Coşkun, yardımcı doçent, Dicle Üniversitesi, Diyarbakır, Mayıs 2012. "Kürdün, Kürtçenin varlığını bu ülkeye "silah" kabul ettirdi, bu bir gerçek". Ahmet Altan, "Sorun ve Çözüm", *Taraf*, 21 Haziran 2012. "[Kürt hareketi] Orta Doğu'daki hiçbirine benzemiyor. Olağanüstü bir baskı geçmişine sahipler. Hâlâ yaşıyor olmaları inanılmaz. Hayatımda hiç 'kendi dilimi konuşmaya cesaret edemiyorum' diyen bir Afrikalıya veya Latin Amerikalıya rastlamadım. Kürtler Af Örgütü'ne bir mektup gönderiyorlar ve cevap alamayabiliyorlar". Kriz Grubu'na verilen mülakat, uluslararası Kürt hakları aktivisti, Londra, Mayıs 2012. Apo [Öcalan] bana 'kendi gerçek Kürt kimliğimi kabul etmekte çok zorluk çektim' demişti. 'ben Kürdüm demek, kendimi dünyadaki en büyük zorluklara hazırlamak demekti, kapıların yüzüme kapanması demekti'". Jonathan C. Randal, *After Such Knowledge*, a.g.e., s. 238.

[122] "Eğer halkımızı ve haklarımızı savunmak terör demekse, o zaman benim yaptığım budur. [Biz ne yaparsak yapalım] onlar bize terörist diyecekler". Kriz Grubu'na verilen mülakat, eski PKK militanı, Brüksel, Haziran 2012.

[123] "[Haziranda] İngiliz turistin esir alınması beni kızdırdı. [Iraklı Kürtlerin lideri] Barzani, şiddet döneminin bittiğini söylemeye çalışıyor. PKK bile silahlara aşık değil. [Kürt reformları] iyi gitseydi savaş dururdu. Biz de sevdiklerimizi kaybettik, durup dururken bırakamayız. Ama ben gerçekten endişeliyim. [Barış görüşmelerinin] işe yarayacağını kimse düşünmüyor ve insanlar kendilerini havaya uçurabilirler". Kriz Grubu'na verilen mülakat, sürgünde yaşayan Türkiyeli bir PKK yanlısı, Londra, Haziran 2012.

jinal bir varlık gösterebiliyor. Kürt hareketinin şiddetle olan bağlantısı, yalnızca sorunun nedeni olmakla kalmıyor, aynı zamanda hükümetin tam ve gerçek reformlarla tedavi etmesi gereken bir semptomu da oluşturuyor. Bir PKK uzmanının işaret etiiği üzere:

> PKK … popüler, çünkü çok uzun zamandır mücadele ediyor …. PKK'nın savaşı, insanları partiye bağladı ve ona Kürtlerin saygısını kazandırdı. Şimdiyse Türkiye'deki Kürtler ona sırtlarını dönmekte isteksizler, çünkü bu, büyük oranda hayallerine ihanet etmeleri anlamına gelir …. PKK'nın mücadelesi, ister iyi ister kötü olduğunu düşünelim … Kürtlerin kendilerini Kürt olarak tanımlamalarına yardımcı oldu. Onlara bir nevi itibar hissi sağladı.[124]

III. TÜRKİYE DIŞINDAKİ PKK

A. ORTA DOĞU'DA PKK

Türkiye'nin Orta Doğu'daki komşuları nezdindeki imajı, son on yıl içinde iyileşti ve bir anlaşmaya ulaşmak için PKK'yı köşeye sıkıştırmak yolunda olağandışı bir fırsat elde etti. Özellikle Öcalan'ı 1999'da cezaevine koymasının ardından Suriye, Irak ve İran'la ilişkilerini düzeltmekte büyük adımlar kaydetti, önceleri PKK'nın mücadelesine çeşitli düzeylerde destek ve güvenli bölge sağlayan bu üç komşusunun işbirliğini nadir bir şekilde kazandı. Buna karşılık PKK, 2002'de Irak'taki (Kürdistan Demokratik Çözüm Partisi), 2003'te Suriye'deki (Demokratik Birlik Partisi, Partiya Yekîtiya Demokrat, PYD) ve 2004'te İran'daki (Kürdistan özgür Yaşam Partisi Partiya Jiyana Azad a Kurdistanê, PJAK) kardeş örgütlerini kurmuştu.

Orta Doğu'daki karmaşa şimdilerde bölgesel dinamikleri değiştiriyor ve PKK, bunun onun yararına olduğunun tamamen farkında:

> Hareketimize karşı Türkiye-İran-Suriye ittifakı vardı. Bu devletlerin ittifakı sonucunda yüzlerce militanımız Türkiye'ye teslim edildi ve halen hapishanelerde çürümektedirler. Yüzlerce militanımız şehit edildi. Fakat bölgedeki yeni gelişmelerin neticesinde Türkiye ile bu devletler arasında çelişkiler ortaya çıkmaya başladı ve bize karşı olan ittifak çöktü.[125]

PKK, yeni Orta Doğu'dan faydalanmak konusunda kararlı görünüyor. Ankara, Tahran, Bağdat ve Şam arasında 2011'den beri süregelen gerilimler, örgütün bu başkentlerle olan bağlantısını yenilemesinin yolunu açtı.[126]

B. SURİYE

PKK ile derin bağları olan PYD, Suriye'de yüzde 10'u oluşturan Kürt azınlığın meydana getirdiği yaklaşık on grup içerisinde en iyi örgütlü olanı. O kadar etkin oldu ki Iraklı Kürt lider Mesud Barzani, onunla diğer Suriyeli Kürt gruplar arasında Erbil'de Temmuz 2011'de bir işbir-

[124] Aliza Marcus, *Blood and Belief [Kan ve İnanç]*, a.g.e., s. 305.

[125] Sabri Ok, PKK/KCK lideri, Kriz Grubu'na verilen yazılı mülakat, 24 Kasım 2011.

[126] "PKK'nın Suriye-İran ekseni ile ittifak kurmasının nedenlerinden biri, Kandil'de zor durumda kalmaları, Türklerin saldırması ve onları sıkıştırması; çok sayıda baskın yaptılar ve birçok lideri öldürdüler. Çok ciddi şekilde kaynağa ihtiyaçları var. İran'dan silah ve para, cephanelik ve erzak alıyorlar, bu yüzden hem İranlılar hem de Türkler tarafından sıkıştırılıp çevrelenmek yerine şimdi sırtları İran karşısında serbest. İkincisi ise Suriye'de yeniden güçlenebilmek için destek alıyorlar …. [bu], PKK'nın geçtiğimiz yıl içinde bulunduğu çok zayıf durumunu toparlamasını sağlayacak". Kriz Grubu'na telefonda verilen mülakat, Suriyeli Kürt analist, Ocak 2012.

liği anlaşması için aracılık yaptı. Bu durum, Barzani'nin Türk hükümetindeki yeni müttefikleri arasında korku ve telaş yarattı.[127] Yine de PYD, Erbil anlaşması ile PKK'dan potansiyel olarak daha bağımsız bir çizgi kazandı ve diğer Suriyeli Kürt gruplarla konumunu meşrulaştırmaya başladı, ki bu gruplar da böylelikle güçlü rakipleri karşısında biraz daha etkili olmayı umuyorlardı.[128]

Mart 2011'den itibaren Suriye'nin siyasi açıdan parçalanmaya başlamasıyla birlikte PKK ve PYD, Şam rejimiyle doğrudan çatışmaktan kaçınır görünerek başlangıçta kendilerini garantiye aldılar. Şam'ın merkez dışındaki bölgelerin kontrolünü kaybetmeye başlamasının hemen ardından PYD liderliği, kuzey Irak'taki Kandil'de PKK ile ortak olan üslerinden çıkarak Suriye'ye geçti; 1.000 veya daha fazla PKK'lı militan, PYD ile "siyasi çalışmalara" başlamak üzere Suriye'ye gönderildi.[129] PKK/KCK yapılarına benzer olarak PYD, Aralıkta Suriye'de kendi meclisini veya konseyini kurdu.[130] PYD'nin örgütlediği yerel savunma konseyleri, bazı Kürt yerleşim yerlerinin güvenliğini sağlamak üzere kontrol noktalarına adamlarını yerleştirdi ve PYD'nin yerel konseyleri artık belediye görevi de görüyor. Afrin'deki PYD konseyi, yerel haşhaş üretiminin kökünü kazımak için bir kampanya başlattığını söyleyerek yurttaşlık görevi de yerine getirdiği imajını da vermeye çalıştı.[131]

PYD'ye olan halk desteği, Kobani ve Afrin gibi köylerin bulunduğu Suriye-Türkiye sınırının kuzeybatı ucundaki büyük Kürt bölgesinde önemli düzeyde; ancak Türkiye ile kuzey Irak sınırında Dicle ve Fırat arasında kalan ve Cezire olarak bilinen kuzeydoğudaki Kürt bölgesinde daha az.[132] Bazı araştırmacılar, PYD yanlısı kişilerin Türkiye'nin destek verdiği Suriye Ulusal Konseyi muhalefetiyle ittifak içinde olan Suriyeli Kürt liderlerine suikast yaptıklarına inanıyorlar, ancak PYD bunu reddediyor.[133]

Türk yetkililer, Beşar Esad rejimini sınır bölgelerini PYD'ye devretmekle suçluyor; rejim ise böylesi bir anlaşmayı reddediyor ve bölgeyi savaştan uzak tutmaya yaradığını söylüyor.[134] Yine de PYD'nin yerel gücü, aktivizmi ve deneyimi onun rejimin Temmuz 2012'de çökmesinden sonra Kobani ve Afrin'de bayrağını çeken ilk grup olmasını sağlayacak kadar güçlü olmasını sağladı.[135] Onun sağladığı ilerlemeler, PKK açısından da açık ilerlemeler. Sınır kenti Amuda, ana meydanının ismini değiştirerek 1999'da Öcalan'a bir Türk mahkemesinin idam cezası vermesini protesto etmek için kendini yakarak öldüren ve PYD gösterilerinde resmi genellikle taşınan PKK'lı bir isyancının ismini verdi. Ancak PYD militanları, kendilerinin herşeyden önce toplumlarını koruyan ve orada doğmuş koruyucular olduklarında ısrar ediyorlar.[136]

Türkiye, PYD'nin hedefinin Suriyeli Kürtlerin kendi yönetimlerini kurmak olduğundan ve bunun da Türkiye'deki ayrılıkçı Kürt eğilimleri güçlendireceğinden endişe duyuyor.[137] Bir Türk araştırmacıya göre "devrimin ilk aylarına dek PYD'nin Suriye ile hiçbir ilgisi yoktu. Gündemi Türkiye idi".[138] Siyasiler, kuzey Irak sınırında 1991'de kontrolün kaybolmasından sonra tırmanan PKK saldırılarını

[127] "Bu tür çıkışların hiçbirisi Türkiye'nin dostluğu kadar kendisine fayda sağlayamaz …. PKK'nın konuşlanacağı yeni bir varlık ve etkinlik alanı oluşmasına zemin hazırlamak, kabul edilemez bir durum üretir". Yalçın Akdoğan, AKP milletvekili ve Erdoğan'ın danışmanı, "Yeni Kandil'lere izin verilemez", *Star*, 27 Temmuz 2012.

[128] "PKK, rejimin değişeceği konusunda ikna olmuş değil. Onlar, dünyadaki en pragmatik siyasi hareketlerden biri. Pragmatist olduklarından eğer bu analiz değişirse PYD, rejime karşı tavrını çabucak değiştirir, fakat muhalefetin [Türkiye'nin desteklediği Suriye Ulusal Konseyi'nin] dört başı mamur güçlü üyeleri olacak kadar değil". Kriz Grubu'na telefonda verilen mülakat, Suriyeli Kürt araştırmacı, Ocak 2012.

[129] Kriz Grubu'na verilen mülakat, PKK'ya yakın bir kaynak, Ocak 2012.

[130] Bir milyon Suriyeli Kürdün dörtte biri, PYD'nin 320 kişiden oluşan ana Halk Kongresi'ne oy verdi. Kriz Grubu'na verilen mülakat, Alan Semo, PYD'nin dış ilişkilerden sorumlu başkanı, Haziran 2012.

[131] Resimler için bakınız, http://on.fb.me/LOIMjk.

[132] Kriz Grubu'na telefonda verilen mülakat, Suriyeli Kürt araştırmacı, Ocak 2012.

[133] Kriz Grubu'na verilen mülakat, Suriyeli Kürt araştırmacı, Beyrut ve Berlin, Kasım 2011 ve Mart 2012.

[134] PYD'nin Irak Kürdistanı'ndaki temsilcisi Hüseyin Koçar'a göre "eğer [PYD ile rejimin işbirliği yaptığı haberleri] doğru olsaydı savunma birimlerimizin üyeleri öldürülür müydü? Protestocularımız ölür müydü? …. Başından bu yana stratejimiz, en az sayıda kurban vermek, en fazla kazancı elde etmek oldu. Projemiz, Esad rejimine bir alternatif olmak … ve aynı zamanda Kürtler arasında ulusal birliği sağlamak". "PYD official: Kurdish unity will not be undermined by Turkey" [PYD yetkilisi: Kürtlerin birliği Türkiye tarafından çökertilemez], *Rudaw* (Irak Kürdistanı), 30 Temmuz 2012.

[135] Mohammed Ballout, "Syrian Kurds Trade Armed Opposition for Autonomy" [Suriyeli Kürtler, Otonomi için Silahlı Muhalefete Başvuruyorlar], *al-Safir* (Lübnan), 20 Haziran 2012.

[136] "Karar veren onlar [PYD] değil; karar veren Kandil[deki PKK]". Kriz Grubu'na telefonda verilen mülakat, Suriyeli Kürt araştırmacı, Ocak 2012. Bakınız Al-Monitor'de yayımlanan yazı: http://bit.ly/NItheU. Derik'in PYD'li yeni Hristiyan belediye başkanı, üzerinde Öcalan'ın resminin olduğu tişört giyiyor. Rozh Ahmed, "After 50 Years, a Kurd Becomes the Mayor of Derek" [50 yıl sonra Derik'in belediye başkanı bir Kürt oldu], *Rudaw* (Irak Kürdistanı), 6 Ağustos 2012. Bakınız Rozh Ahmed, "A rare glimpse into Kurdish armed forces in Syria" [Suriye'deki Kürt silahlı kuvvetlerine nadir bir bakış], *Rudaw*, 5 Ağustos 2012.

[137] PYD, PKK'nın "demokratik özerklik" hedefine özeniyor. Bu terim, Orta Doğu'daki tüm Kürtlerin bir arada olmasını ifade edebildiği gibi mevcut sınırlara saygı gösterilmesini de içerecek kadar muğlak.

[138] Kriz Grubu'na verilen mülakat, Ufuk Ulutaş, Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (SETA), Ankara, Mart 2012.

hâlâ acı bir şekilde hatırlıyorlar. Başbakan Erdoğan, şu uyarıyı yapıyordu: "Türkiye olarak, bizim PKK terör örgütüyle PYD'nin oradaki işbirliğine tabii ki sıcak bakmamız mümkün değil. Bu olayların bizi hedef aldığını biliyoruz ve müdahale etmek bizim en doğal hakkımızdır".[139] PKK'nın şiddet eylemlerinin 2012 yazında artmasının ardından bazı Türk yorumcular, PYD aracılığıyla Suriye hükümetinden destek aldıklarını ve artık ılımlılığı terk ettiklerini iddia etmeye başladılar.[140]

Ne var ki üst düzey bir Türk yetkili, 1991'deki Irak ile günümüz Suriye'si arasında çok az ortak nokta olduğuna işaret ediyordu. Homojen bir Suriyeli Kürt bölgesi bulunmuyor, dağlık olmayan Suriye-Türkiye sınırını kontrol etmek daha kolay ve Kürtlerin ağırlıklı oarak yaşadığı bölgeler dağınık.[141] Ona göre PYD'ye Suriye'ye olan bağlılığını göstermesi ve PKK ile arasına mesafe koyması için bir fırsat verilecek; özerk bir Suriyeli Kürt bölgesi yaratmaya çalışarak yanlış bir yöne kaymamalı:

> Bu, Suriyeli Kürtler için bir fırsat. Eğer bunu iyi kullanırlarsa bu onların Suriye'deki durumları için yararlı olur …. Yanlış yola girmeleri sonucu Araplar ve Türklerle çatışmaya başlarlar …. PYD, rejim ile işbirliği yaptı …. onlar rejimin vekiliydiler …. [Ama şimdi] isterlerse muhalefet ile işbirliği yapabilirler. PYD, kendini değiştirebilir. Ayrıca sağ köşeye gitmeleri de mümkün.[142]

PYD, özgürleşmiş Kürt bölgelerinin "güvenli bölge ve Suriye'nin tamamının özgürleşmesi için başlangıç noktası olmalarını" istediğini söyleyerek Türkiye'ye güvence vermeye çalışıyor ve ekliyordu: "Kürtler ayrılıkçı değiller …. hedefimiz, Suriye Cumhuriyeti'nin jeopolitik sınırları içerisinde kendi bölgelerimizi demokratik biçimde yönetmek"[143] Ayrıca bir uzmana göre "PYD'nin [Öcalan'ın 1998'de sınırdışı edilmesinden önce] PKK'nın Suriye'deki örgüt yapısının kalıntılarından doğmuş olmasına rağmen …. PKK'nın veya destekçilerinin Suriye Kürt siyasetinin içine girmiş olmaları, Türkiye'den çok PKK için bir zorluk teşkil ediyor" olması muhtemel. "Ne de olsa PKK, muhalifleri veya rakipleri tolere etmesiyle bilinmiyor – bir dönem …. onlara düzenli olarak suikast düzenliyordu – ancak şimdi Suriye'deki destekçileri, diğer Kürt partilerle çalışmaya söz verdi".[144]

Öte yandan Ankara'nın korkuları anlaşılabilir. PKK'nın önde gelen isimlerinin üçte biri, Suriye kökenli ve Suriyeli Kürt olan binlerce PKK'lı mücadeleleri sırasında öldürüldü.[145] Derin bağlantılar pek şaşırtıcı değil, zira sınır, dört yüz yıl süresince Osmanlı İmparatorluğu'nun parçası olan Kürt bölgeleri boyunca Türkiye ve Batılı güçler tarafından 1923'te çizildi. Dahası pek çok Suriyeli Kürt, 1920'lerde önemli bir isyanın bastırılmasının ardından Türkiye'ye kaçanların torunları. Eğer Türkiye ile Kürtler arasında güven tesis edilmiş olsaydı bu bağlar olumlu olabilirdi; PYD'nin lideri Salih Muslim, İstanbul'da kimya mühendisliği okumuş ve akıcı Türkçe konuşabiliyor.

C. IRAK VE İRAN

PKK'nın kuzey Irak'taki en önemli üssü olan Kandil, Türkiye'den 80 kilometre uzaklıkta, İran sınırında ve ulaşılması güç, geniş bir dağlık alana yayılmış durumda. Diğer PKK üsleri Türkiye sınırına serpiştirilmiş. PKK, buraya ilk kez Iraklı Kürtlerin misafiri olarak 1980'lerin başlarında geldi ve Bağdat hükümetinin bölge üzerindeki kontrolünün 1991'de ortadan kalkmasıyla oluşan güç boşluğundan yararlandı. Ancak Türkiye, 2007'den bu yana Kürdistan Bölgesel Yönetimi (KBY) başkanı Mesud Barzani'yle yakın ilişkiler geliştirdi. KBY, PKK temsilcisi Kürdistan Demokratik Çözüm Partisinin ofislerini kapattı; ancak bu parti, KBY topraklarının hemen yanı başında, Kerkük'te bir ofisini açık tutmaya devam ediyor.[146] Ankara'da bazıları, petrol ve doğalgazla ilgili gelişmelerde ve

[139] "Suriye'deki krizin sonuçlarından biri 'Kürt özerkliği' olursa o bölge Türkiye açısından ikinci bir "Kuzey Irak"a elbette dönüşür .... Suriye'deki krizin giderek uluslararasılaştığı bir ortamda Türkiye'den Suriye'nin Kürt bölgesine yapılacak askeri müdahaleler, Türkiye'nin kendi Kürt sorununa dünyanın dikkatini son yıllarda hiç olmadığı kadar çekecektir. Türkiye kendi Kürt sorununu çözmekten kaçındığı oranda kaçınılmazlaşacak olan sonuç, bu sorunun uluslararasılaşmasıdır". Kadri Gürsel, "Suriye, ikinci kuzey Irak mı oluyor?", *Milliyet*, 16 Nisan 2012. Erdoğan ile yapılan röportaj, TV24, 26 Temmuz 2012.

[140] Suat Kınıklıoğlu, "We are at war with Syria" [Suriye ile savaşıyoruz], *Today's Zaman*, 22 Ağustos 2012. "PKK Cumhuriyeti kuruldu, hayırlı olsun", Emre Uslu, *Taraf*, 25 Temmuz 2012.

[141] "[Iraklı Kürtlerin] tarihlerinin Suriye'de tekrarlanması zor. İnsanlar, başarabileceklerinden fazlasını istemeye eğilimliler". Kriz Grubu'na verilen mülakat, üst düzey Türk yetkili, Temmuz 2012.

[142] A.g.e.

[143] PYD Dışilişkiler Ofisi'nden yapılan açıklama, 2 Ağustos 2012.

[144] Aliza Marcus, "Kurds in the new Middle East" [Yeni Orta Doğu'da Kürtler], *The National Interest*, 22 Ağustos 2012.

[145] PKK'ya yakın bir kaynak, bu rakamı 3.500 olarak verdi. Kriz Grubu'na verilen mülakat, Ocak 2012.

[146] Kriz Grubu Raporu, *Türkiye ve Iraklı Kürtler,* a.g.e. Kriz Grubu'na gönderilen e-posta, Iraklı Kürt gazeteci, Ağustos 2012. 2009'da Kürdistan Demokratik Çözüm Partisi'nin bazı üyeleri, adayları Hewa Listesi adı altında bir koalisyonda bir araya getirmek istediler ancak bu, Türkiye'nin baskısı üzerine kapandı. "Erbil: Candidates and Coalitions for Kurdistan Region Parliamentary Elections", ABD'nin Bağdat büyükelçiliğinin yazışması, 7 Haziran 2009, WikiLeaks. Partinin lideri Diyar Garib, şunları söylüyordu: "Kürt meselesinin dört farklı değil tek bir mesele olduğu konusunda bir görüş ortaya çıktı. Bu görüşün gelişmesinde PKK öncü rol oynadı ….[Partinin] kurucularının büyük çoğunluğu …. önceleri PKK'nın üyeleriydiler ve PKK'nın kadroları olarak çalışıyorduk". *Hawlati*'ye verdiği röportaj, 2 Temmuz 2008.

Bağdat'la yaşanan ihtilaflarda Türk desteği karşılığında Barzani'nin, PKK'ya baskı uygulayacağını ve hatta onu tümüyle bölgeden uzaklaştıracağını umuyor. Başkalarıysa, Barzani'nin esas itibariyle Türkiye'nin iç meselesi olan bir sorunu çözemeyeceğini düşünüyorlar.[147] 2011'de Irak Kürt sınırı bölgelerinin İran tarafından topa tutulması ve Türkiye'nin hava saldırılarına uğramasından sonra Irak Kürt parlamentosu, PKK ve PJAK'a operasyonları kendi topraklarından uzaklaştırmaları yolunda bir çağrıda bulundu.[148]

Birçok sıradan Iraklı Kürt ve kimi önde gelen siyasi güçler, PKK'ya karşı nihai bir hamleye karşı duracaklardır. Barzani, 1990'larda meydana gelen çatışmalarda PKK'yı yenmeyi başaramamıştı. Çok deneyimli bir gerilla lideri, yaşadığı ikilemi şöyle dile getiriyor:

> Şu an zor bir durumdayız, çünkü iki ülke [İran ve Türkiye] bize sınırlarımızı kontrol etmemizi, böylece sorun çıkmamasını söylüyorlar; [ancak] bir Kürt-Kürt savaşı çıkması korkusuyla hudutlara asker göndermekten çekiniyoruz. PKK ve PJAK, [Irak Kürdistanı'nın] durumunu dikkate almıyorlar. İki tarafa da haklarını askeri araçlarla elde etme fikrini terk etmeleri çağrısında bulunuyorum. [149]

Bu arada Ankara-Bağdat ilişkileri birçok cephede kötüleşiyor. Temmuz 2012'de, PKK'ya yönelik saldırılara açık bir referansla Irak hükümeti, Türkiye'yi hava sahasını ve topraklarını ihlal etmeyi bırakması konusunda uyardı. [150]

İran'daki yaklaşık 3.000 kişilik güce sahip PJAK, büyük ölçüde PKK kaynaklarına, idolojisine ve kadrosuna dayanmış görünüyor. Liderleri Öcalan ve üsleri, PKK'nın Kandil'deki üsleri boyunca uzanan dağlık bölgeye yayılmış 100 taş barakalardan oluşuyor.[151] Eylül 2011'de İran Devrim Muhafızları'yla girilen şiddetli çatışmalar, PJAK'ın İran içindeki saldırılarını şu an için büyük ölçüde sınırlayan bir anlaşmayla sona erdi.[152] Fakat Türkiye, Tahran'ın PJAK ve PKK'yla kendisine karşı kullanılabilecek bir anlaşmaya vardığından şüpheleniyor.[153]

D. DİYASPORA

Yaklaşık 1-1.5 milyon Türkiye kökenli Kürt, Avrupa'da yaşıyor. En büyük topluluğu ise 800.000 kişi ile Almanya'dakiler oluşturuyor ve bunların 13.000'i, örgüt 1993'ten bu yana yasadışı olsa da "PKK'nın sabit çekirdek üyelerini" oluşturuyor. Almanya'da 44 üyesi bulunan Kürt Dernekleri Federasyonu'nun da PKK'yla "yakın ilişki" içinde olduğu düşünülüyor.[154] Ayrıca Birleşik Krallık, Fransa, Hollanda ve Belçika'da da hatırı sayılır Kürt toplulukları yaşıyor. Diyaspora toplulukları, Türkiye'nin uzun yıllar boyunca varlığını reddettiği Kürt ulusal dilinin ve kimliğinin korunmasında kilit rol oynadılar. KCK'nın yasama

[147] "Barzani ile PKK arasında [PKK'nın] Türkiye'de mücadeleyi bırakmasına ve silahsızlanmasına kadar giden görüşmeler yürütülüyor". Başbakan Yardımcısı Beşir Atalay'ın demeci, CNN Türk, 9 Haziran 2012. "Denize düşen yılana sarılır. Yılan, Barzani". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Emekli Türk general, Ankara, Temmuz 2012.

[148] "1999'dan bu yana İran da PKK'ya karşı sınırlı da olsa Türkiye ile işbirliği yaptı". "Country Reports on Terrorism 2011", a.g.e. "Iraqi Kurdistan parliament to ask PKK and PJAK rebels [to] move operations out region" [Iraklı Kürt parlamentosu, PKK ve PJAK asilerinden operasyonları bölge dışına taşımalarını istedi], ekurd.net, 5 Eylül 2011.

[149] Kürdistan'ın yurtdışındaki temsilcileri ile Erbil toplantısı için yapılan açıklama, "Iraqi Kurdistan caught between rebels, Iran and Turkey" [Irak Kürdistanı, isyancılar, İran ve Türkiye arasında sıkıştı], ekurd.net, 7 Eylül 2011.

[150] Kriz Grubu Orta Doğu raporu N°120, *Iraq and the Kurds: The High-Stakes Hydrocarbons Gambit*, 19 Nisan 2012. "Irak hükümeti, ülkenin hava sahası ve egemenliğine karşı bu ihlalleri kınıyor, Irak'ın hava sahası ve toprak ihlallerine karşı Türkiye'yi uyarıyor". Ali al-Dabbagh, Irak hükümeti sözcüsü, aktaran "Turkish planes stranded in Arbil as Iraq warns against 'violations'" [Irak 'ihlallere' karşı uyarınca Türk uçakları Erbil'de kaldı], *Today's Zaman*, 18 Temmuz 2012.

[151] Örneğin PKK'nın açıklamaları, İran'daki Kürtlerin Türkiye'deki PKK ile çatışırken, Türkiyeli Kürtlerin ise İran'daki PJAK ile çatışırken öldüklerini gösteriyor. "PJAK, PKK'dan ayrılan ve Iranlı Kürtlere hitap etmek isteyen bir grup olarak 2004'te kuruldu. Irak ile İran'ın sınır bölgesinde aktif olan PJAK, PKK liderliğinin kontrolü altında ve ana örgütten emir ve personel alıyor". "Country Reports on Terrorism 2009", a.g.e. "Bu iki grup, büyük oranda aynıymış gibi görünüyor ve aynı hedefi paylaşıyorlar: İran ve Türkiye'deki Kürtler için yeni bir özerklik ve haklar kazanmak için mücadele etmek. Lider kadrosunu, lojistiği ve Türkiye'de cezaevinde bulunan PKK lideri Abdullah Öcalan'a bağlılığı paylaşıyorlar". Richard A. Oppel, "In Iraq, conflict simmers on a 2nd Kurdish front" [Irak'ta çatışma ikinci bir Kürt cephesinde alevleniyor], *The New York Times*, 23 Ekim 2007. James Calderwood, "Dreaming and fighting, the Kurdish guerillas who say 'to be free you must accept suffering'" [Hayal etmek ve savaşmak, Kürt gerillalar, 'özgür olmak için acı çekmeye kabul etmelisin' diyorlar], *The National* (Abu Dabi), 24 Haziran 2011.

[152] İran'a göre PJAK, İran sınırından 1 kilometreden fazla çekilme ve İranlıları örgüte almama sözü verdi. "PJAK surrenders, accepts Iranian terms" [PJAK teslim oldu, İran'ın koşullarını kabul etti], PressTV (İran), 30 Eylül 2011.

[153] "Türkiye, PKK konusunda İran ile iyi bir istihbarat işbirliğine sahip, fakat ne zaman fesat hareketler olsa arkasından hep İran çıkıyor …. İran, stratejimizi çökertmek için PKK'yı kullanabilir". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Türk yetkili, Ocak 2012. Türk güçlerinin ve PKK'nın İran sınırı yakınlarında Temmuz-Ağustosta şiddetli çatışmalarının ardından Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç şunları söyledi: "[PKK'lı] teröristlerin sınırın İran tarafından sızdıklarına dair bilgi aldık. "Turkey says it will do 'whatever is required' against Iran" [Türkiye, İran'a karşı 'gereken herşeyi' yapacağını söyledi], *Today's Zaman*, 10 Ağustos 2012.

[154] "Protection of the Constitution Report 2010", Berlin, a.g.e, s. 286-292.

organı Kongra Gel'in Brüksel'de yaşayan başkanı Remzi Kartal'a göre, Türkiye Kürtleri diyasporasının yaklaşık yarısı hareketin etkinliklerine katılıyor ya da Kongra Gel seçimlerinde oy kullanıyor.[155]

Diyaspora, PKK ve isyan hareketiyle olan bağlarını gizlemiyor. Londra'da Haringey'de bulunan Kürt Toplumu Merkezi'nde dev bir Öcalan resmi, ana toplantı salonunu dolduruyor. Arka duvarda bir resim, kayalık bir dağın sırtına tırmanan bir gerillayı tasvir ediyor. Bir şehitler anıtı, Türkiye'nin güneydoğusunda çatışmış ve ölmüş olan Britanya'daki Kürt toplumundan yaklaşık bir düzine insanın resmini gösteriyor. Duvardaki televizyonda Danimarka'dan yayın yapan PKK yanlısı uydu televizyon kanalı sürekli açık. Bir topluluk liderinin söylediği gibi:

> Her Kürt PKK'ya para veriyor. Eğer PKK, gençleri ve parayı temin etmeseydi, nasıl yaşayabilirdi? Geçtiğimiz 25 sene boyunca PKK'ya yardım ettim. Hiç kimseyi öldürmek istemem, ama [Türk liderler] bize başka bir seçenek bırakmıyorlar. PKK'yla organik bir ilişkim yok, fakat duygusal anlamda ben PKK'yım. [156]

Avrupa'daki Kürt diyasporası, halen Türkiye'deki hayatı anımsayan ve geri dönebilmek için bazı ödünler vermeye hazır olan ilk kuşak göçmenlerin hakimiyetinde olduğundan uzlaşma konusunda hâlâ bir rol oynayabilir. Genç olan ikinci kuşak militanlar ise çok daha öfkeli, ülkeye hiç gitmemişler ve Türkiye'nin Kürt sorunuyla ilgili uluslararası toplantılardaki dinleyiciler içerisinde genellikle en uzlaşmaz soruları yöneltiyorlar. Bu kuşak, yavaş yavaş Avrupa siyasetinin basamaklarında yükseliyor.[157]

Diyaspora liderleri, Türkiye'nin AB devletlerini PKK'yı terörist örgütler listesine almaya ikna etmesinden rahatsızlar.[158] İyi giyimli ve siyasi bir mülteci olan Remzi Kartal, diş hekimliği eğitimi almış ancak yirmi yıl kadar önce tamamen siyasete dönmüş ve bir dönem Türk parlamentosunda görev de almış. Şimdiyse Brüksel'in merkezinde kolayca bulunan bir malikanede çalışıyor ve ciddi Art Deco dekorasyonu ,Türkiye stilindeki işlevsel ofis mobilyalarıyla tezat oluşturuyor. Ancak KCK'nın yasama organı Kongra Gel'in lideri Kartal, Nisan 2011'den beri Latin Amerika'daki uyuşturucu karteli üyeleriyle aynı kategoride olacak şekilde halen ABD'nin "önemli uyuşturucu kaçakçası" olarak belirlediği kişilerden. Türkiye'nin, kendisini İnterpol'ün kırmızı bülteninde "terörist" olarak listelemesi yüzünden Kartal, 2005'de Almanya'da, 2009'da İspanya'da ve 2010'da Belçika'da tutuklandı ve delil yetersizliğinden dolayı salıverilmeden önce haftalarca gözaltında kaldı. Türkiye Kürtlerinin ileri gelenleri, kendisini sık sık ziyaret ediyorlar, ancak Kartal, şimdiye dek kapısını önde gelen bir Avrupalının çaldığını hatırlamıyor.

Yine de teröristlerin, haraççıların, uyuşturucu kaçakçılarının ve çekirdek kadrodaki PKK/KCK ajanlarının sayısı sınırlı gözüküyor. Bunlar, katı ideolojik kodlara uymak zorundalar ve çoğunlukla evlenmelerine izin verilmiyor.[159] Türkiye ve onun uluslararası dostları, barış yapmak istediğini söyleyen önde gelen diyaspora önderleriyle temasa geçmeyi denemeliler. Örneğin Kartal, sürgünü kendisi seçmedi; 1994'de Türkiye onun yasal Kürt partisini kapattığında ve onun milletvekili arkadaşlarını 10 yıl hapis cezasına çarptırdığında o da kaçmak zorunda kaldı. Gene aynı zamanlardan sürgün milletvekili arkadaşı Zubeyir Aydar, Brüksel'de yaşayan bir başka siyasi sığınmacı. Aydar, KCK yürütme komitesi üyesi olarak Oslo Süreci toplantılarına katıldı.

Geçen yıl PKK yanlısı militanlar, Avrupa'nın birçok şehrinde Türkiye kökenli *Zaman* gazetesi grubunun ofislerine saldırdılar, ki bu, kuşkusuz ki Türkiye'nin güneydoğusunda PKK ile İslami Fethullah Gülen hareketi arasında yaşanan mücadelenin bir uzantısıydı. Lakin herhangi bir

[155] "Kurmanci lehçesi Türkiye'de neredeyse ölmüştü, fakat diyasporada yeniden canlanma sırsatını buldu". Kürt diyasporası üzerine çalışan ve İsveç'te yaşayan araştırmacı Halid Hayati'nin verdiği röportaj, *Rudaw* (Irak Kürdistanı), 5 Mart 2012. Kriz Grubu'na verilen mülakat, Brüksel, Haziran 2012.

[156] Kriz Grubu'na verilen mülakat, İngiltere'deki Kürt toplumunun Türkiyeli lideri, Londra, Haziran 2012.

[157] "Halihazırda belediye meclisine seçilmiş altı üyemiz var. Sanırım Londra'da bir seçim bölgesindeki milletvekilinin seçilmesini başaracak kadar oya sahibiz. Bir gün milletvekilimiz olacak!" Kriz Grubu'na verilen mülakat, sürgünde yaşayan PKK yanlısı Türkiyeli Kürt, Londra, Haziran 2012. "[İlk nesil göçmenler] fakirdi ve daha az eğitimliydi. Kebapçıları falan vardı; şimdiyse zengin oldular, çocukları öğretmen, avukat oldu. Sanıyorum ki günün birinde iyi lobi yapacaklar. Kürt hareketinden ayrılacaklarından endişe ediyorduk, fakat tam tersi oldu. Sosyal medyayı kullanıyorlar, gösterilere katılıyorlar ve bizim yapamadığımız bir şeyi yapıyorlar, anaakım medyaya gerçekten ulaşabiliyorlar. Bazı şeyleri gündeme getirecekler. Bu şekilde Türk liderliği üzerinde daha fazla etkiye sahip olacağız". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Kürt Toplumu Merkezi'nden bir çalışan, Londra, Haziran 2012.

[158] Türkiye ve PKK'nın ilk kısmi affı başarıyla yürütememelerinin ardından resmi vizeleriyle ülkeye geri dönmeleri ve PKK'lı isyancıların ve sürgünlerin yurda geri gelmesi planı Ekim 2009'da suya düşünce sürgünde yaşayan yasaklılar, büyük hayal kırıklığı yaşadılar. "Ben, iki oğlu Britanya üniversitelerinde okumuş bir anne olarak Birleşik Krallık'a girdiğimde genellikle durdurulup saatlerce bekletiliyorum. Bana PKK hakkında sorular soruyorlar". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Birleşik Krallık'taki Türkiye kökenli Kürt toplumunun eski lideri, Londra, Haziran 2012. "22 yıl boyunca evime gidemedim. Ne kadar özlediğimi anlatamam. Hayalini kuruyorum". Kriz Grubu'na verilen mülakat, sürgündeki PKK yanlısı Türkiyeli Kürt, Haziran 2012.

[159] "Hiçbir hayatları yok. PKK ile evliler. Britanya'da beş kadro olabilir, o kadar. Bir de yaralanmış on kadar emektar". Kriz Grubu'na verilen mülakat, sürgündeki PKK yanlısı Türkiyeli Kürt, Haziran 2012.

bombalama ya da ölüm olayı bildirilmedi. 1990'larda sıkça görülen öfkeli PKK'lıların düzenlediği ve Avrupa'daki tüm Kürtlere açık gösterilerin sayısındaki büyük düşüş, diyaspora liderliğinin yasal yolları kullanma kararlılığını göstermekte.[160] Avrupalı bir terörle mücadele yetkilisi şunları söylüyordu:

> Şu anda Brüksel, tam da boy gösterilecek yer; göstericiler için en uygun yer; göstericiler AB'den geri bildirim alıyorlar, buna ihtiyaçları var, bunu ortadan kaldırmaya cesaret edemezler. Hamburg kadar uzak yerlerden bile otobüsler geliyor. [PKK yanlısı gösteriler] Almanya'da yasak. [Brüksel'dekiler] oldukça nazik ve Belçika kanunlarına saygılılar. Onlar için şiddet kullanmanın hiçbir faydası yok burada. 2007'den önce bir gösteride 20.000-30.000 kişi ve büyük baskı olurdu, şimdiyse nadiren 2.000 kişiyi geçiyor … PKK, kendisine mümkün olan en iyi imajı vermeye çalışıyor …. Terörist gibi görünmemek için umutsuzca çabalıyorlar.[161]

Yaklaşık 20 yıldır Avrupa'da bulunan PKK yanlısı uydu televizyon kanalı Roj TV'nin Avrupalı devletlerce kapatılması için yapılan tüm dış baskılar, onun PKK ile çeşitli bağlantılarını ortaya çıkardı.[162] Ancak Danimarka'da açılan dava başarıya ulaşmadı, ulaşsaydı da istasyon muhtemelen kendine yeni bir yer bulacaktı. Bu arada Avrupa'dan gelen yasaklar ve tacizler, PKK yanlısı uydu kanalının, Türkiye'nin Kürtçe konuşan toplumu içinde en popüler kanal olmasına yardımcı oldu.[163] PKK yanlısı internet haber sitelerine Avrupa'da uygulanan resmi sıkı sansür de benzer bir başarısızlığa uğradı, zira isteyen herkes proxy sunucuları kullanarak bu sitelere erişebiliyor.

PKK, Avrupa'da terörist örgüt olarak tanımlandığından Avrupa polisi, finansörleri tutukladı, örgüte katılımı izledi ve açıkça eğitim kampı olan yerlere baskınlar düzenledi. Ancak Türkiye'de bazıları, özellikle de siyasi yelpazenin sağ kanadında olanlar, PKK'yı dış güçlerin maşası olarak görmeye devam ediyorlar. Milliyetçi bir siyasetçi, şu sözlerle yaygın bir görüşü yansıtıyordu: "PKK uluslararası düzeyde bir araç olarak kullanılıyor. Barzani, PKK'yı meşruiyet için kullanıyor, AB, PKK'yı Kürt meselesini 'çözmek' için kullanıyor. Fakat dış güçler etnisiteyi kullanmamalılar".[164]

[160] "PKK supporters attack *Zaman* offices in France, Germany" [PKK destekçileri Fransa ve Almanya'da Zaman'ın ofislerine saldırdılar], *Today's Zaman*, 16 Şubat 2012. "AB'de yürütülen hiçbir saldırı, PKK/KONGRA-Gel'in yurtdışında daha fazla meşruiyet elde etmeye çalışırken aynı zamanda Türkiye'de silahlı mücadele yürüttüğü ikili bir stratejiye işaret etmiyor …. Ne var ki AB'de yaşayan çok sayıdaki PKK/KONGRA-GEL militanı ve geçmişte düzenlenen büyük gösterilerde olduğu gibi AB içinde devam eden destek faaliyetleri, PKK/KONGRA-GEL'in destekçilerini istediği an harekete geçirebileceğini … ve AB'de saldırılar düzenleme kapasitesine sahip olduğunu gösteriyor". "EU Terrorism Situation", a.g.e.

[161] Kriz Grubu'na verilen mülakat, Avrupalı terörle mücadele görevlisi, Brüksel, Haziran 2012.

[162] Kanıtlar arasında Roj TV'ye PKK yöneticileri tarafından gönderilen emirler ve Roj TV görevlilerinin PKK üslerini ziyaret ettiği fotoğraflar bulunuyor. "Danish prosecutors say Roj TV, voice of PKK, should be banned" [Danimarkalı savcılar PKK'nın sesi Roj TV'nin yasaklanması gerektiğini ifade ediyorlar], *Today's Zaman*, 8 Aralık 2011.

[163] Bunun ardından muhtemelen Kürt hareketinin Paris'teki entelektüel radyo istasyonu Kurd1 ve devletin kendi TRT6 kanalı geliyor. "Türkiye'nin ulusal kanalını kimse izlemiyor; tüm inandırıcılığını kaybetti". Kriz Grubu'na verilen mülakat, İnsan Hakları ve Mazlumlar için Dayanışma Derneği (Mazlum-der) aktivisti, Diyarbakır, Mayıs 2012.

[164] Kriz Grubu'na verilen mülakat, Oktay Vural, MHP grup başkanvekili, Ankara, Temmuz 2012.

IV. BDP: SİYASİ BİR ALTERNATİF Mİ?

A. TANINMA İÇİN ZORLU BİR MÜCADELE

Türkiye'nin ilk yasal Kürt partisinin 1990'da kurulmasından bu yana açık siyasal faaliyetin alanı giderek arttı. Kürt hareketinin görüşlerinin skalası, PKK'nın ötesine geçerek gelişti. Ne var ki kendinden önceki altı partinin PKK ile bağlantısı olması nedeniyle kapatılmalarının ardından şimdilerde siyasette Kürt yanlısı hareketi temsil eden BDP içindeki kısıtlamalar kendini hissettiriyor. Hükümet PKK/KCK'yı yok etmeye çalışırken BDP müthiş bir baskıyla karşı karşıya; aynı zamanda muhalefeti ezmek için sık sık şiddet kullanan PKK içindeki sert tutum yanlılarıyla da mücadele etmek zorunda.[165] Böylelikle hem hükümet hem de PKK, doğru şekilde bilgilendirilmiş, anaakım Türklerle siyasi ortak bir düzlemde anlaşmaya ulaşılmasını sağlayacak tam meşru Kürt kurumlarının gelişiminin ve ilerisi için barışçıl bir yolun önünü tıkıyorlar. BDP'nin önde gelen siyasetçilerinden Diyarbakır büyükşehir belediye başkanı Osman Baydemir, şu şekilde ifade ediyor:

> Bu, bir örgütle alakalı bir sorun değil, bu özgürlükle alakalı bir sorun. PKK, neden değil sonuçtur. Eğer bunu çözmek istiyorlarsa bununla uğraşmak zorundalar. İki taraf da şiddet kullanmamalı, aksi takdirde ne PKK ne de hükümet hedefine ulaşabilir. İkisi arasında [ahlaki açıdan] bir fark yok; biri kendini hukukla meşrulaştırıyor, diğeri de özgürlük hakkıyla …. Herkesi kapsayan bir çözüm bulmak zorundayız.[166]

BDP, halk içinde sorgulanamaz bir meşruiyete sahip. Etnik Kürtlerin oylarının en azından üçte biri hep ona ve ondan önceki Kürt hareketi yanlısı partilere verildi. Kürtçe konuşanların çoğunlukta olduğu güneydoğudaki on iki ilde seçmenlerin yüzde 50.4'ü Haziran 2011 seçimlerinde BDP'yi temsil eden bağımsızları tercih etti. BDP genellikle tek konuyu ön plana çıkaran bir Kürt hareketi partisi oldu; ancak yenilik getirmek için oldukça çaba harcadı.[167] Meclis grubu içinde radikal bir solcu ve Türk olan Ertuğrul Kürkçü; bağımsız bir Kürt siyasi akımının emektar temsilcisi Şerafettin Elçi; Mardinli bir Süryani olan ve 1960'lardan bu yana meclise giren ilk Hristiyan olan Erol Dora ve İstanbul'dan popüler bir yönetmen ve oyuncu olan Sırrı Süreyya Önder de bulunuyor. Avrupalı bir diplomatın söylediği gibi, "kadın hakları konusunda açık arayla en ilerde olan parti ve Türkiye'nin AB üyeliği konusunda BDP, iyi yönde gerçek bir güç. Ve Ankara'da yakınlarda yapılan büyük bir LGBT [Lezbiyen, Gey, Biseksüel ve Transseksüel topluluğu] resepsiyonunda temsil edilen tek siyasi partiydi".[168]

BDP ayrıca Demokratik Toplum Kongresi'nin (DTK) ve çoğunluğu Kürtçe konuşan bölgelerde aktif olmak üzere geniş bir sivil toplum örgütleri platformunun itici gücünü oluşturuyor. DTK toplantıları onun binasında yapılıyor ve siyasetçileri sık sık DTK'nın açıklamalarını okuyorlar. DTK'nın bünyesindeki bireyler, sendikalar, iş adamları, çiftçiler ve dernekler genellikle orta düzlemi temsil ediyorlar ve Kürt hareketinin düşüncesine pratik bir içerik kazandırıyorlar. Örneğin Mayıs 2012'de yapılan bir DTK toplantısı, Kürt hareketinin ana amacı olduğunu iddia ettiği "demokratik özerkliğin" tanımlanmasına yardımcı oldu (bakınız aşağıdaki V.C başlıklı bölüm).[169]

B. KÜRT OYLARI İÇİN REKABET

Türkiyeli Kürtlerin yarısından fazlası, ticari gelişme ve altyapı yatırımı politikaları, dindar Müslüman, muhafazakar imajı ve geçmişte AB üyeliğini desteklemiş olması nedeniyle başta Başbakan Erdoğan'ın partisi AKP olmak üzere genel olarak Kürt hareketinden olmayan siyasi partilere oy veriyor. Haziran 2011 seçimlerinde AKP, çoğunluğu etnik Kürtlerden oluşan on iki ilde oyların yüzde 37'sini aldı ve ayrıca mecliste en az 70 Kürt milletvekiline sahip. 2007-2011 döneminde biraz daha fazla sayıda Kürt milletvekili vardı, ancak Erdoğan onların çoğunu 2011 kampanyası sırasında değiştirdi ve bu da BDP'nin başarılı olmasının nedenlerinden birini oluşturdu. AKP'li Kürt milletvekilleri, Kürtlerin sıkıntılarını sık sık özel toplantılarda gündeme getiriyorlar ve hatta PKK ile görüşme yapılmasını savunuyorlar ve iktidar partisinin gündeminde reformları üst sıralara taşınması konusunda Kürt hareketine umut veriyorlar.[170] Kürt hareketinin bir lideri şunları kaydediyordu:

---

[165] BDP'ye uygulanan siyasi kısıtlamaların daha geniş bir incelemesi için bakınız Kriz Grubu raporu, *Türkiye: PKK'nın Silahlı Mücadelesine Son Vermek,* a.g.e., s. 18-24. PKK'nın iç ve dış rakiplerine karşı yürüttüğü kanlı kampanyanın ayrıntıları için bakınız, Aliza Marcus, *Kan ve İnanç,* a.g.e, s. 40-42, 89-96, 134-140.

[166] Kriz Grubu'na verilen mülakat, Mayıs 2012.

[167] BDP yanlısı bağımsız adaylar, ülke çapındaki oyların yüzde 6.7'sini kazandılar, ki bu da 12-15 milyon arasında olduğu tahmin edilen Kürtçe konuşan nüfus içinde 2.8 milyon oya tekabul ediyor. "Beraber izledikleri genel ve kat'i bir siyasi strateji söz konusu değil. Tek konuya yoğunlaşmış bir parti ve bunun getirdiği tüm zayıflıklara sahip". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Avrupalı diplomat, Ankara, Temmuz 2012.

[168] Kriz Grubu'na verilen mülakat, Ankara, Temmuz 2012.

[169] Demokratik özerklik, dokuz alt başlığa bölünmüştü: siyasi, toplumsal, diplomatik, ekonomik, kültürel, ekolojik, yasal, öz savunma ve kadınlar. Meclisler, komünler, kooperatifler, kongreler, konferanslar, "özgür kadınlar akademileri", "cinsiyet eşitliği kurulları" vs. yoluyla kadının rolüne büyük önem veriliyordu. "Demokratik Özerklik Çalıştayı Sunumlar", DTK, Diyarbakır, 12-13 Mayıs 2012.

[170] "PKK'yı sürece dahil etmeyen bir plan Kürt sorununu tamamen çözemeyecektir …. Kürt sorununun hem nedenlerini

> Ak Parti'deki Kürt milletvekilleri duyguda Kürt, düşüncede Kürt değildir. BDP'dekiler ise düşüncede Kürt, duyguda değil …. BDP'nin dikkat edeceği bir önemli husus da kapalı kapılar ardında olumlu, Kürtlere yönelik kameralar önünde ise bunun tam tersi olan gerilim dilinden vazgeçmeli. Yani içeride başka, dışarıda başka konuşmamalı. Ak Partililer de Kürt olmanın duygusuna sahip olsa da düşüncesinin bakış açısı maalesef ticari bir havada. O bölgeyi bilen biri olarak kendi parti lideri yönetimini daha samimi ve açık bilgilendirse, söylemini güçlendirse sorunun çözümüne inanın daha samimi katkıda bulunur.[171]

Ana muhalefet Cumhuriyetçi Halk Partisi (CHP), 2011'den bu yana daha fazla Kürt'ü çekebilmek için ümit veren bir dizi inisiyatif başlattı.[172] Partinin lideri, 2011 kampanyası sırasında Kürt reformlarından bahsetti ve Diyarbakır barosu eski başkanı ve saygın bir Kürt hakları aktivisti olan Sezgin Tanrıkulu'nu partinin başkan yardımcılığına getirdi. Ancak AKP, onu Demokratik Açılım'ın ilk safhalarını baltalamakla haklı olarak suçladı, ayrıca partinin örgütsel yapısı Kürtçe konuşan bölgelerde zayıf kalıyor. Öte yandan CHP, seçilebilmeyi isteyen modernistler ile Türk milliyetçi ideolojisini savunan eski muhafazakarlar arasında bir iç çekişmeye sahne oluyor.

Milliyetçi Hareket Partisi (MHP), etnik Kürtlerin amaçlarına husumeti nedeniyle Kürtçe konuşulan bölgelerde neredeyse hiç varlık gösteremiyor. Kürtlerin Türk ulusunu meydana getiren pek çok gruptan biri olduğunu öne sürerek Kürt toplumunun hakları hakkında konuşmayı reddediyor:

> Biz bir aileyiz. Bazı etnik gruplar mevcuttur, fakat burada [Türk], tabiatı gereği medeniyetimin adıdır … etnisiteyi tartışmanın ana konusu yaparsak [batıdaki Türk halkı] kendi güvenlik bölgelerini isteyeceklerdir. Eğer kimlik konusunda bir rekabet hissederlerse ayrımcılığa başlarlar. Türkiye asla ırkçı bir ulus olmamıştır. Biz böyle bir sorun istemiyoruz. [Kürtlerin ve diğerlerinin] azınlık uluslar olmalarını istemiyoruz.[173]

Ne var ki çatışma devam ettiği sürece Türklerle Kürtler arasındaki ortak zemin, gitgide riske giriyor. Mecliste ise kutuplaşma, eskiden Türkiye'nin tüm bölgelerinden ve etnik gruplarından insanların etkileşim içinde olduğu ortam zarar gördü.[174] Kürt ayrılıkçılığına dair ortalama Türklerin görüşlerinin kendini doğrulayan bir kehanet olduğu endişeleri artıyor:

> Birlikte yaşama isteğinin, karşılıklı güvenin yeniden düşük düzeye ulaştığı bir dönemdeyiz. Her şey üst üste geldi …. [Hava saldırısıyla 34 sivilin öldürüldüğü] Uludere, Kürtlerin 11 Eylülü oldu ve birlikte yaşamayı istememe hissini körükledi. Bu, hakim bir his değil, ancak sofralarda insanlar bundan bahsediyorlar.[175]

C. TERÖRİST ETİKETİNİN LANETİ

AKP liderleri, silahları bırakana dek PKK ile artık çözüm için görüşmeyeceklerini söylüyorlar ve bazen de BDP ve onun meclisteki 30'dan fazla vekiliyle konuşmaya hazır olduklarını duyuruyorlar.[176] Ancak BDP ile görüşme yapmayı, çoğunlukla onların "terörü kınamaları" koşuluna bağlıyorlar. Türkiye'nin Avrupalı ortakları da genellikle aynı şeyi söylüyorlar.[177] Fakat bu, Türkiye terörizmin yasal tanımını muğlak tuttuğu ve binlerce kişiyi tutukladığı sürece zor görünüyor.[178] "Terörist" kelimesinin geniş kullanımı, Türk çoğunluğa Kürt hareketinin dokunduğu hiçbir şeyle ilgili olarak – bu ister PKK olsun, ister

---

hem de sonuçlarını aynı anda ortadan kaldırmak zorundayız. Ve PKK sorunun sonuçlarından biridir …. PKK'yı görmezden gelmek meseleyi ancak kötüleştiriyor". Galip Ensarioğlu, AKP'nin önde gelen isimlerinden Diyarbakır milletvekili, *Radikal* gazetesine verdiği röportaj, 13 Temmuz 2012.

[171] Leyla Zana ile yapılan röportaj, "İnanıyorum bu işi Erdoğan çözer", *Hürriyet*, 14 Haziran 2012.

[172] CHP, Haziran 2011 genel seçimlerinde doğudaki on iki ilde oyların yalnızca yüzde 3.95'inialabildi.

[173] Kriz Grubu'na verilen mülakat, Oktay Vural, MHP grup başkan vekili, Ankara, Temmuz 2012.

[174] "Ortam berbat". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Türkiye'deki Kürt hareketeinin üst düzey lideri, Brüksel, Aralık 2011.

[175] Kriz Grubu'na verilen mülakat, Şahismail Bedirhanoğlu, Güneydoğu Sanayici ve İşadamları Derneği (GÜNSİAD) başkanı, Diyarbakır, Mayıs 2012.

[176] "Biz siyasi müzakerelere hazırız. Muhatabımız BDP'dir. Şartlar ne getirir bilinmez. [BDP ile görüşmeyi] göz ardı edemeyiz". Başbakan Erdoğan'ın gazetecilere yaptığı açıklama, aktaran "[Bizimle BDP] arasında bir iplik bağ var", *Taraf*, 22 Mayıs 2012.

[177] "Siyasi mücadele, demokratik çerçeve içinde olmalı. Türk hükümeti, teröristlerle mücadele etmekte kararlıdır. Karar vermek Kürt kurumlarına kalmıştır. Kendileri ile terör yöntemleri arasına bir çizgi çizmeliler". Kriz Grubu'na verilen mülakat, üst düzey Türk yetkili, Ankara, Temmuz 2012. "BDP, PKK cenazelerine katılıyor. Eğer oralıysanız bu normal. Fakat BDP beni hayal kırıklığına uğrattı. Şiddeti kınamaktan hep kaçınıyorlar. Bu amaca hizmet edebilecek bir formül bulabilirler. Ama bu tatmin edici değil." Kriz Grubu'na verilen mülakat, Avrupalı diplomat, Ankara, Temmuz 2012.

[178] Değiştirilen 2006 tarihli Terörle Mücadele Kanununda 1. Madde şu tanımı getiriyor: "Terör; cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasî, hukukî, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir".

milyonlarca sempatizanları isterse Türkiyeli Kürtlerin tamamı olsun – hiçbir şekilde uzlaşılamayacağı izlenimi veriyor. Eğer Kürt sorununa gerçekten askeri olmayan bir çözüm istiyorsa, hükümet kendi ve de kamuoyunun zihninde Kürt hareketinin şiddet içeren ve içermeyen aktörlerini birbirinden ayırarak başlamalı.

Türkiye'nin terörizm tanımı, Terörle Mücadele Kanununda 2006'da yapılan değişikliklerin ardından kronik bir hal aldı ve bir üst mahkemenin 2008'de PKK yanlısı gibi hareket eden herkesin terör örgütü üyesi olmakla suçlanabileceği kararını almasının ardından daha da ciddi bir hal aldı.[179] Bu, Kürt konfederalizminden öteye giderek spor faaliyetlerinde bulunma hakkından cinsiyet eşitliğine ve çevre duyarlılığına kadar pek çok konuyu kapsayan uzun bir metin olan KCK sözleşmesindeki herhangi bir şeyi açıkça savunmanın tutuklanmaya neden olabileceği anlamına geliyor. Yargı sistemi, bu mantığı BDP'li aktivistleri ve diğerlerini duruşma öncesinde yıllarca tutuklu tutmak için kullanıyor.[180]

Aralarında seçimle gelmiş 274 görevli olmak üzere BDP ile bağlantılı 2.100'den fazla kişi, terör örgütüne üye olmak suçlamasıyla halihazırda tutuklu bulunurken 5.000 kişi terör örgütü propagandası yapmak veya toplantılarına katılmak suçuyla alıkonabilir.[181] Çoğunluğu Kürt olmak üzere 90'dan fazla gazeteci ve diğer medya çalışanı ve yüzlerce öğrenci benzer suçlamalarla tutuklu durumda.[182] Bazıları ilk defa mahkemeye çıkmak için yıllarca cezaevinde bekliyor. Şüphe, genellikle toplantılara veya konuşmalara katılmaya dayanıyor.[183] Duruşmalar; muğlak suçlamalar, birbirinden ayrılan aile üyeleri ve bireysel hakların siyaset ve adaletsizlik tarafından çiğnendiği hissinin bir arada olduğu sürreel bir ortam sergileyebiliyor.[184] Bir PKK/KCK lideri, tutuklananların yalnızca yüzde 15'inin grubun üyeleri olduğunu söylüyordu.[185] Batılı diplomatlar, kampanyanın mantığını anlamıyorlar.[186] Eğer hükümetin amacı, PKK'dan daha bağımsız olabilecek sivil bir Kürt partisi yaratmaksa, anaakım bir Kürt hakları savunucusuna göre, tutuklamalar ters etki yaratıyor:

> [Yasal Kürt partileri], aslında tutuklamalardan önce PKK liderliğinden daha bağımsızdı, çünkü içlerinde [eski PKK] kadroları vardı. Ne yapacaklarını PKK'ye sormak zorunda değillerdi. [BDP liderinin ağabeyi ve

[179] Bakınız Kriz Grubu Raporu *Türkiye: PKK'nın Silahlı Mücadelesine Son Vermek*, a.g.e., s. 31-32, ve Emma Sinclair-Webb, "Protesting as a Terrorist Offense: The Arbitrary Use of Terrorism Laws to Prosecute and Incarcerate Demonstrators in Turkey" [Bir Terör Suçu Olarak Protesto: Türkiye'de Göstericilerin Cezalandırılması ve Cezaevine Konması için Terör Kanunlarının Keyfi Kullanımı], Human Rights Watch, 1 Kasım 2010.

[180] Kürt hareketi için daha da gayrimeşru olan ise BDP'nin aldığı belediyelerin sayısını ikiye katlayarak yaklaşık 100'e çıkardığı yerel seçimlerden yalnızca birkaç hafta sonra Nisan 2009'da başlayan tutuklama furyası oldu. Sürgündeki Kürt hareketi lideri Remzi Kartal, BDP'lileri tutuklama dalgasını şöyle nitelendiriyordu: "seçim sandığında yapamadıklarını yargı yoluyla yapmak için bir siyasi operasyon bu …. Apolitik insanların bile vicdanlarına sormalarına neden oluyor". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Brüksel, Haziran 2012.

[181] BDP'nin bir soru önergesine cevaben Adalet Bakanı Sadullah Ergin'in verdiği yanıt, aktaran "KCK Bilançosu", *Radikal*, 4 Ağustos 2012. BDP ise KCK'yla ilgili suçlamalardan 7.000 kişinin tutuklandığını söylüyor. Rakamlar arasındaki fark, hükümetin özellikle KCK üyeliği ile suçlananları dahil etmekle yetinmesinden kaynaklanıyor. @bdpdiplomacy tarafından verilen Tweet, 4 Ağustos 2012.

[182] "EU statement on freedom of the media in Turkey" [Türkiye'de medyanın özgürlüğüne ilişkin AB açıklaması]ndan alınan rakamlar, EU Representative on Freedom of the Media, 19 Nisan 2012. Nilay Vardar, "771 Öğrenci Tutuklu!", Bianet, 27 Haziran 2012; ve "Justice Minister Ergin says over 2,800 students in Turkey's jails" [Adalet Bakanı Ergin, Türkiye'de cezaevlerinde 2.800'den fazla öğrencinin tutuklu olduğunu söyledi], *Today's Zaman*, 8 Ağustos 2012. Bakan, 609'unun terör örgütü üyesi olarak mahkemeye çıkmayı beklediğini, 178'inin ise halihazırda bu suçla hüküm giydiğini ifade etti. Tamamı Kürt hareketi ile bağlantılı değil, ancak örneğin aşırı sol gruplarla ilişkilendirilebiliyorlar. Adalet bakanı daha sonra "öğrencilerin" açık öğretim fakültesine kayıtlı olduklarını belirten bir araştırmayı duyurdu; Tutuklu Öğrencilerle Dayanışma İnisiyatifi'nde adı geçen 771 öğrenciden yalnızca 275'i gerçekten öğrenciydi; ve örneğin 33 isim iki kere yazılmıştı, 124'ü halihazırda serbest bırakılmıştı ve 119'unun adı cezaevi sisteminde kayıtlı değildi. Açıklama için bakınız, http://bit.ly/NAi8Ys.

[183] "Tutuklananların çoğu üye olmasalar da [yerel] KCK toplantılarına katılmışlardı, bu toplantılarda yüksek sesle ve apaçık hükümete karşıydılar, çünkü KCK tarafından seçim listesine alınmak istiyorlardı …. Polis, bu toplantıları çok yakından takip ediyor". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Emre Uslu, PKK konularında uzman, Ağustos 2012.

[184] "Tutuklamalar olumsuz bir yönde ilerliyor. Bunlar sorunlu tutuklamalar, nedenini bilmiyorsunuz. Şimdiyse tıp öğrencilerini, kamu görevindeki yöneticileri tutukluyorlar; avukatların mahkemelerde yaptıkları açıklamalar inceleniyor". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Batılı diplomat, Ankara, Temmuz 2012. KCK duruşmalarının bir anlatımı için bakınız, Didem A. Collinsworth, "Lawyers feel the heat inside Istanbul's Palace of Justice", http://bit.ly/Mqc5ZD, ve Fréderike Geerdink, "The KCK case theatre", http://bit.ly/Idv4Gb.

[185] "[PKK lideri Karayılan:] 'Ben, KCK'nın başıyım. Şu anda 8.000 kişi cezaevinde. Bunların 1.000'i PKK. Geri kalanı bilmiyorum. Onlar PKK değil, sıradan Kürtler. Bize diyorlar ki dağlardan inin, silahlarınızı bırakın ve siyasete girin. Fakat kendileri elini silaha sürmemiş insanları hapse atıyorlar". Avni Özgürel röportajı, *Taraf*, a.g.e. "Burada iktidarın büyük bir yalanı var ve bir senaryo söz konusudur. Bu insanlar KCK'li değildir. KCK'li olduklarına dair ellerinde hiçbir belge de yoktur. Olamaz da, çünkü böyle bir şey yok". Üst düzey PKK lideri Murat Karayılan'ın *Taraf* gazetesine gönderdiği mektup, 10 Ekim 2011.

[186] "Herkesi tutukladığınızda dengeleri alt üst edersiniz". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Avrupalı diplomat, Ankara, Temmuz 2012.

> yasal bir Kürt partisinin eski lideri olan] Nurettin Demirtaş gibi biri, [PKK üyeliği suçuyla] on yıldan fazla hapis yattı …. [ülke dışındaki PKK liderleri] onun gibi birine emir yağdıramazlar. Hükümetin neden endişe ettiğini bilmiyorum. BDP, siyasetinin yüzde 90'ını açıktan yapıyor ve telefonlarını sürekli dinliyorlar, bu nedenle kalan yüzde 10'u hakkında da her şeyi biliyorlar.[187]

Geniş terörism suçlamaları, siyasi tartışmaları felç ediyor ve Kürtlerin sıkıntılarını barışçıl yollardan ele alma çabalarını gayrimeşru kılıyor.[188] Örneğin Başbakanın Türkiye'nin güneydoğusunun bir bölümünden "terör bölgesi" olarak bahsetmesi veya İçişleri Bakanı İdris Naim Şahin'in "tuvalde, bazen bir şiirde, günlük makale veya fıkralarda"[189] terör bulmaktan söz etmesi gibi, AKP liderleri, terörizm terimini kötüye kullanmaktan titizlikle kaçınmalı. Devlet yetkilileri ve halkın büyük bir kısmı, düşüncesizce Kürtleri terörle eşleştirdiği sürece Kürt hareketinin terörizmi kınaması muhtemel gözükmüyor. Diyarbakır barosu başkanı Emin Aktar'ın belirttiği üzere:

> Kimliğim için, dilim için hırpalanıyorum. Bu, şiddet için meşru bir alan bırakıyor …. İhtiyaç duyulan şey, iki tarafta da doğru düzgün bir ateşkes, barışa gidecek adımları belirleyecek ve bunu mecliste ilerletecek bir barış delegasyonu ve tüm bu tutuklamalara bir son verilmesidir. Bunlar olmazsa hiç kimse PKK'ye "silahlarınızı bırakmaz zorundasınız" diyemez. Bu, Kürt sorunu değildir, Türk sorunudur.[190]

Ayrıca protesto gösterileri üzerindeki önemli kısıtlamalar da devam ediyor; örneğin polisin BDP'li bir kadın milletvekilinin bacağını kırdığı Temmuz 2012'deki protesto, bir ayrılmaya yol açtı.[191] Bazen PKK savaşçılarına "gerilla" demek bile dava açılmasını gerektirebiliyor.[192] Anaakım zeminde Kürt siyasetine izin vermeye kararlı bir hükümet, taciz ve ayrımcı olarak görülen politikalara son vermeli ve yine terör suçlarına dayanarak yasal Kürt partilerini düzenli olarak kapatmaya, böylelikle Kürtlerin siyasete olan inancını baltalamaya ve sağlam siyasi ortaklar olmalarını engellemeye son vermeli.

Çatışmalar ve içteki gerilim yeniden artarken Kürt hareketinin tüm yanıtlarını tanımlamak için "terörizmin"geniş kapsamının kullanılması, hükümetin inandırıcılığını yalnızca ülke içinde değil uluslar arası alanda da zedeledi. ABD, yumuşatılmış açıklamalar yaptı. Çoğunluğu Türkiye'ye şüpheyle yaklaşan veya dikkati başka yöne kaymış olan Avrupa'da Türkiye'nin en sıkı müttefiki olan AB Komisyonu'ndan yeni eleştiriler gelmeye başladı. 19 Nisan 2012'de "sayıları artan cezaevindeki gazetecilerle" ilgili endişesini şu şekilde dile getirdi: "[AB] terörizmi şiddetle kınamakta ve Türkiye'ye mücadelesinde destek vermeye devam etmektedir. Ne var ki bu, ifade özgürlüğünü kısıtlamak için bir bahane olarak kullanılmamalıdır".[193] AB'den bir terörle mücadele uzmanı, Türkiye'nin AB'ye girme isteği varsa kapsamı geniş terör tanımın, AB'nin daha dar tanımına uyarlamak zorunda olduğuna işaret ediyordu.[194] Suçluların iadesi talepleri daha fazla

[187] Kriz Grubu'na verilen mülakat, Sezgin Tanrıkulu, CHP genel başkan yardımcısı, Ankara, Temmuz 2012.

[188] Bir akademisyeni "elebaşı" olarak gösteren kanıtlar arasında yurtdışı gezileri ve son derece masum telefon görüşmeleri bulunuyordu. Büşra Ersanlı, "The aggravated torment of advanced democracy" [İleri demokrasinin ağırlaştırılmış işkencesi], *Hürriyet Daily News*, 25 Haziran 2012.

[189] "Burası insanların yaşadığı bir yer değil. Burası terör bölgesi", başbakanın Pakistan'da gazetecilere yaptığı açıklama, IMC TV'nin sitesi, 22 Mayıs 2012. "Interior Minister defines terror in Turkey" [İçişleri Bakanı Türkiye'de terörü tanımlıyor], *Hürriyet Daily News*, 26 Aralık 2011.

[190] Kriz Grubu'na verilen mülakat, Diyarbakır, Mayıs 2012.

[191] Diyarbakır'da 14 Temmuzda yasaklanan ancak Öcalan'ın serbest bırakılması için yapılmaya çalışılan ve polisin bastırdığı protesto gösterisinin ayrıntıları için bakınız "Clashes erupt over banned meeting in SE Turkey" [Türkiye'nin güneydoğusunda yasaklanan toplantıda çatışmalar çıktı], *Hürriyet Daily News*, 14 Temmuz 2012.

[192] Danıştay'ın kararı şöyleydi: "'Gerilla' terimi, meşru bir amaç için savaşan isyancı anlamında kullanılmaktadır. PKK mensupları için de bu terimin kullanılması, terörü ve teröristleri meşrulaştırma niteliğindedir". "Danıştay'ın 'gerilla' kararı basın özgürlüğüne sınırlama", Bianet, 23 Mayıs 2012. Ancak Yargıtay, aynı ay içinde verdiği bir kararda Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Türk Anayasasına dayanarak kişilerin Öcalan'dan "sayın", PKK üyelerinden de "gerilla" olarak söz etmelerinin suç teşkil etmediğine hükmetti. 'Sayın Öcalan' ve 'gerilla' demek artık suç değil", *Taraf*, 21 Mayıs 2012.

[193] "Ceza kanunu ve terörle mücadele kanununda siyasi ve kültürel açıdan hassas konularda basın özgürlüğünü ve kamuya açık konuşmalarda özgürlüğü kısıtlayan birçok madde varlığını sürdürüyor. Gazetecilerin, yazarların, Kürt aydınların ve siyasi aktivistlerin tutuklanması ve hüküm giymesinin yanı sıra siyasi liderlerin kınayıcı konuşmalar yapmaları, ifade özgürlüğünü olumsuz etkilemektedir". "2011 Country Reports on Human Rights Practices", a.g.e. Ankara'daki Batılı bir diplomat şunları söylüyordu: "durum hassas. Konuşma özgürlüğü konusunda endişeliyiz. Yargıyla ilgili bu mesele, terör eylemine dönüştürüldü …. [stratejik ilişkiler nedeniyle] Türkiye'nin sicili hakkında konuşurken son derece ihtiyatlıyız". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Mayıs 2012. "EU statement on freedom of the media in Turkey" [Türkiye'deki basın özgürlüğü konusunda AB açıklaması], 19 Nisan 2012. AB Komisyonu üyesi Štefan Füle, şunları kaydetti: "ifade özgürlüğü ile şiddeti teşvik etme arasında bir ayrım yapılmalı. Ancak bu ayrımı yapmak için ceza kanununda ve terörle mücadele kanunda bazı değişiklikler yapılması gerekiyor". BBC'ye verdiği mülakat, 15 Haziran 2012.

[194] Kriz Grubu'na verilen mülakat, Brüksel, Haziran 2012. Fransa'da yaşayan bir grup Fransız ve Türk kökenli akademisyene göre "Terörle Mücadele Kanunu'nda 2006'da yapılan değişiklik, terörün tanımını o kadar sıradanlaştırdı ki ceza yasasındaki suçların yarısını kapsar hale geldi …. Sonuç, silah ve niyet olmadan yürütülen bir terör tanımı oldu". Hamit Bozarslan, Yves Déloye, Vincent Duclert, vd., "Le grand enfermement des libertés en Turquie", *Le Monde*, 4 Temmuz 2012. AB

sorun teşkil etmeye başlıyor ve Avrupalı terörle mücadele yetkilileri, PKK ile mücadeleye genel olarak sempatiyle yaklaşsalar da gitgide işbirliğine daha az yanaşıyorlar.[195]

D. BDP'NİN İKİLEMLERİ

Meclisteki milletvekillerinin, belediye başkanlarının, partinin il başkanlarının ve sıradan aktivistlerinin geniş çaplı operasyonlarla tutuklanmaları BDP'nin kapasitesini baltaladı ve çatışmayı sona erdirmek için hükümetle eşit olarak müzakere etme imkanını azalttı. Uluslararası bir sempatizanı şunu söylüyordu: "BDP'nin siyaset yapmak için ne zaman vakti oluyor? Boğulmuş durumdalar. Yarısı cezaevinde, diğer yarısı onları çıkarmaya çalışıyor. AKP onlara çalışacakları siyasi bir alan bırakmazsa BDP ile nasıl görüşebilir?"[196] Hükümet, BDP ile görüşme konusunda ciddiyse Terörle Mücadele Kanununun ve Ceza Kanununun maddelerini değiştirmeli. Tacizler ve sürekli kapatılma tehdidi, partinin en büyük Kürt şehri olan Diyarbakır'da aktif olarak üye almaktan vazgeçmesine neden oldu.[197] Siyaset üretmesi, özellikle ekonomik konularda zayıf kalıyor.[198]

Ne var ki BDP, bazı Türklerin onun bağımsızlığını ve demokratik siyasete bağlılığını sorgulamasına neden olan bazı ikilemler sergiliyor. Parti yasal ve bünyesinde az sayıda eski isyancıyı barındırıyor, ancak yasaklı PKK ile bazı paralellikleri var ve bazı milletvekilleri, isyancılara gururla kardeşçe yaklaşıyor.[199] BDP ve PKK, aynı lideri methediyor, aynı destekçilere sahip olmaktan gurur duyuyor ve bazı BDP belediyelerinde PKK/KCK'ya rol ayrılmış görünüyor.[200] BDP'nin milletvekili listelerinin ve diğer siyasi görevler için olan listelerinin Öcalan veya onun temsilcileri tarafından denetlendiğinden pek kimsenin kuşkusu bulunmuyor.[201] PKK, BDP'nin de parçası olduğu Kürt hareketinin hakim gücünü oluşturuyor ve parti, hükümetin öncelikle kendisiyle değil Öcalan ile olan sorunlarını çözmesi gerektiğinde ısrar ediyor. Erdoğan'ın danışmanlarından biri, bunu gazete köşesinde öfkeyle dile getiriyordu:

> BDP, siyasi alandaki diyalogları küçümsüyor, siyaset dışı aktörleri öne çıkarıyor. Kürtler için değil Öcalan için siyaset yapmak, bütün siyasi mücadeleyi Öcalan'a endekslemek BDP'nin misyonunu ciddi şekilde küçültüyor, etkisizleştiriyor.[202]

Kürt hareketinin içinde bulunduğu çıkmazı aşması için bir yol bulması gerekiyor ve makul bir yol, liderlerinin PKK'yı BDP'nin Kürt hareketinin inandırıcı ve meşru sesi olmasına izin vermeye ikna etmesi olabilir. Bunu yapabilmek için hareketin PKK/KCK'yı BDP'nin yerel yönetimlerinden tüm aracılarını çekmeye ikna etmesi ve eski

ülkelerinde geçerli tanım, hem gerçek "ciddi bir suç işlenmesini" içeren "tarafsız bir unsur" hem de bir halkı, devleti veya uluslararası bir kurumu "ciddi şekilde yıldırma [veya] istikrarını bozmaya" yönelik "subjektif unsur" gerektiriyor. Bir terör suçunun olmaması durumunda ülkeler, "terör suçu işlenmesi için halkı açıkça tahrik etmeyi", teröre insan ve eğitim sağlamayı, "terör suçu işlemek amacıyla nitelikli hırsızlık, haraç ve resmi evrakta sahteciliği" suç kapsamına almalılar". Bakınız AB çerçeve kararı 2002/475/JHA, değiştirilen 2008/919/JHA, http://bit.ly/M9KtWW.

[195] Türkiye'deki bir başka sorun da suçluların iadesi taleplerini yalnızca PKK ile bağlantısı olma iddiasına dayandırması, böylelikle Kürtlerin kendini yönetme mücadelesi hakkında karmaşık mahkeme tartışmalarına yol açması. Bunun yerine "uyuşturucular, şantaj ve insan kaçakçılığına yoğunlaşmalılar; böylece PKK'yı suçlu olarak gösterebilirsiniz". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Avrupalı terörle mücadele yetkilisi, Brüksel, Haziran 2012.

[196] Kriz Grubu'na verilen mülakat, Estella Schmid, Kürdistan'da Barış Kampanyası aktivisti, Londra, Nisan 2012.

[197] "Tüm bu parti kapatmalardan sonra üyeliğe pek önem vermiyoruz. Endişelenmiyoruz, çünkü bir üyelik harekatı yaptığımızda [Kürt hareketinin önceki partilerinden olan] DEHAP'ta bir ayda 100.000 üyemiz olmuştu. Bunun yerine artık herkes doğal bir üye demeye başladık". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Zübeyde Zümrüt, BDP eşbaşkanı, Diyarbakır, Mayıs 2012.

[198] "Onların birleştirici olmaları zor …. Romantik bir sosyalist perspektife sahipler. Genç akademisyenler gibiler, bilgililer, fakat ayakları yere basmıyor". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Mehmet Aslan, Diyarbakır Ticaret Odası genel sekreteri, Diyarbakır, Mayıs 2012.

[199] "BDP içinde çok az sayıda eski [PKK] asilerine rastlayabilirsiniz". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Aliza Marcus, PKK uzmanı, İstanbul, Mayıs 2012. Ancak Ağustos 2012'de televizyonda önde gelen bazı BDP'li milletvekilinin güneydoğuda ücra bir yolda karşılaştıkları PKK militanlarına sarılarak onları öpmeleri görüntüleri yayınlandı. Bakınız http://bit.ly/RqbYPD.

[200] "[Avrupa'da rastlanan] bilgisayar kanıtları gösteriyor ki BDP, örgütün ayrılmaz bir parçasıdır". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Avrupalı diplomat, Ankara, Temmuz 2012. "Öcalan olmaksızın yapılan br siyasi çözüm arayışı anlamsızdır …. [o] çözümde en büyük aktördür …. Kürt halkının lideridir ….. Sayın Öcalan serbest bırakılıncaya kadar bir adım geri atmayacağız". Selahattin Demirtaş, BDP lideri, alıntılayan Fırat Haber Ajansı, 9 Temmuz 2012. "Yasal Kürt hareketi …. örgütsel bir bağı olmamasına rağmen …. aynı Liderlik tarafından çizilen yolu kabul etmektedir". Murat Karayılan'ın *Taraf* gazetesine gönderdiği mektup, 10 Ekim 2011. Kriz Grubu Raporu, *Türkiye: PKK'nın Silahlı Mücadelesine Son Vermek*, a.g.e., s. 29.

[201] "Bu seçimleri BDP kazanmadı. PKK kazandı. BDP diye bir örgüt yok, BDP bunu herkesten iyi biliyor. Tüm adayları seçen bir PKK temsilcisi var. Eğer partiye girerseniz tek bir koşul var: PKK'nın papağanı olmak zorundasınız. Borcunuzu ödemek zorundasınız". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Zeynel Abidin Kızılyaprak, Türkiyeli Kürt aydın ve Kürt hareketi partisinin eski yetkilisi, İstanbul, Nisan 2012. "BDP, [PKK'nın] paravan şirketi gibi çalışıyor". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Nihat Ali Özcan, terörle mücadele uzmanı, TEPAV, Ankara, Mayıs 2012.

[202] Yalçın Akdoğan, "Demokratik çözümü Öcalan'a endekslemek", *Star*, 11 Temuz 2012.

isyancıları partiye girmeye teşvik etmesi gerekiyor. Dahası PKK'nın KCK'yı Türkiye'de paralel bir devlet yapısına dönüştürmeye yönelik açık projesi, halkın BDP'ye olan inancını zedeliyor ve bir çözüme varması asla mümkün görünmüyor. Kürt hareketi, PKK'dan bu yolu terk etmesini talep etmeli. Etnik Kürtlerin oylarının en fazla yarısını temsil ettiği sürece de hareket ayrıca mütevazı davranmalı. Bir Kürt akademisyen şu yorumu yapıyordu:

> KCK, totaliter, tek adam kültüne sahip, faşist antikapitalist ve gerçekçilikten çok uzak. Temelde PKK şunu söylüyor: "Kürdistan'ı bana verin, onu Kuzey Kore'ye çevirelim". Kürtler bunu kabul etmeyecektir. Onlar Kemalist diktatörlükle savaştılar, Apocu diktatörlük istemiyorlar. Yasal araçlar olarak DTK'nız ve BDP'niz var; KCK'ya neden ihtiyacınız olsun? KCK'ya bir köprü olarak niye ihtiyacımız olsun? Kürt sorununa br çözüm istiyorsak BDP var. BDP herkesle konuşabilir. PKK, BDP'yi güçlendirmeli. Bunun yerine kontrolü kendi elinde tutmak istiyor.[203]

E. GENÇLERİN RADİKALLEŞMESİ

BDP zayıf ve sürekli tehdit altında hissederken Kürt gençleri radikalleşiyor. Bu, uzun vadeli bir dinamik; PKK'nın kökeni, önceki neslin Türklerin sol partilerinde çalışmaya gönüllü olmasına isyan etmesi olarak görülebilir. Ancak Kürtlerin sıkıntılarının ele alınmasında daha fazla gecikilmesinin cezasının daha öfkeli ve daha az uzlaşmacı bir nesil olacağına dair işaretler mevcut:[204]

> Genç bir adamı [PKK'ya] katılmaması için ikna etmeye çalıştım. Üniversite öğrencisiydi ve işsizdi. [PKK'nın ideolojik açıdan çökmüş olduğunu anlattım] ve ona sordum: "uğruna ölünecek ne var?" Bana dedi ki, "mesele bu değil. Artık bir Kürt olarak huzurlu değilim". [Genç insanlar] duygusal bir dünyada yaşıyorlar. PKK, onun görüşünden konuşuyor ve rasyonel değil. Ölmeye hazırdı, sorun burada: Kürtler ölmeye hazırlar ve PKK, tüm bu üniversitelileri ön saflara koyuyor. Böylece gitti. Dağlarda özgür hissetti. Ve öldü.[205]

İkinci nesil göçmenlerin bazıları PKK'yı desteklemekte daha az istekli olsalar da aynı olgu diyasporada da gözlemlenebiliyor.[206] Londra'da Türk savaş uçaklarının Aralık 2011'de 34 sivil kaçakçıyı öldürmesinin ertesi gününde yirmili yaşlardaki üç kadın, bir Türk kafesine içi benzin dolu dört şişe fırlattı, kimse ağır yaralanmadı ancak kadınlar altı yıl hapis cezası aldılar.[207] Bir başka olayda da Londra'daki Kürt toplumunun bir lideri, Hyde Park'ta gençlerin yaptığı bir gösteriyle ilgilenmek için polis tarafından çağrıldığını ancak protestocuları kontrol etmekte zorlandığını söylüyordu:

> Eski nesille genç nesil arasındaki fark açıldı. Genç nesil, bizim kendimizi çok fazla tuttuğumuzu, "reformist" olduğumuzu söylüyor. Eğer onları kontrol etmeseydik onlarcası dağlara çıkardı. Eğer [Türk liderleri] çözümü bizimle bulmazlarsa sonraki nesil çok daha sert olacak.[208]

Benzer şekilde Belçika'da da terörle mücadele yetkilileri, Türkiyeli genç Kürt protestocular kendilerini AB binalarına zincirlediklerinde diyaspora liderlerinden her zaman iletişim içinde olduklarını çağırdıklarını fakat "eski PKK üyelerinin daha ılımlı olduklarını" söylüyorlar. "Olaydan haberleri yoktu. Gelip ne yapıyorsunuz siz diye sormak zorunda kaldılar."[209]

Diyarbakır'da 2006'da yapılan kontrolsüz gösterilerden bu yana büyümekte olan sorun, Türkiye'deki tutuklama dalgalarıyla daha da artıyor.[210] Diyarbakır'daki bir insan

[203] Kriz Grubu'na verilen mülakat, Diyarbakır, Mayıs 2012.
[204] "Eski nesil, bir anlaşmaya varmaya çalışıyor, [Türk hükümeti ile] müzakereye başlayabilmek için silaha sarıldıklarına gerçekten inanıyorlardı. Ancak şimdi Türk hükümetiyle anlaşmaya çalışmaktan söz ettiklerinde genç Kürt neslinden olanlar onların naifliğine gülüp geçiyorlar". Kriz Grubu'na verilen mülakat, ABD'li Kürt dil ve siyaseti araştırmacısı, İstanbul, Mayıs 2012.
[205] Kriz Grubu'na verilen mülakat, Zeynel Abidin Kızılyaprak, Türkiyeli Kürt aydın, İstanbul, Nisan 2012.
[206] "PKK, gençler üzerinde baskı kurmaya devam ediyor. Almanlar, PKK'nın sıkı ve motivasyona sahip olduğunu düşünüyorlar. Fakat geçmişteki kadar destek görüp görmedikleri, cevap bekleyen bir soru. [Belçika'da bir kasabada] kapı kapı dolaşarak para istediklerini biliyoruz ve bazıları reddediyor. Para almak, özellikle anne babaları aracılığıyla aileler üzerinde baskı kurmak için yeni kadrolar getirdiler". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Avrupalı terörle mücadele yetkilisi, Brüksel, Haziran 2012.
[207] "Bu kızlar kendi başlarına hareket ediyorlardı …. Roboski insanları sokağa döktü. Türklerle Kürtler arasında sürtüşme tehlikesi var; tam Türk bölgesinin yanındayız". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Kürt Toplumu Merkezi çalışanı, Londra, Haziran 2012. Ayrıca bakınız, "Three Kurdish women who firebombed Turkish club in Stoke Newington jailed" [Stoke Newington'da bir Türk kulübüne bomba fırlatan üç Kürt kadın hapis cezası aldı], *Hackney Gazette*, 31 Mayıs 2012.
[208] Kriz Grubu'na verilen mülakat, Birleşik Krallık'ın Türk kökenli Kürt toplumunun eski lideri, Londra, Haziran 2012.
[209] Kriz Grubu'na verilen mülakat, Brüksel, Haziran 2012.
[210] Mart 2006'da polis, dördü çocuk on gösterici ve izleyeni öldürdü; iki yıl sonra tutuklulara işkence yapıldığına dair yaygın iddialara dair yürütülen 34 soruşturmadan hiçbir ceza çıkmadı. "Turkey: Respect the rights and safety of demonstrators", Uluslararası Af Örgütü, 30 Nisan 2008. "1990'ların nesli dinlemiyor – ebeveynlerini ikna edemedik, fakat Mart 2006 olayları nelerin olabileceğini gösterdi. Çıldırdılar, kendi liderliklerini oluşturuyorlar". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Sezgin Tanrıkulu, CHP genel başkan yardımcısı, Ankara, Temmuz 2012.

hakları aktivistine göre tutuklananların aileleri radikalleşiyor ve BDP, liderlik yeteneğini yitiriyor: "Siyasi kadrolar boşaltılıyor. Yeni gelenler daha az bilgili, heyecana kapılmaya daha yatkın. Kararları çok sakin şekilde almıyorlar. Eğer bir gösteri kontrolden çıkarsa onu durdurmuyorlar ya da durduramıyorlar".[211]

Polisin ve mahkemelerin ayrımcı gibi görünen eylemleri, sorunu daha da alevlendiriyor. Bir keresinde 22 yaşındaki bir mühendislik öğrencisi, iki yıl cezaevinde tutuldu ve sonradan şiddete başvuran Kürt destekçisi bir gösteriye katıldığı için on bir yıl hapis cezasına çarptırıldı. Bağlantısı olduğuna dair kanıt zayıftı ve ailesinin ve öğretmenlernin de olduğu ulusal bir kampanya, onun olay günü yakınlarda bir otobüs durağında boynunda poşuyla beklediğini ve polisin arama yaptığı sırada tutuklandığı iddiasını destekliyordu.[212] Çoğu Kürt hareketinin protestolarında bulunmaktan tutuklu bulunan çocukların olduğu Adana'daki Pozantı cezaevinde cinsel istismar olduğu iddiaları, Kürt basınında yankı uyandırdı.[213] Haziran'da İstanbul'da polisler tarafından dövülürken görüntülenen bir kişi, daha sonra hamile bir yakınını hastaneye götürürken kardeşi ile telefonda Kürtçe konuştuğu için "terörist" olmakla kendisini suçladıklarını anlatmıştı.[214] Aynı ay Kürt hareketi içinde olduklarından şüphelenilenlerin kaldığı bir cezaevinde çıkan bir yangında üç kişilik koğuşta kalan on sekiz kişiden on üçü öldü ve çıkan isyan güneydoğudaki diğer cezaevlerine sıçrayarak korkunç koşullara karşısında sert tepkilere neden oldu.[215]

Buna benzer olayların daha fazla yaşanması üzerine Kürt gençleri daha öfkeli olmaya başladılar. Ağırbaşlı, muhafazakar ve orta yaşlı bir işadamı bile üzüntüsünü dile getiriyordu:

> Bazı şeylerin doğrudan temel kimliğinize saldırı olduğunu hissediyorsunuz – Pozantı'daki olaylar, bir halkın aşağılanmasıdır. Sizi kutuplaştırıyor, artık birlikte yaşayamayacağınızı hissetmenize yol açıyor. Roboski[216] de aynı şekilde ve sonra da bunun mecliste soruşturulmasının engellenmesi. Bunun dualar ve ağlamalarla ilgisi yok; aynen poşu davasında olduğu üzere bu siyasi bir mesele …. Türkiye bunu halletmek zorunda.[217]

İnkar ve baskıya dayanan eski politikalar, günümüz Kürt hareketinin ve PKK'nın oluşmasında önemli bir rol oynadı. Dahası artık Türkiye'de pek çok insan, 1980'lerdeki askeri yönetim sırasında Diyarbakır cezaevinde ve güneydoğudaki diğer cezaevlerinde yapılan işkencenin PKK'ya katılımı önemli oranda arttırdığını kabul ediyor. Hükümet, radikal gençlerin protestosu ve geleceğin PKK'sı için semboller yaratabilecek politikalara karşı teyakkuzda olmalı.

[211] Kriz Grubu'na verilen mülakat, Mazlum-der, Diyarbakır, Mayıs 2012.
[212] "Kırmızıgül'e şok ceza", *Radikal*, 11 Mayıs 2012. "Media's 'poshu trial' postponed to March" [Medyanın 'poşu davası' Marta ertelendi], *Hürriyet Daily News*, 10 Aralık 2011.
[213] Bakınız "Pozantı cezaevinde çocuklara cinsel istismar iddiası", Bianet, 27 Şubat 2012; "The plight of Kurdish children in Turkish prisons", *Rudaw* (Irak Kürdistanı), 1 Nisan 2012.
[214] Bakınız Sezin Öney, "Türkiye'nin Rodney King'i", *Taraf*, 21 Haziran 2012.
[215] Üç cezaevini ziyaret eden meclis komisyonunda olan BDP milletvekili Ertuğrul Kürkçü'nün raporu için bakınız, "Cezaevi Yangınları Işığında Türkiye'de İnsan Hakları", 27 Haziran 2012, http://scr.bi/Lzedii.
[216] Hava kuvvetlerinin Uludere'de Aralık 2011'de 34 kaçakçıyı öldürmesi.
[217] Kriz Grubu'na verilen mülakat, Mehmet Aslan, Diyarbakır Ticaret Odası genel sekreteri, Diyarbakır, Mayıs 2012.

V. KÜRTLERİN SIKINTILARI VE TALEPLERİ

İster PKK içindeki şiddet yanlısı fraksiyonlar ister barışçıl BDP milletvekilleri olsun Kürt hareketi, aynı sıkıntıları ve politik amaçları dile getirmektedir. Kürt hareketi yanlısı bir grup güneydoğuda bir kamuoyu araştırması gerçekleştirdiğinde anadil, eşit statü, daha fazla özerklik ve siyasi temsiliyetle ilgili reformlara ilişkin geniş bir halk desteği olduğu ortaya çıktı.[218] Hareketle bir ilgisi bulunmayan ya da ona karşı olan Kürtler bile onun kanunların ve siyasal sistemin reforme edilmesi yönündeki çağrılarını paylaşıyorlar.[219] Bu nedenle hükümet, PKK'yla müzakerelere geri dönmeksizin tüm bu taleplerle yeterince ilgilenmeli.

Türk siyasetinde, medyada ve Ankara bürokrasisindeki önemli figürler, bu taleplerin altında yatan sıkıntıları artık kabul ediyorlar.[220] Ancak bu taleplerin muğlaklığı konusunda endişeliler ve onları nasıl ele alacaklarına dair bir fikir birliğine varmış değiller.[221] Eleştirenler, PKK'nın yeterince açık olmamasının katı tutumluların, önce bu reformları güvence altına alıp sonra da en azından üstünde hüküm sürebilecekleri küçük bir toprak parçası elde etme isteklerini gizlediğini belirtiyorlar.[222] AKP merkez yürütme komitesinde yer alan bir Kürt akademisyen Mazhar Bağlı şunları söylüyordu:

> PKK'nın taleplerinde yanlış birşey yok. Ancak Türk hükümeti, PKK'nın taleplerinin orada sona erip ermeyeceği konusunda sürekli endişe duyuyor. Burada duracakları konusunda ben kötümserim … Bütün örgütlerin bir amacı vardır. Amaçlarına ulaştıkları zaman dağılırlar. Ama PKK'lılar kasten amaçlarını tanımlamıyorlar…Kürtçe'de bir söz vardı, 'bahane arayan birini asla tatmin edemezsin'. Hükümet, PKK'nın [gerçekten] ne istediğini kesinlikle bilmiyor.[223]

Ne var ki hayal kırıklığı iki taraf için de söz konusu. PKK yanlısı bir lider şöyle yakınıyor: "'Biz' de Türkiye'yiz …. ama Türklerin genlerinde 'eğer biz Kürtlere bir şey verirsek onları durduramayız' korkusu var."[224] Türkiye Kürtlerinin büyük bölümü şuna inanıyor ki PKK ideolojisinin belirttiği üzere ortak tarih, kültürel referans noktaları, din ve ekonomik çıkarların bulunması Türklerle Kürtlerin birlikte yaşamaları gerektiği anlamına geliyor.[225] Sorun şu ki yıllardır süregelen PKK şiddeti, askeri kayıplar, Türk medyasındaki yanlış imajlar ve milliyetçi eğitim yüzünden Türklerin birçoğu, Kürtlerin ancak Türkiye'den ayrı bir devlet kurduklarında tatmin olacaklarına inanıyorlar ve kısmi reformlar yüksek sesle "Kürtler" demeyi mümkün kıldığından bunu artık daha rahat dile getirdiklerini düşünüyorlar.

Hiç şüphesiz ki gerçek bir ateşkes olsaydı, BDP şiddeti reddetseydi, BDP taciz edilmese ve avukatları aracılığıyla da dahil olmak üzere Öcalan'la serbestçe iletişim kurabilseydi Kürtlerin sıkıntılarının ele alınması süreci daha kolay ilerlerdi.[226] Ankara, sorunun daha açık biçimde incelenmesini teşvik ederse bunun da yararı olacaktır. Kısmen, doğacak yasal sonuçlardan duyulan korku yüzünden örneğin, Türkiye'de PKK konusunda pek az akademik çalışma mevcut.[227] Uzun zamandır diyasporada yaşayan bir Kürt hareketi aktivisti şunları dile getiriyordu:

---

[218] "Toplumsal Sorunlar & Yeni Anayasa: algı, beklenti ve talepler", Siyasal Sosyal Araştırmalar Merkezi (SAMER), Diyarbakır, Mart 2012. Doğudaki on bir ilde yapılan araştırmaya katılan 755 kişinin yüzde 82.3'ü kendilerini etnik Kürt, yüzde 9.1'i Türk ve yüzde 7.3'ü Arap olarak tanımladı. "Kürtlerin ne istediklerini bilmediklerini söylüyorlar. Broşürümüz buna cevaptır". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Emin Aktar, Diyarbakır barosu başkanı, Mayıs 2012.

[219] Örneğin PKK'nın azılı düşmanlarından olan ve Diyarbakır'daki eski İslami Mustazaf-Der'in başkanı Hüseyin Yılmaz, benzer talepleri dile getiriyordu: "Yeni anayasada çerçeve üniter veya federal olabilir, fakat Kürtleri tanımak ya da etnisiteye yer vermek zorundalar, dili nötr olmak zorunda. Anadilde haklar vemek zorundalar ya da en azından Kürtçeyi ikinci dil olarak tanımak zorundalar". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Diyarbakır, Mayıs 2012.

[220] Örneğin muhalefetteki CHP şimdi şunu savunuyor: "Seçim barajının düşürülmesi, anadil öğrenimi, faili meçhullerin aydınlatılması gibi siyasi adımlar […]bölgede bir özgürlük, huzur, güven ve barış iklimi yaratacaktır …" "Demokrasi ve Özgürlük Bildirisi", CHP 2012 Parti Kurultayı, http://bit.ly/NS7HBY.

[221] "Orduyu artık siviller idare ediyorlar …. AKP, Kürtlerin sahip olduğu hakları genişletmek için bazı adımlar attı ve daha fazlasını yapması gerektiğini yineliyor: anayasa sürecinde (vatandaşlık), anadil meselesi ve yönetimin yerelleşmesi. O zaman bile pek çok soru olacaktır: limit nedir? Nüfusun yüzde 70'i böyle bir süreç olacağını kabul ediyor. Sorun, radikal Türk ve Kürt milliyetçileri". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Türk yetkili, Ocak 2012.

[222] "Bağımsız bir Kürdistan gerçekçi değil. Fakat onlar, derebeylik kurmak istiyorlar". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Mazhar Bağlı, AKP Merkez Yürütme Kurulu üyesi, İstanbul, Mayıs 2012.

[223] Kriz Grubu'na verilen mülakat, İstanbul, Mayıs 2012.

[224] Kriz Grubu'na verilen mülakat, Remzi Kartal, sürgündeki Kürt hareketi lideri, Brüksel, Haziran 2012.

[225] "Cumhuriyetin [1923'te] kurulması birlikte gerçekleştirildi … [Türklerin Anadolu'yu onbirinci yüzyılda, Orta Doğu'yu da on altıncı yüzyılda fethetmelerine] kadar dayanıyor. O dönemden beri Türk-Kürt kardeşliği ve birlikteliği var". Murat Karayılan'ın Avni Özgürel ile yaptığı röportaj, Birlesikbasın.com, a.g.e.

[226] "Kürtler hep iki yol arasında seçim yapmaya zorlanmışlardır: teslimiyet ya da direniş. Bu, onları medeniyetten uzak tutmuştur". Leyla Zana'nın AB-Türkiye Yurttaş Komisyonu'nda yaptığı konuşma, Brüksel, Aralık 2011.

[227] "[PKK üzerine] bildiğim yalnızca iki doktora tezi var". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Mazhar Bağlı, AKP Merkez Yürütme Kurulu üyesi, İstanbul, Mayıs 2012. Bu konuda Türkçe yayınlanmış kitapların çoğu, gazetecilerin yazılarının bir araya

> Bir şeyleri tartışmana izin vermeyen bir korku duvarı var. Kürt hareketi yasal olmayan bir hareket. Yasal olmayan bir hareketten bütün konuları analiz etmesini bekleyemezsiniz. Bunları PKK'yle tartışırsan herkes hapse mi gidecek [diye endişe duyarsın].[228]

A. KÜRTÇE İÇİN DİL HAKLARININ EKSİKSİZ TANINMASI

Türkiye'deki Kürt hareketinin başta gelen sloganı, "anadilde eğitim" ve bu popüler bir slogan.[229] Ancak ne PKK ne de BDP, paralel ya da çok dilli bir eğitim sistemi mi istediklerini, bunu nasıl başaracaklarını, Kürtçe öğretime ne kadar gerçek talep olduğunu, bunun için hangi kaynaklara ihtiyaç olacağını anlatmadılar. Diyarbakır merkezli saygın bir düşünce kuruluşu, bu konuyla yakından ilgilendi; ne var ki Kürtlerin iki ana dili olan Kurmanci ve Zazaki'nın okulda nasıl öğretilmesini istediklerinin belirlenmesi konusunda daha fazla açıklığa ihtiyaç var.[230]

Haziran 2012'de Başbakan Erdoğan, yeterli talebin olduğu yerlerde Türk okullarında Kürtçe dersinin seçmeli olarak okutulacağını söyledi.[231] Bu, 2004 yılında özel kurslaların açılmasına izin verilmesinden ve 2010'dan bu yana bazı güneydoğu üniversitelerinin Kürtçe eğitim programları vermelerine izin verilmesinden daha ileride bir adımdır. AKP ayrıca anayasa önerisinden eğitimde yalnızca Türkçenin kullanılabileceği kuralını çıkardı. Ancak nihayetinde Kürt hareketi, tümüyle Kürtçe eğitim yapılmasını istiyor. Bu hükümetin, diğer ülkelerin Kürtçe eğitim deneyiminden dersler çıkararak, anaokulundan başlayarak Kürtçe'nin iki dilli eğitimde kullanılmasına izin vererek ve Kürt dillerinde öğretmenlere eğitim verilmesi için devlet desteğini sağlayarak üzerinde çalışması gereken bir haktır.[232]

Demokratik Açılım'ın bir parçası olarak AKP, hapishane ziyaretlerinde Kürtçe konuşulmasına izin verdi ve Kürtçe'nin müzikte ve kamusal hayatta kullanılması için daha fazla alan açtı. Tüm bu adımlar, bir nesil önce tümüyle yasaklanmış bir dile yönelik tabuları yıktı ve kamuoyundaki açık değişim karşıtı direncin üstesinden gelenebileceğini gösterdi. Bir insan hakları aktivistine göre: "TRT6 [2009'da yayına başlayan tümüyle Kürtçe yayın yapan devlet kanalı], insanların Kürtçe konuşmalarına müsaade ettiğinizde Türkiye'nin bölünmeyeceğini gösterdi".[233] Kürt hareketinin İsveç'te diyasporadaki üyeleri, geçmişte dilsel kültürlerini korumak için yarattıkları bir nevi fanusta yalnız ve öfkeli olarak yaşarlarken şimdilerde sürgünde yaşayan bir üyesi, haftada bir uçakla gelerek TRT6'daki bir programı bir başkasıyla birlikte yürütüyor. Ne var ki hükümet, PKK yanlısı televizyon kanalının diyaspora üzerindeki cazibesini azaltmak istiyorsa tam bir açılım yapmalı. Kürt kültürü konusunda çalışan biri şunları söylüyordu:

> Bir bakıma TRT6 çok zekiceydi. Kürt aydınlarını bir arada tutan, dillerinin tümüyle yasaklanmış olduğu yolundaki temel görüşü ortadan kaldırdı. Ama aynı zamanda TRT6, dilbilimciler, romancılar, şairler, çevirmenler, şarkıcılar ve oyuncular gibi uzun zamandır bu işlerin içinde olan insanların katılımlarını engelledi. Bu insanların bir çoğu kasten dışlandıklarını hissettiler ve çoğu kimseler için bu, bu hamlenin dürüst olmadığının kanıtıydı. [Ne var ki mevcut uygulama ancak geçici olabilir zira TRT6'nın yayını] çok sayıda dini programa sahip ve son derece sıkıcı. Öncelikli hakimiyetleri Türkçe'de olan iki dilli insanlarda tipik olarak görüldüğü üzere Kürtçe, fark edilir şekilde hatalarla ve

getirilmesinden oluşuyor, ancak bazıları araştırmaya dayanıyor: Necati Alkan, *PKK'da Semboller*, *Aktörler*, *Kadınlar* (İstanbul, 2012).

[228] Kriz Grubu'na verilen mülakat, Kerim Yıldız, yazar ve Demokratik İlerleme Enstitüsü başkanı, Londra, Nisan 2012.

[229] Bölgede yapılan bir araştırma, güneydoğuda yaşayanların yüzde 90'ının değişim istediğini ortaya koyuyor – yüzde 35.2, tüm seviyelerde anadilde eğitim istiyor, yüzde 35.1, Türkçe anadilken diğerlerinin seçmeli olmasını istiyor ve yüzde 21, Türkçe ve Kürtçe'de iki dilli eğitim verilirken diğerlerinin seçmeli olmasını istiyor. "Toplumsal Sorunlar & Yeni Anayasa", SAMER, a.g.e., s. 32.

[230] Vahap Coşkun, M. Şerif Derince ve Nesrin Uçarlar, "Dil yarası: Türkiye'de Eğitimde Anadilin Kullanılmaması Sorunu ve Kürt Öğrencilerin deneyimleri", Diyarbakır Siyasal ve Sosyal Araştırmalar Enstitüsü, Mart 2011. "Anadili Kürtçe olanlar için seçmeli ders verilmesi çılgınca. [Türk liderler], bunu bir lütuf gibi sunuyorlar, fakat anadilde eğitim bir haktır, bunu bu şekilde kabul edemeyiz. Zaten bizim çocuklarımız yabancı öğrenciler arasında başarısı en düşük olanlar, çünkü anadilleri çok zayıf". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Kürt Toplum Merkezi çalışanı, Londra, Haziran 2012.

[231] "Öğrencilerimiz, farklı dil ve lehçelerin öğretilmesine dair kanunlar çerçevesinde yerel dil ve lehçeleri öğrenme şansına kavuşuyorlar. Yeterli sayıda öğrenci bir araya geldiği takdirde Kürtçe seçmeli ders olarak öğretilebilecek". Partisinin grup toplantısında yaptığı konuşma, 12 Haziran 2012.

[232] "Başbakan, 'benim Kürt kökenli vatandaşlarım' diyor. Başbakan'a 'Türk kökenli Başbakan' desem kendisi kabul eder mi? …. Başbakan kendisi seçmeli Kürtçe ders alabilir. Seçmeli ders koyalım bakanlar da gitsinler orada Kürtçeyi yabancı dil olarak öğrensin …. Ama 'kendi anadilini seçmeli ders olarak almak' asimilasyondur. [Anadilde eğitim] çalınmış bir hakkın iadesinden ibrettir". Gültan Kışanak, aktaran *Güneydoğu Olay*, 13 Haziran 2012. Lehçe ve yazımda farklılıklar olsa da Hollanda ve İsveç, ulusal sistemleri dahilinde Kürtçe öğretiyorlar; Gülen Hareketine bağlı okullar da dahil olmak üzere kuzey Irak'taki Kürdistan Bölgesel Yönetimi'ndeki okullar da bu şekilde yapıyor. Bakınız Cengiz Aktar, "Inclusion of Kurdish language in education system", *Today's Zaman*, 27 Haziran 2012.

[233] Kriz Grubu'na verilen mülakat, Mazlum-der insan hakları aktivisti, Diyarbakır, Mayıs 2012.

> Türkçe'den ödünç alınan sözcük ve veya sözdizimleriyle dolu.[234]

Lakin şu an itibariyle Türk anayasası, eğitimde ve resmi işlerde Kürtçe'nin kullanılmasını yasaklıyor. Türk milliyetçileri arasında değişime karşı hâlâ kayda değer bir direnç var.[235] Ancak Kürt hareketi, Türkçe'nin resmi dil oluşunun ortadan kaldırılmasını da Kürtçe'nin bütün ülkede geçerli resmi dil haline gelmesini de istemiyor. Kürtçe konuşulan yerlerde Kürtçe'nin kamusal hayatın tüm alanlarında kullanılmasının serbestleşmesini istiyor ve hükümet; okullarda, belediyelerde, mahkemelerde ve iş hayatında Kürtçe'nin hak ettiği yeri bulmasının yollarını planlamalı.

B. Anayasa ve Yasalarda Ayrımcılığa Son Verilmesi

Kürt hareketi, şu an meclis komisyonu aşamasında olan yeni bir anayasa yazma sürecini destekliyor. "Türk" sözcüğü hem "Türkiye vatandaşı" hem de "ırksal olarak Türk etnisitesinden gelen kişi"[236] anlamına gelebileceğinden tüm Kürt eğilimleri, etnik köken bağlamında ayrımcılığa yol açabilecek maddelerin kaldırılmasını talep ediyorlar. Türklerin[237] yanı sıra Kürtlerden olumlu söz edilmesinin sağlanması zor olacaktır; ancak Türkiyeli Kürtler eşitlikten daha azına razı olmayacaklardır.[238] Şimdiye dek ihtilaflı maddelerin tartışılması, farklı pozisyonlar parantez içinde not edilerek çoğunlukla ertelendi ve diğer partiler AKP'nin, anayasanın mülayim ve genel terimlerle yazılması çabalarına karşı çıktılar.[239] Böyle olsa bile AKP, zamanla hangi metin üzerinde anlaşılmışsa onu alabilir, boşlukları doldurabilir, onu parlamentodan geçirebilir ve referandumda savunabilir.[240] AKP bu yolu seçerse, yabancılaşmanın ve küskünlüğün başlıca kaynağını ortadan kaldırmak için başka bir şans yakında gelmeyeceğinden en azından ayrımcı görülebilecek maddeleri dışarda bırakmalı.

Türkiyeli Kürtler, ağırlıklı olarak etnik Kürtleri etkileyen yasaların da değişmesini talep ediyorlar. Bunlar arasında Terörle Mücadele Kanunu, Ceza Kanunu'nun birçok maddesi ve Milli Eğitim Temel Kanunu ile davacıların Türkçe bildiği durumlarda mahkemelerin çoğunda ve resmi hayatın çeşitli alanlarında Kürtçe'nin yasaklanmış olması yer alıyor.[241] Terör suçlarına verilen cezalar 5 yıllık ceza sınırının çok üzerinde olduğu için terörle mücadele yasasından dolayı tutuklanmış ve halen yargılanmalarına başlanmamış olan birçok Kürt aktivist, Temmuz 2012'deki yargı reformundan yararlanamadılar.[242] Başbakan Yardımcısı

---

[234] Kriz Grubu'na verilen mülakat, Kürt dili ve siyaseti konularında çalışan araştırmacı, İstanbul, Mayıs 2012.

[235] "Dikey hareketlilik için, insan kanyağını geliştirebilmek için eğitim [homojen] olmalıdır. Biz, millileştirmek için çaışıyoruz, yerelleştirmek için değil. Bu, vatandaşlarımızın [hareketliliğini] azaltacaktır, ki bu demokrasi açısından son derece önemlidir. Kürtçe öğrenebilirler. Fakat dil aynı zamanda bir ulus yaratır. [Bunun öğretilmesine izin verirseniz] devletin onlara [resmi işlerini] Kürtçe yapma hakkı da tanımalı. Fakat devletin rolü, ülkeyi bölmek olmamalıdır. bireysel olarak dersler almaya hakları vardır. [Daha fazla] Kürtçe eğitim, [bölücülüğe] yol açar". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Oktay Vural, MHP grup başkanvekili, Ankara, Temmuz 2012.

[236] Bölgede yapılan bir çalışmada BDP seçmenlerinin yüzde 87'sinin ve AKP'ye oy verenlerin yüzde 68'inin, yeni bir anayasa için en önemli nedenin Kürt sorununu çözmek olduğu söyledikleri aktarılıyor. Yüzde 62'si etnisiteye referans yapılmamasını istiyor, yüzde 33'ü Türkler, Kürtler ve diğer tüm etnik gruplardan söz edilmesini istiyor. Mevcut anayasada ülkede yaşayanlar için kullanılan "Türkler" veya "Türk ulusu" ifadeleri yerine yüzde 42'si "tüm vatandaşlar", yüzde 32'si "Türkiye'nin halkları" ve yüzde 13'ü "Türkiye vatandaşı" kullanılmasını tercih ediyor. "Toplumsal Sorunlar & Yeni Anayasa", SAMER, a.g.e., s. 15.

[237] "Bizim istediğimiz, hakların etnik kolektif haklara göre tanımlanması değil. [Sırf] bazı insanlar şeriat istiyorlar diye bunu verecek miyiz onlara? …. [Yeni anayasa] yeni bir cumhuriyet veya yeni bir ulus veya yeni bir dil yaratmayacak. Gerçeklere dayanan bir anayasa olacak. Tüm Türkiye'ye yönelik olmalı. [İşlevsel] bir medyaya, denetim ve denge sistemine ihtiyacımız var. İşleyen bir demokrasiye sahip olmalıyız". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Oktay Vural, MHP grup başkanvekili, Ankara, Temmuz 2012.

[238] "Asimilasyon bir suçtur, ama hala tüm öğrencilere 'Türk'üm' dedirtiyorlar ve bunu yapan Erdoğan'dır". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Osman Baydemir, BDP'li Diyarbakır belediye başkanı, Mayıs 2012.

[239] "Constitutional commission to seek reconciliation over controversial articles" [Anayasa komisyonu, tartışmalı maddeler için uzlaşma arayışında], *Today's Zaman*, 6 Ağustos 2012. Anayasada yer alan şu tanım yerine: "Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türktür. Türk babanın veya Türk ananın çocuğu Türktür", AKP'nin şu ifadeyi önerdiği söyleniyor: "Vatandaşlık temel bir haktır. Vatandaşlık statüsü kanunun öngördüğü esaslarla kazanılır". "AK Parti'den vatandaşlığa çerçeve tanım", *Hürriyet*, 27 Temmuz 2012.

[240] "Komisyonda uzlaşma olmayacak. AKP, muhtemelen anayasa değişikliklerini yüzde 51 alabilecek şekilde yeniden şekillendirecek. Eğitim dilini dışarıda bırakabilir ve milliyete dair nötr bir ifade kullanabilir. AKP, siyasi atmosferi değerlendirme konusunda çok maharetli". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Avrupalı diplomat, Ankara, Mayıs 2012.

[241] Örneğin on iki konuşmaya dayanarak BDP Van milletvekili Aysel Tuğluk, Terörle Mücadele Yasası'nın 7/2. Maddesine göre "terör örgütünün propagandasını yapmak" ve Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) 314/3. maddesine göre "terör örgütü adına suç işlemek" suçlarından Haziran ayında on dört yıldan fazla hapis cezasına çarptırıldı. "Kurdish deputy sentenced to 14.5 years in prison" [Kürt milletvekili 14.5 yıl hapis cezasına çarptırıldı], *Today's Zaman*, 12 Haziran 2012.

[242] "8,600 prisoners released under 3rd judicial reform package" [3. reform pakediyle 8.600 mahkum serbest bırakıldı], Anadolu Ajansı, 25 Temmuz 2012. "Yapılan değişiklikler, yaygın olarak gazetecilere ve Kürtleri destekleyen aktivistlere karşı kullanılan terörle mücadele yasalarını iyileştiremiyor". "Turkey: Draft Reform Law Falls Short" [Türkiye: Yasa Değişikliği Tasarısı Yetersiz], İnsan Hakları İzleme Örgütü, 13 Şubat 2012.

Bülent Arınç, Kürt milletvekillerinin, yalnızca konuşmalarından dolayı hâlâ 10 yıldan fazla hapis cezası almalarının "kamu vicdanında kabül edilebilir olmadığını" ve Türk Ceza Kanunu ile Terörle Mücadele Kanunu'nun "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesince kabul edilir bir standarda" ulaşacak şekilde değiştirilmesi gerektiğini söyledi.[243]

C. Daha Fazla Özerklik, Bağımsızlık Değil

PKK'nın başlangıçtaki hedefi, Türkiye, İran, Irak ve Suriye arasında bölünmüş tüm Kürtler için bağımsız bir devlet kurmaktı. Bunu güç kullanarak başarmayı tasarlıyordu. Ancak Öcalan, merhum cumhurbaşkanı Turgut Özal'la büyük çözüm umutları taşıdığında PKK, 1993'de bağımsızlıktan vazgeçti.[244] Temmuz 2011'den bu yana PKK, resmi olarak "demokratik özerklik" talep ediyor:

> Birleşik, bağımsız bir Kürt devleti hedefimiz yok. Bu hedefle başladık, ama çok değiştik. Bölge için bir ulus devletin nasıl bir felaket olacağını gördük. Iraklı Kürtler bir ulus devlet istiyorlarsa bile biz, şu an Kürtlerin yaşadığı bölgelerde özerklik ve Kürtlerin demokratik haklarının sağlanmasını istiyoruz.[245]

Ne var ki, "demokratik özerklik" teriminin anlamı konusunda büyük bir muğlaklık söz konusu ve bunu benimsemiş liderler bile onun ne anlama geldiğini bilmediklerini kabul ediyorlar.[246] Öcalan, ondan ulusla devlet arası bir şeymiş gibi söz ediyor ve Kürtlerin kollektif hakları tanınırsa Türklerle Kürtlerin bir arada içiçe yaşamalarını arzulamak konusunda samimi görünüyor. Fakat Öcalan, önerisinin "Türkiye'nin kurumlarını ve mevcut sınırlarını meşru kabul ettiğinde" ısrar etse de bu sınırların yerini "Avrupa Birliği tipi bir birlik içinde …. Türkiye, Suriye ve Irak için …. esnek bir konfederasyonun" almasını istiyor görünüyor. "Bu model daha sonra tüm Orta Doğu'ya yaygınlaşabilir".[247]

Bunun sonucu, Türkiye'deki insanların PKK'nın ana hedefini gerçekten değiştirdiğine inanmamaları oldu. Başkaları da onların bu kafa karışıklığını paylaşıyor. Avrupalı bir terörle mücadele uzmanı şunları not ediyor: "Biliyoruz ki PKK'nın büyük çoğunluğu bağımsızlığa karşı çıkıyor; ancak bizim iç [polis] dokümanlarımızda PKK'ya ayrılıkçı deniliyor".[248] Anaakım bir siyasetçiye göre Kürtlere karşı devam eden adaletsizlikler, bağımsız bir devletin bitmeyen cazibesini açıklıyor.[249] Kamuoyu yoklamaları, daha açık bir tartışmanın "demokratik özerkliğin" anlamını ve Türkiye'nin toprak bütünlüğüyle ne kadar uyuştuğunu açıklığa kavuşturmaya yardımcı olacağını gösteriyor. Bir kamuoyu araştırması, güneydoğuda yaşayanların beşte birinden daha azının Türkiye'li Kürtler için bağımsızlık ya da federal yapı gibi siyaseten zor seçenekleri talep ettiğini,[250] bir diğeri ise sadece yüzde 6.2'sinin ayrılıkçı düşüncelere sahip olduğunu ortaya koyuyor.[251]

İçte belirgin coğrafi, etnik ve hatta siyasi sınırlara sahip olmadığından bölgesel ya da federal yaklaşımlar, Türkiye için gerçekçi değil. Tunceli, Bingöl ve Siirt gibi ağırlıklı olarak Kürtlerin yaşadığı bölgelerde bile Haziran 2011 seçimlerinde Kürt hareketi dışındaki partiler üstün geldiler. Türkçe konuşulan, Kürtçe konuşulan ve hatta Arapça konuşulan bölgeler arasında geniş çaplı bir örtüşme bulunuyor ve Türkiye'nin batısındaki şehirlerde güneydoğudaki kadar Kürt yaşıyor. Kürtler ve Türkler, çoğunlukla Sünni İslam'ın aynı mezheplerine bağlı ve birbirleriyle sıkça evleniyorlar; iki taraftaki katı tutum yanlıları genellikle tezlerini bir ortak kader ve tarih anlayışına dayandırıyorlar. Öte yandan Kürt idealistler, Türkiye, Irak, İran ve Suriye arasında bölünmüş 25-30 milyonluk nüfuslarıyla dünyanın en büyük devletsiz ulusuna ait olduklarını iddia etseler de, bu bölgelerde farklı ve çoğunlukla konuşanların birbirlerini anlamadığı Kürtçe lehçeleri kullanılıyor ve dini inançlar farklılaşıyor. Birleşik bir Kürt devleti

[243] "Silah bırakıp", AHaber, a.g.e.
[244] "Bu [ulus devlet] tacının hiç de gerekli olmadığını gördük". Öcalan, *Prison Writings III*, a.g.e., s. 79.
[245] Kriz Grubu'na verilen mülakat, Remzi Kartal, sürgündeki Kürt hareketi lideri, Brüksel, Haziran 2012.
[246] "Topluluklarla konuştuğumda ve bundan bahsettiğimde tepki göstermiyolar". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Türkiye'deki Kürt hareketinin önde gelen liderlerinden, Brüksel, Aralık 2011.
[247] "Türkler ve Kürtler, [Osmanlı] imparatorluğunun çekirdek unsurlarıydılar. İki toplum, zamanla birbirlerine benzediler …. Kürtler için mesele, bölünme değil, imha [Türkiye'nin yirminci yüzyılda kurulan cumhuriyetinde Kürtlerin haklarının inkarı] sürecini yenmek ve tarihteki stratejik dost, ortak ve kardeşlik konumunu tekrar kazanabilmektir". Öcalan, *Prison Writings III*, a.g.e., s. 52, 69. "Protection of the Constitution Report 2010", Berlin, a.g.e.
[248] Kriz Grubu'na verilen mülakat, Brüksel, Haziran 2012.
[249] "Kürtler, her zaman bağımsız bir devlet isteyeceklerdir. Bu dürtüyü tedavi etmenin tek yolu, mevcut koşulların adil olduğuna onları inandırmaktır. Bu nedenle süreci başlatmalıyız". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Sezgin Tanrıkulu, CHP genel başkan yardımcısı, Ankara, Temmuz 2012.
[250] İdari süreçler açısından, araştırmaya katılanların yüzde 36'sı daha güçlü yerel yönetim, yüzde 24'ü yerel idarelerin oluşturulmasını ve yüzde 12'si federasyon istiyor. Kürtlerin statüsü konusu ise Türkiye'deki Kürt tartışmalarından eksik olmayan muğlak tanımları yansıtır nitelikte. Yüzde 41, (teorik olarak konfederal bir öneri olsa da AKP seçmenlerinin yüzde 27'si dahil olmak üzere) "demokratik özerklik", yüzde 19.3 bağımsızlık, yüzde 11.7, federal yönetim, yüzde 9.3, daha güçlü belediyeler isterken yüzde 9.1 hiçbir özel statü istemiyor. "Toplumsal Sorunlar & Yeni Anayasa", SAMER, a.g.e., s. 27-29.
[251] Araştırmayı, Ankara Sosyal Araştırmalar Merkezi (ANAR) yürüttü. "Poll: Kurds want to live together peacefully with Turks in Turkey" [Anket: Kürtler Türklerle Türkiye'de barış içinde yaşamak istiyor], *Today's Zaman*, 29 Haziran 2012.

asla olmadı ve akademisyenler, Kürtler arasında gerçekten ne kadar siyasi bütünlük bulunduğunu gittikçe daha fazla sorguluyorlar.[252]

D. SİYASİ TEMSİL

Kürt hareketi, bir partinin meclise girebilmesi için gereken yüzde 10'luk seçim barajının indirilmesini ya da tamamen kaldırılmasını uzun zamandır istiyor. Bu kısıtlamaların başlıca kurbanı yasal Kürt hareketi olduğundan Kürt aktivizmini silahlı mücadeleden uzaklaştırmayı ve yasal siyasete çekmeyi samimiyetle arzulayan bir hükümet, bu barajı en fazla yüzde 5 olacak şekilde aşağı çekmelidir.[253] Bir başka sıkıntı ise, ulusal partilere verilen devlet desteğinin yalnızca ulusal çapta oyların yüzde 7'sinden fazlasını almayı başaranlara verilmesi.[254] Bu da yüzde beşe indirilmeli.

Türkiye'deki Kürt hareketi, hakların eksiksizce tanınmasının BDP'ye kesinlikle daha fazla oy getireceğine inanıyor.[255] Ancak Kürt aydını Ümit Fırat, barışın ve eşit şartlar sağlamanın BDP'nin cazibesini aslında sınırlayabileceğine işaret ediyor:

> Kürt nüfusunun üçte birinden fazlası, yarısından azı PKK'yı destekliyor. Bu destek, doğuda daha yüksek, batıdaki büyük şehirlerdeyse daha düşük. Herşey yasal olsaydı, BDP'ye televizyonda daha fazla zaman tanınsaydı ve hazine yardımı alsaydı, daha fazla oy alacaklarını sanmıyorum. Şu anda baskı altında oluşlarını kendilerini daha iyi göstermek için kullanıyorlar ve desteğin büyük kısmı, PKK militanlarının ölümlerinden dolayı geliyor …. Sadece savaş sürdükçe insanlar kendilerini PKK'ya destek vermek zorunda hissedecekler.[256]

E. MİLİTANLAR İÇİN SEFERBERLİĞİN SONA ERMESİ, KÖYLÜLER İÇİN GÜVENLİK

PKK'lı militanlar yapılacak herhangi bir görüşme öncesinde çözümlenebilecek ve çözümlenmesi gereken Türkiyeli Kürtlerin haklarının tanınması konusunun ötesinde, başarıyla müzakere edilmesi en zor olan şu soru geliyor: silahlarını bırakmayı kabul ederlerse ya da ettiklerinde, cezaevinden çıktıklarında ya da sürgünde oldukları yurt dışından döndüklerinde binlerce PKK üyesine ne olacak?

Sadece Öcalan'ın nihai bir çözümü ortaya koyabileceğinde ve dolayısıyla kolaylıkla iletişim kurabilmesi gerektiğinde ısrar eden Kürt hareketinin talepleri, liderlerine daha fazla erişim sağlanmasıyla başlıyor. Başbakan Yardımcısı Arınç'ın, barışın sağlanmasının ardından Öcalan'ın ev hapsine alınabilme ihtimalinden söz etmesi, açıkça sert bir kamuoyu tepkisine yol açmadı.[257] Öcalan da buna kendisinin hapisten çıkmasında bir aşama olabileceği inancıyla bir Hakikatlari Araştırma ve Uzlaşma Komisyonu kurulması fikrini ekledi. Türkiye, en azından onun avukatlarıyla görüşmesine izin vermeli.[258]

Diğer PKK'lıların kaderlerinin ne olacağı konusu, 2005-2011 Oslo Süreci'nin bir parçasıydı. Tartışılan seçenekler arasında muhtemelen Avrupa'da olmak üzere üst düzey liderlere sığınma hakkı verilmesi; suç kaydı olmayan PKK'lıların Türkiye'ye geri dönebilmeleri; Türkiye'de suç kaydı olanların hızlı bir yargılama sürecinden geçmeleri; ve Kuzey Irak'ta kalmak isteyenlerin bunu yapabilmeleri ve bir olasılıkla askeri kuvvetlere katılmaları. Öcalan, PKK'nın "yasa dışı yapılarının" zamanla Türkiye'den çekileceğini öngörüyor, ve Karayılan, kendisinin ve "en üst düzey" liderlerin Kuzey Irak'ta ya da yurt dışında başka bir yerde kalması fikrine sıcak bakıyor.[259]

PKK açısından bir sorun ise Türkiye'nin yasal af tanımı. Teslim olan militanların, pişmanlıklarını hükümetle etkin şekilde çalışarak kanıtlamalarını gerektiren af yasası ve eskiden isyancı olanların aktif siyasete girmek yerine köylerine dönmesi gerektiği yolundaki varsayım. Karşılıklı

---

[252] Yalnızca Türkiye'deki Kürtler bile, çoğunluğu Kurmanci konuşanlar ile azınlığı Zazaki konuşanlar, dini açıdan Sünni, Şafi ve Hanefi gruplar ve Şii inanışların unsurlarını barındıran eklektik bir inanış olan Alevilik arasında bölünmüş durumdalar. "Dört ana Kürt bölgesi arasında siyasi faaliyete dönüşmeye uygun çok az miktarda dayanışma göze çarpıyor". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Johannes Artens, "Performing Ethnicity, Enacting Sovereignty: The Kurdistan Region of Iraq between Group Solidarity and De Facto State Building" tezinin yazarı, (yayınlanmamış doktora tezi, Exeter Üniversitesi), İstanbul, Mayıs 2012.

[253] Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı'nın bir çalışmasına göre seçim barajı için yüzde 4 ideal. "TEPAV: 'Türkiye için En Uygun Seçim Barajı Yüzde 4'", 21 Mart 2011, http://bit.ly/MrwlZh. Güneydoğuda yaşayanların yüzde 77'si, yeni anayasada seçim barajının yüzde 5 veya altında olmasını istiyor. "Toplumsal Sorunlar & Yeni Anayasa", SAMER, a.g.e.

[254] Üç parti, 2007 ile 2011 yılları arasında bu desteğin 250 milyon dolarını paylaştılar. Cem Toker, "Why is Turkey Bogged Down?", *Turkish Policy Quarterly*, cilt 7, no. 1, bahar 2008.

[255] "PKK gerçekçi. Kürtlerin tamamının desteğini aldığını iddia etmiyor …. Fakat BDP'ye oy veren biri, bunun bedelinin hapis cezası, gözaltı, tutuklama veya ekonomik baskı olabileceğini biliyor". Kriz Grubu'na yazılı verilen mülakat, Sabri Ok, PKK/KCK lideri, 24 Kasım 2011.

[256] Kriz Grubu'na verilen mülakat, İstanbul, Mayıs 2012.

[257] "Silah bırakıp", AHaber, a.g.e.

[258] Avukat yasağı, "hem yanlış hem de [PKK propagandası açısından] bir hediye". Kriz Grubu'na telefonda verilen mülakat, Gareth Jenkins, Türkiye'nin güvenlik konularında uzman, Ağustos 2012.

[259] Cengiz Çandar, "Dağdan iniş – PKK Nasıl Silah Bırakır: Kürt sorunu'nun şiddetten arındırılması", Türkiye Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Vakfı (TESEV), Haziran 2011. Öcalan, *Prison Writings III*, a.g.e., s. 104. Avni Özgürel röportajı, *Taraf*, a.g.e.

siyasi hazırlık eksikliğinin yanı sıra PKK'nın tüm bu koşulları reddetmesi, 2009 Ekim'de Irak sınırındaki Habur kapısında ümit verici bir seferberliğe son verme düzenlemesinin yapılamamasının nedeni oldu.

Öcalan, PKK'lıların yerel yönetim milisleri veya "öz savunma güçleri" olarak hareket etmelerine izin verilmesini istiyor. Bu talep, Türkiye'deki yasal Kürt hareketince pek sık yinelenmiyor ve hükümete göre ümitsiz bir girişim.[260] Yine de bu talep, üzerinde düşünülmesi gereken, barıştan sonra olağan güvenliğin nasıl sağlanacağı sorunuyla yakından ilişkili. Şu anda 50.000'den fazla hükümet yanlısı Kürt köylü, devlet tarafından "köy korucusu" olarak istihdam ediliyor ve silahlandırılıyor; bunlar çoğunlukla Kürt hareketi yanlısı yüzbinlerce Kürt'ün topraklarına el koydular ve muhtemelen birden bire kaldırılamayacaklar. Hükümet, geri dönmek ya da mülklerini geri almak isteyen köylülerin güvenliği ya da tazminleri yolunda daha esaslı önlemler almak zorunda kalacaktır.[261]

VI. İKİ AŞAMALI BİR SÜREÇ

Kürt sorununa bir çözümün mümkün olup olmadığı tartışmasını şimdiye dek genellikle şüpheyle yaklaşanlar kazandı. Sorunun sonsuza dek devam edebileceğini öne sürüyorlar, zira iki tarafın siyasi liderlikleri, gerçek bir çözüm için gereken zorlu siyasi düzenlemeleri yapmaktansa orta şiddette bir çatışmayı sürdürmeyi daha kolay buluyorlar. Kayıplar acı verici, ancak kimse bunların katlanılamaz olduğuna inanmıyor.[262]

> Şiddet ve çatışma sıradanlaştı, hayatın bir parçası oldu, hatta hayatın anlamı oldu. Örneğin bir Kürt meselesi olmasa Kürt liderliği, Türk güvenlik kuvvetleri ve milliyetçi blok, varlıklarını nasıl meşrulaştıracaklarını bilmiyorlar …. Kürt sorununun mevcut durumu, [AKP'ye] bir seçime mal olmayacak …. PKK'nın bir çözüm riskine gireceğini de sanmıyorum. Çağdışı bir ideolojiyle gerilla savaşı yürüten bir örgüt söz konusu … bir çözümün ardından "normal siyasetin" koşullarına kendini adapte edebilecek "normal" bir siyasi parti değil.[263]

Hükümetler, kapsamlı ve adım adım planlanmış bir çözüm politikası geliştirmeksizin uzun süre askeri bir zafer kazanmaya çalıştılar. Ne var ki geçtiğimiz yılın kayıpları, Öcalan'ın on üç yıl önce yakalanmasından bu yana en ağır kayıplar oldu; Temmuz-Ağustos'taki çatışmalar, ilk olarak 1984'te başlamasından bu yana Türk topraklarında en uzun süren çatışmalardan biri oldu; hükümet savaş uçakları, savaş helikopterleri ve binlerce asker kullandı. Türk ordusu sarsıldı ve operasyonel kapsitesi, AKP'nin darbecileri kökünden kazımak ve sivil denetimi güçlendirmek konusundaki kararlılığı nedeniyle zayıflamış olabilir.[264] Aynı zamanda bölgedeki sınırların daha kötü bir

[260] "[Günümüzdeki Türk güvenlik güçlerinde radikal bir değişim yanşana dek], KCK kendi savunma güçlerine sahip olmak zorunda … yerel güvenlik için … ordu içinde veya diğer güvenlik güçlerinde yer alabilirler". Öcalan, *Prison Writings III*, a.g.e, s. 97. "Mesele, Kürtlerin hak ve özgürlükleri için yapılan reformlar değildir. BDP, yalnızca Öcalan'ı kurtarma ve PKK'yı meşrulaştırma … imtiyaz ve konumlarını koruma … hedefini benimsemiştir. Onların çözümü, bölgeyi kendi idareleri altına almaktır. Öz savunma güçlerine bu ismi veriyorlar. PKK'yı olduğu gibi, normal sisteme bir aktör olarak dahil etmek istiyorlar. Bu kabul edilemez. Biz, hiçbir vatandaşımızı böylesi bir faşist yapının inisiyatifine bırakamayız". Yalçın Akdoğan'ın *Star* gazetesine verdiği röportaj, a.g.e.

[261] Böylesi bir program başladı ve kurbanların belirli bir miktarı, tazminat ve dönme hakkı kazandı. Ancak Kürt hareketinin verdiği, yerinden edilmiş üç milyon köylü sayısı, hükümetin verdiği resmi sayıdan on kat fazla, bu nedenle konu kapanmış değil. Kriz Grubu Raporu, *Türkiye: PKK'nın Silahlı Mücadelesine Son Vermek*, a.g.e., s. 33; "Türkiye'de Ülke İçinde Yerinden Edilme Sorunu: Tespitler ve Çözüm Önerileri", TESEV, Ekim 2005.

[262] "Bu son operasyonlar, örgütü gerçekten de sarsıyor. Fakat PKK, beş, on, yirmi savaşçısını, ordudan daha fazlasını kaybetmeyi umursamıyor". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Şahismail Bedirhanoğlu, Güneydoğu İşadamları ve Sanayicileri Derneği (GÜNSİAD) Başkanı, Diyarbakır, Mayıs 2012. "Türk halkı, bu sorunu kolaylıkla göz ardı edebilir. [Bir yılda] 500 asker ölebilir, bu sindirilebilir". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Nihat Ali Özcan, terörle mücadele uzmanı, TEPAV, Ankara, Mayıs 2012.

[263] İhsan Dağı, "Who can solve the Kurdish question?" [Kürt sorununu kim çözebilir?], *Today's Zaman*, 8 Temmuz 2012.

[264] "Cezaevinde donanmadakinden daha fazla general var. Hava kuvvetlerinin başında olması gereken komutan hapiste ve ondan sonra gelen üç kişi de öyle. Üçte biri görevde olmak üzere cezaevlerinde yatan 500 asker var. Bu, operasyonel kapasiteyi etkiliyor. 'Ne yaparlarsa yapsınlar hiçbir şey fark etmeyecek. Teslim oldular' hissi hakim. [Uludere'de 34 sivilin öldürülmesi, Suriye yakınlarında bir keşif uçağının kaybedilmesi] kapasitenin zedelendiğinin kanıtıdır, o kadar ki hatalar yaşanıyor …. [PKK ile mücadelede] kontrol, içişleri bakanlığına, jandarmadan polise geçiyor. Bu, karma bir sistem, oldukça da karmaşıklaştı. Askerler, inisiyatif veya risk almanın [hukuki sonuçların-

hal alması, Ankara için riskleri önemli ölçüde arttırıyor ve PKK'yı cesaretlendiriyor.

AKP, Kürtlerin sıkıntılarının temelinde yatan sorunları ele almakta kendinden öncekilere göre daha ileri gitti, ancak planlarının ülke içindeki sonuçlarını kestirmek konusunda öngörüye ve bunları uygulamak için sonuna kadar gidecek cesarete sahip olamadı. Başbakan Erdoğan, Türkiyeli Kürtlere eşit haklar vermek ve kimliklerini tanımak konusunda yarım kalan son on yılın anayasal, yasal ve dil reformlarını benimsemeli ve tamamlamalı.[265] Bunun için hükümet, içeride Kürt hareketi bağlamında dostu düşmandan ayırt etmek, hareket içinde müttefikler kazanmak ve pek çok Türkiyeli Kürt'ün paylaştığı sıkıntıları gidermeye çalışarak silahlı mücadele yanlılarını bertaraf etmek için daha fazla çaba harcamalı. Çatışmalarda karşılıklı ateşkesi kapsayan bir strateji, siyasi sürece mutlaka yardımcı olacaktır, ancak bunu reformlar için bir koşul olarak öne sürmek, PKK'ya avantaj sağlamaktan başka bir işe yaramayacaktır.

A. BAŞBAKANIN ÇOK ÖNEMLİ ROLÜ

Başbakan Erdoğan, kullanmaya karar verirse Türkiyeli Kürtlerin güvenini geri kazanabileceği önemli miktarda siyasi sermayeyi elinde bulunduruyor.[266] Bir AKP milletvekili ve Kürt sorununda önde gelen danışmanlarından olan Yalçın Akdoğan, ihtiyaç duyulan adımları güzel bir şekilde açıklıyor: "Eğer adaletsizlik varsa, bu düzeltilmelidir. Haklar ve özgürlükler herkes içindir. Bir terör örgütü olsa da olmasa da devlet bunu yapmak zorundadır …. Hükümetin bu demokratik reformları halihazırda tek başına gerçekleştiriyor olması, örgütün dengesini bozdu".[267] Erdoğan, Türkiyeli Kürtler nezdinde bir miktar inandırıcılığını koruyor, zira son üç yıldır yürütülen tutuklama furyasına rağmen daha önceki liderlere göre onlar için daha fazlasını yaptı ve bir politika konusunda ikna olduğunda belirgin biçimde etkin oluyor. Ancak seçmenlerini daha fazla reformun yapılması için zamanın doğru olduğu konusunda ikna etmesi de gerekiyor.[268] Diyarbakır'dan bir AKP yetkilisine göre, bir anlaşmaya varabileceğinden emin olursa görüşmelere geri dönebilir:

> Erdoğan, orta Anadolulları [anaakım Türkleri] ikna edebilir. Onu kendilerinden biri olduğunu, devlete ihanet etmeyeceğini düşünüyorlar. Ve Erdoğan bu meseleyi gerçekten çözmek istiyor. Bölgedeki büyük aktör olmak istiyor ve biliyor ki bu mesele çözümlenmezse ona ayakbağı olacak.[269]

Başbakan, PKK şiddeti zirvedeyken Kürtlerin sıkıntılarını gidermek gibi görülecek reformlar önermenin onu zayıf göstereceğinden endişe duyuyor olabilir. Bu, ona 2014'teki cumhurbaşkanlığı seçimlerinde milliyetçilerin oylarını kaybettirebilir, ancak seçime daha iki yıl olduğundan harekete geçme zamanı geldi.[270] Türkiyeli Kürtlerin geniş bir kesiminin isteği açık, oyuncular tanınmış ve yerleşik ve bölgesel güvenlik daha büyük bir sorun oluşturmadan önce iç güvenliği sağlamak Türkiye'nin yararına olacaktır. Erdoğan, halihazırda yürütmede neredeyse tam yetkiye sahip ve cumhurbaşkanı olarak Kürt sorununu çözmek için daha güçlü konumda olmayacaktır. Genel olarak Kürtlerle yeni bir anlaşma yapılmasına kamuoyu destek veriyor.[271] Ve dahası, uzun zamandır açık ve kanayan bir yara olan bu çatışmanın çözülmesi için halkın isteğini yerine getirerek daha fazla oy kazanılabilir.[272]

---

dan] çok korkuyorlar. Kriz Grubu'na verilen mülakat, emekli Türk general, Ankara, Temmuz 2012.

[265] Bakınız Kriz Grubu raporu *Türkiye: PKK'nın Silahlı Mücadelesine Son Vermek*, a.g.e.

[266] "Son iki yılda Erdoğan'ın popüleritesini azaltacak herhangi bir şey yaptığına tanık olmadık … siyasi cesaret, gerçekten eksik olan unsur". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Batılı diplomat, Ankara, Haziran 2012.

[267] *Star* gazetesine verdiği röportaj, a.g.e. "Devlet, söylemin değişmesine öncülük etmeli, bazı şeyleri yumuşatmalı … insanların güvenebileceği daha iyi bir hukuki temeli yani adaleti tesis etmeli … [ve] Kürtlere yaşadıklarından ötürü tazminat vermeli ama yalnızca ekonomik olarak değil. Bölgedeki insanların rahatlamalarına izin vermeli, insanlar üzerinde fiziksel olduğu kadar psikolojik de olan baskıyı kaldırmalı". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Mazhar Bağlı, AKP Merkez Yürütme Kurulu üyesi, İstanbul, Mayıs 2012.

[268] "Erdoğan Demokratik Açılım'ı tamamlayamamış olabilir ama Kürt sorununa askeri olmayan bir çözümü düşünmek için yolu açtı … ve Erdoğan hakkında ne söylerseniz söyleyin o, etkin biri. Milli Güvenlik Konseyi toplantılarında herkes konuşuyor, sonraysa ordu mensupları da dahil herkes, onu dinliyor". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Türk yetkili, İstanbul, Nisan 2012. "Bu hükümetin elinde. Büyük bir kampanya yapmak, Türk kamuoyunu hazırlamak zorundayız. Mevcut atmosferde hiçbir şey yapamazsınız, son derece kutuplaşmış. Türkiye'nin batısı hazırlanmak zorunda. Diyarbakır kadar İzmir'i de hazırlamalısınız. İki ana seçmen grubu birbirlerine yaklaştırılmadığı sürece hiçbir çözüm olmayacaktır". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Mehmet Aslan, Diyarbakır Ticaret Odası genel sekreteri, Diyarbakır, Mayıs 2012.

[269] Kriz Grubu'na verilen mülakat, Mazhar Bağlı, AKP Merkez Yürütme Kurulu üyesi, İstanbul, Mayıs 2012.

[270] "Erdoğan, ilk turda yüzde 50'yi almak istiyor. Kürtler için atılan adımların [onun için kamuoyu araştırmalarında] olumsuz olacağını düşünüyor ve 2014'e dek bunu bir risk olarak görmeye devam edecek. O zamana dek bir aciliyet görmüyor. Bu, agresif bir dönem olacak". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Sezgin Tanrıkulu, CHP genel başkan yardımcısı ve Diyarbakır barosu eski başkanı, Ankara, Mayıs 2012.

[271] Böylesi bir tartışmada hükümetin muhatabının kim olması gerektiğinin sorulduğu, Türkler arasında yapılan bir kamuoyu araştırmasında yüzde 44.6, "Kürt halkı", yüzde 9.3, BDP, yüzde 3.3, PKK dedi. *Sabah*, 17 Nisan 2012.

[272] "Geniş kesimler sorunun ne olduğunu tartışmıyor. Tartışılan, bu sorunun çözümünün nasıl olacağı". Ahmet Altan, "Sorun ve Çözüm", *Taraf*, 21 Haziran 2012.

B. PKK Sorununu Kürt Sorunundan Ayırmak

Bu durumda Türkiye'nin izleyebileceği en iyi strateji, Kürt sorununu PKK sorunundan ayırmak olacaktır. Öncelikle, Kürtlerin sıkıntılarını Türkiyeli Kürtlerin büyük çoğunluğunu tatmin edecek biçimde gidermeli. Bu, en pragmatik olarak PKK'nın silah bırakması için yapılacak herhangi bir anlaşmadan önce ve ondan bağımsız olarak yapılabilir; ancak Türkiye'nin önde gelen köşe yazarları, bu iki sürecin paralel yürütülmesi gerektiğine inanıyorlar.[273] Mevcut Anayasa Komisyonu'nu, yasal reform paketlerinin ve CHP'nin partilerarası Toplumsal Uzlaşma Komisyonu önerisinin bir versiyonunun akıllıca birleştirilmesiyle siyasi yönünün sona ulaştırılması için meclis, en doğru yer olacaktır.

Başbakan, anayasa reformu sürecinin tam potansiyelini kullanmalı ve yeni metinden her türlü ayrımcı dilin çıkarılmasında ısrar etmeli. AKP, her şeyi tek başına yapamaz. Yeni bir anayasayı referanduma götürmeden meclisten geçirmek için 367 milletvekilinin, referanduma götürmek içinde 330 milletvekilinin (yüzde 60 çoğunluk) desteğine ihtiyacı var. Kürtlerin sıkıntılarını giderecek bir anayasa dilinde uzlaşmaya varmayı başaramazsa en iyi ikinci yol olarak mümkün olan en tarafsız dili önerme yoluna giderek ikincil mevzuata başvurmak zorunda kalabilir. Milliyetçi MHP katılamazsa AKP, CHP ve BDP ile ortak zamin arayışına girmeli.[274]

Hükümet, binlerce BDP'li ve diğer aktivistin tutuklanmasının ve duruşma öncesi yıllarca tutuklu kalmalarının yol açtığı zararı tazmin edebilmek için acil olarak yasaları değiştirmeli ve yargıyı düzenlemeli. Bu, etnik Kürtlerin haklarıyla ilgili bir mesele değil, temel adaleti sağlama meselesidir. Meclisten geçmiş yasa reformu paketlerini uygulamalı ve Türkiye'nin terör tanımının AB'nin normlarına ve uluslararası normlara uygun olduğundan emin olmalı. Eylül ayında okula başlayacak çocukların talep yeterli düzeyde olduğunda anadillerinde seçmeli dersler almalarına izin vermek, iyi niyeti gösterecektir. Bu adımlarla karşılaştırıldığında PKK'ya silah bırakma çağrısı yapmak, yalnızca sözde kalan bir jestten ibarettir.[275] Türkiye'de yaşayan önde gelen Kürt aydınlardan Ümit Fırat, şunları ifade ediyor:

> Kürt sorununu asla tam olarak çözmeyeceksiniz. Şiddet içeren Kürt hareketinden asla tamamiyle kurtulamayacaksınız. Sorunu ancak minimuma indirebilirsiniz. Bunu yapmanın yolu da anadilde eğitim hakkı vermek, anayasadan etnik ayrımcılığı çıkarmak, bunu yaptıktan sonra da PKK'ya dönüp şimdi silahları bırakmayı ve seferberliğe son vermeyi tartışalım demektir.[276]

Anayasa reformunun desteklenmesinde ve diğer yasa değişikliklerinde BDP, önemli bir rol oynayabilir. Serbest bırakılması acil bir amaç olmasa da Öcalan da dahil olmak üzere Kürt hareketinin tüm parçalarıyla fikir alışverişinde bulunması için makul bir fırsat tanınmalı.[277] Kürt hareketi, BDP'yi bu rolünde açık olarak desteklemeli, onu baltalamamalı. Ayrıca BDP, uygun politikalarla tüm Türkiye'yi temsil eden bir parti olarak hareket etmeli.[278]

---

[273] "(Türk ve Kürt) gençlerimizin artık ölmemesi, bütün enerjimizi kalkınma ve uygarlaşma çabasına adayabilmemiz için, bir yandan Kürt kimliğinin tanınması yönünde reformlar hızlanırken, öte yandan silahlarını susturması, şiddet yolunu terk edip demokratik-siyasi mücadeleyi benimsemesi için PKK ile müzakereleri yeniden başlatmak gerekir. Abdullah Öcalan burada önemli bir rol oynayabilir". Şahin Alpay, "PKK'nın mesajı ne olabilir?", *Zaman*, 21 Ağustos 2012. "İsyancıları mağlup etmenin tek yolu, onları halkın desteğinden mahrum bırakmaktır. Bunu yapmanın en iyi yolu, Kürtlerin uzun süredir talep ettikleri daha geniş kültürel ve siyasal hakları sağlamak için Türkiye anayasasını yeniden yazmaktır. Erdoğan, bunun yapılabilmek için gereken popülariteye hâlâ sahip. Aynı zamanda hükümetin her şeyi göze alarak cezaevindeki PKK lideri Abdullah Öcalan ile görüşmelere yeniden başlaması gerekiyor. Eğer Öcalan, PKK'yı silahları bırakmaya çağırırısa asilerin büyük çoğunluğu buna uyacaktır … Böylesi adımlar, Erdoğan'ın cumhurbaşkanlığı arzusunu zora sokabilir, ancak aynı zamanda ülkeyi uçurumun eşiğinden kurtaracaktır". Amberin Zaman, "Turkey's Syria Gamble: Enter the Kurds", German Marshall Fund of the United States, 24 Ağustos 2012.

[274] AKP, 326; CHP 135, MHP 51, BDP ise 29 sandalyeye ve yedi bağımsız milletvekilinin çoğunun desteğine sahip. "[Milliyetçi MHP] destek vermediği sürece AKP ve CHP hiçbir şey yapmayacaktır, [ki bu da olmayacak] … bu nedenle AKP bir şey yapmak istiyorsa [bunu muhtemelen kendi başlarına] yapmaları gerekecek". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Batılı diplomat, Ankara, Temmuz 2012. "Eğer MHP bunu istemezse, bunu partiler arası yapacağız". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Sezgin Tanrıkulu, CHP genel başkan yardımcısı, Ankara, Temmuz 2012.

[275] "Biz de örgütün silahsızlanmasını istiyoruz. Fakat Erdoğan'ın soruş biçimi, olmayacak bir şeyi ister gibi". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Sezgin Tanrıkulu, CHP genel başkan yardımcısı, Ankara, Mayıs 2012.

[276] Kriz Grubu'na verilen mülakat, İstanbul, Mayıs 2012.

[277] "BDP'nin herkesle konuşabileceğini söylerlerse olabilir. Aksi takdirde bunu çözmek için acizliğe mahkum edilmiş oluruz". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Abdullah Demirbaş, BDP Suriçi belediye başkanı, Diyarbakır, Mayıs 2012. "Öcalan'ın sorunu şu ki ne zaman bir talebi dile getirse Türk kamuoyu ona o kadar öfkeleniyor ki hemen reddediyor". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Türk yetkili, Ocak 2012. "[Öcalan'ın serbest bırakılması], hem hukuki hem de kamuoyunun kabul etmesi açısından imkansız. Öcalan'ın eksiği bilgi değil, algı ve zihniyet. Güç, onun kişiliğini köreltmiş". Yalçın Akdoğan'ın *Star* gazetesine verdiği röportaj, a.g.e.

[278] İhsan Dağı, Brüksel'de yaptığı konuşma sırasında iyileşmeler olduğunu söylediğinde çoğu Kürtlerden oluşan dinleyiciler öfkeyle tepki gösterince şu cevabı verdi: "Ülkenin yüzde 80'ini arkamıza almak zorundayız. Değişimler olduğunu inkar edemeyiz. AKP ve BDP, bölgede birbirini ezmeye çalışıyor. Bu da

C. Reformların Tamamlanmasının Ardından Seferberliğin Sonlandırılmasının Müzakeresi

Zorunlu siyasi reformların tamamlanmasının ardından PKK'nın seferberliğinin sonlandırılmasını ve rehabilitasyonunu ele almak konusunda Ankara'nın eli çok daha güçlenecektir. Öcalan ve Karayılan, PKK fraksiyonlarının çoğunu bir anlaşmanın meşruluğuna makul şekilde ikna edebilecek liderlerdir ve ideolojileri ve siyasetleri göz önüne alındığında muhtemelen Türklerin ve Kürtlerin hâlâ birlikte yaşayacaklarına inanmaktalar.[279] Ayrıca, dağlarda geçen 30 yılın ardından isyanın sona ermesini isteyen hem liderler hem de savaşçılar bulunuyor.[280] Kürt hareketine yakın başkaları da İspanya, İrlanda ve Güney Afrika'da isyanın nasıl sona erdiğini araştırarak etkin şekilde çıkış yolları arıyorlar.[281] Bir ziyaretçinin söylediğine göre, Kandil'deki merkezde bile:

> Savaşı gerçekten bitirmek ve dağdan inmek istedikleri yolunda bir anlayış mevcut ve bu yüzden Oslo Sürecini desteklediler. Fakat hayal kırıklığına uğradılar, yenilmediler, bunun olmayacağını fark ettiler ve böylece yeniden savaşa hız verdiler. Ancak o kadar uzun zamandır dağlardalar ki sanki bir tür zaman tüneli içinde kalmışlar. Bir tanesine adamlarıyla nasıl iletişim kurduklarını, Blackberry kullanarak mı mesajlaştıklarını sordum. Boş gözlerle baktı, ben de sorumu değiştirip Blackberry'niz [böğürtlen] var mı diye sordum. O da "evet tabi, bizim buralarda çok böğürtlen var, ama şimdi mevsimi değil" dedi.[282]

Kürt hareketi, Kürtler için daha iyi koşulların sağlanmasını ve militanlar için seferberliğe son verilmesinin onurlu bir şekilde yapılmasını gerçekten istiyorsa, PKK'yı daha az saldırgan, daha açık ve hedefleri konusunda daha güven verici olmaya zorlamalıdır.[283] PKK/KCK'nın, askeri zafer düşüne sarılırlarsa onlarca yıldır süregelen silahlı mücadele sonucunda elde ettikleri ne varsa kaybedebilecekleri gerçeğini anlamalarını sağlamalı.[284] Geçen yıl verilen ağır kayıplar, devam eden şiddetin maliyetini ortaya koydu. Eğer hedef, PKK'nın iddia ettiği gibi, Türkiyeli Kürtlerin tam haklara kavuşması ise bu hedefe ulaşılır ulaşılmaz Kürt hareketi onu silahlarını bırakmaya, ateşkes ilan etmeye ve çatışmayı sonlandırmak için müzakere etmeye teşvik etmeli.

PKK sivilleri terörize ederken, resmi görevlileri kaçırırken, askeri üslere saldırırken ve geçen yıl içinde 700'den fazla PKK savaşçısı, asker ve sivil öldürülmüşken hükümetin onunla masaya oturmasını tahayyül etmek zor. Ancak iki taraf da hâlâ Demokratik Açılım ve Oslo Süreci döneminin umutlarını hatırlayabilirler. O dönemin görüşlerinin ve güveninin bir kısmı geri gelebilir. Önceki görüşme süreci ortaya çıktığında büyük bölümü PKK'nın kana susamış canavar bir örgüt olduğuna inandırılmış Türk kamuoyunun bir noktada örgütle müzakere yapma fikrini içeren bir barış anlaşmasına çok fazla muhalefet göstermemesi, gelecekteki görüşmeler için umut verici bir işaret. Sonuçta PKK'nın aktif durumdaki binlerce üyesi

ikisinin aslında reformlar için olası ortaklar oldukları gerçeğini durduruyor". AB-Türkiye Yurttaş Komisyonu konferansı, Brüksel, Aralık 2011. "BDP'nin dili tamamiyle sorunlu. Bir savaş tonuyla konuşuyorlar. Bize rakip değil düçman gözüyle bakıyorlar … BDP'nin siyasi yöntemi, tek bir noktaya yoğunlaşmak ve şunu söylemeliyim ki anayasayı Kürt meselesine indirgemek, en büyük bir hata olur". Yalçın Akdoğan'ın *Star* gazetesine verdiği röportaj, a.g.e.

[279] "Öcalan bunu hâlâ yapabilir". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Sezgin Tanrıkulu, CHP genel başkan yardımcısı, Ankara, Temmuz 2012. "KCK'nın [daha yaşlı, eski PKK'lı üyeleri] aslında Türkiye için bir şans. Bu insanlar, aslında Türkleri tanıyorlar; birlikte yaşamayı hayal edebiliyorlar; Türkiye'de büyümüşler. Yeni nesil, PKK ile büyüdü; bildikleri tek şey bu, bu gerçekten büyükbir tehlike ve bir anlaşmaya ulaşılmasını çok zor hale getirebilir". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Aliza Marcus, PKK uzmanı, İstanbul, Mayıs 2012.

[280] "Kim dağlarda yaşamak ister? Herkes şehirde yaşamayı tercih eder. Fakat hiçbir şey uğruna Türkiye'ye nasıl teslim oluruz? Bunu bir çocuk bile yapmaz. Anadilde haklarımızı istiyoruz, köylerin kendilerini temsil etmelerini istiyoruz, kimliğimizin tanınmasını istiyoruz". Kriz Grubu'na verilen mülakat, eski PKK'lı isyancı, Brüksel, Haziran 2012. "Barış yolu yeniden nasıl açılır diye bir fırsat arayan bir insan gördüm ben Karayılan'da … PKK barışa kilitlenmiş. [Karayılan], gerillanın, kendini siyasi çözüm olacak fikrine fazlasıyla kaptırdığından, kurallara uymadığından, açık noktalar bırakıtığından [şikayet ediordu] … Bence Kandil'de insanların hâlâ zihninde "barış ne zaman olacak, vatana ne zaman döneceğiz" düşüncesi var." Avni Özgürel röportajı, *Taraf*, a.g.e.

[281] Sürgünde yaşayan PKK yanlısı bir Kürt, BDP'li bir milletvekilini, çatışmanın orada nasıl çözüm yoluna sokulduğunu öğrenmesi için İrlanda'ya götürdü. Kriz Grubu'na verilen mülakat, Haziran 2012. Sürgünde yaşayan bir yazar ve Demokratik Gelişim Enstitüsü direktörü Kerim Yıldız da benzer şekilde Türkiye'den kanaat önderlerinin Britanya adalarına giderek Birleşik Krallık, İrlanda ve kuzey İrlanda topluluklarının Kuzey İrlanda sorununu nasıl çözüme kavuşturduklarını incelemeleri için bir ziyaret ayarladı.

[282] Kriz Grubu'na verilen mülakat, uluslararası gazetede çalışan gazeteci, İstanbul, Haziran 2012.

[283] "Kürtler hep fazlasıyla talep ettiler …. Türkiye'deki Kürtlerin şimdi yaptıkları bu". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Ankara ve Şam'da görev yapmış eski Avrupalı büyükelçi, İstanbul, Mayıs 2012.

[284] "PKK, askeri açıdan kaybetmeyecek. ['Demokratik özerklik' hedefi hakkındaki muğlak açıklamalarda görüldüğü üzere] gizli olarak daha fazlası için çabalıyorlar. Ama bitti. siyasi olarak kaybettiler bile …. [Anlaşma], Türkiye'deki kültürel haklara ilişkin yalnızca". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Zeynel Abidin Kızılyaprak, Türkiyeli Kürt aydın, İstanbul, Nisan 2012.

dikkate alınmak zorunda.[285] Tarafsız bir Kürt gözlemci, şiddetin son dönemdeki tırmanışı konusunda şunları söylüyordu:

> Aslında PKK, müzakere masasına çok yakın. Bu çarpışmalar, yol kenarına bırakılan bombalar, araçlı bombalamalar, bunlar yanlış; ama söyledikleri şu, "Barzani'yle, Suriye'yle vesaire istediğinizi 'deneyin', bizi çözümün dışında tutamazsınız'".[286]

Bunun kadar önemli olan bir konu da onlarca yıldır devam eden baskı ve savaştan sonra gelen gerçek bir barış anlaşmasını kutlamak için Kürtlerin yaşayacağı sevinç patlamasını hoşgörüyle karşılamaya iki taraf da hazırlıklı olmalı. Ekim 2009'da ilk PKK'lılar, Oslo Süreci bağlamındaki afla geri döndüklerinde olan buydu; ancak bu, salt "PKK'nın zafer kutlaması" olarak Türk televizyonunda acı bir şekilde yanlış yansıtıldı. Bir dahaki sefere Türk hükümeti liderleri, tüm kanallara çıkarak gelmekte olan barışı kutlamak için iki tarafı da teşvik etmeliler.

VII. SONUÇ

Geçtiğimiz on yılın umutlarının birçoğu söndü: Kürt hareketi, taleplerinin yakın zamanda dikkate alınacağından kuşku duyuyor; PKK güç kullanımını tırmandırdı; tutuklama dalgası yasal Kürt siyasetini sakatladı; ve müzakerelerin çökmesi iki tarafın birbirinden apaçık uzaklaşmasına neden oldu. Hükümet tarafı, müzakerelere bir şans tanıdığını, reformlar teklif ettiğini, PKK'nın askeri açıdan meydan okumasına yanıt verdiğini ve iradesine boyun eğmesi gerekenin Kürt tarafı olduğunu düşünüyor. Oysa ki PKK/KCK sahada yenilmemişliğini sürdürüyor ve şiddet artıyor.

Fiziki cephe taarruzu yoluyla isyanı bitirme mücadelesini hızlandırmak, anlaşılabilir olsa da, çatışmayı çözmek için hiçbir zaman yeterli olmayacaktır ve binlerce ölüme yol açarak daha fazla Kürt gencinin silaha sarılmasına neden olacaktır. Örgütün direnci ve Türkiyeli Kürtlerin desteğinin devam etmesi, kısmen örgütün güç ve korkuyu kullanmaya hazır olmasından kaynaklanıyor olabilir. Ancak bunun kadar önemli olan bir başka unsur da Türkiyeli Kürtlerin hükümetin haksız davrandığı, Kürt bölgelerine ayrımcılık yaptığı ve eşit muamele ve kendi dillerini kullanmaları için hakların eksiksiz olarak tanınması gibi gitgide geniş bir kesimi kaplayan talepleri göz ardı ettiği görüşüdür.

AKP ile bazı tabuları yıkan ve uzlaşmanın mümkün olduğunu gösteren hükümet, çatışmanın bu sıkıntılardan kaynaklanan nedenlerini ele almak için kapsamlı bir politikayı uygulamaya koymalı. Anayasa reformu sürecinden kaynaklanan ivmeyi kullanabilir; bu ivme eğer şimdi tökezlerse önümüzdeki yıllarda tekrar canlanması mümkün olmayabilir. Temel aktörler yerlerini aldı ve birbirlerini iyi tanıyorlar. Cumhurbaşkanlığı seçimine iki yıl daha var. Bölgesel açıdan Türkiye, Iraklı Kürt liderlerle dostluğu sayesinde hâlâ nispeten güçlü bir konuma sahip ve ne Suriye ne de İran onunla savaşa girmek istiyor.

Altı yıl süren Oslo Süreci, kestirme yolların olmadığını öğretti. Başbakan Erdoğan ve hükümeti, eşit muameleyi amaçlayan reformların adalet, hakkaniyet ve ortak tarihe dayandığı konusunda Türk kamuoyunu ikna etmek ve bunların tam olarak uygulanacağına dair Kürtleri ikna etmek için çok daha fazlasını yapmalı. Kürt hareketinin talep ettiklerinin büyük çoğunluğunun esas olarak bölücü değil, ılımlı olduğunu ve herkesin yararı için benimsenmesi gereken eşitlik ve hakları ilgilendirdiğini açıklamalı. Bunlar arasında milyonlarca kişi tarafından konuşulan bir anadilde eğitim alma hakkı; ayrımcı yasa ve uygulamalara son verilmesi; pek çok ilin istediği gibi yönetimin daha fazla yerelleştirilmesi; ve yasal Kürt hareketi partisini Türk sistemine sıkıca bağlamak için seçim yasasının değiştirilmesi bulunuyor. Bu reformların kabul edilmesi, PKK ile müzakereleri değil, çok taraflı meclis tartışmalarını gerektiriyor.

[285] "PKK'yı baypas etmenin mümkün olduğunu düşünürdüm eskiden, ama bu artık mümkün değil. Gerçek bir müzakere sürecinde PKK elbette ki kabul edilemez talepler öne sürecektir. Müzakerelerin doğasında vardır bu. Gerçek şu ki PKK, bir anlaşma istiyor". Kriz Grubu'na verilen mülakat, Aliza Marcus, PKK uzmanı, İstanbul, Mayıs 2012.

[286] Kriz Grubu'na verilen mülakat, Mehmet Aslan, Diyarbakır ticaret odası genel sekreteri, Diyarbakır, Mayıs 2012.

Eğer Türkiye, bu temel hakları kucaklayamazsa bu, ülkenin Kürt sorunu kadar bir Türk sorununa da sahip olduğunu gösterecektir. Halen güç sahibi olan Türkiye, ileri adım atarak Demokratik Açılım'ın başarısızlığa uğramasına sebep olan ve ümit edilmesine rağmen 2009 ve 2011'de PKK isyanının sona ermesini engelleyen hataları düzeltmeyi başarabilir. Ancak artan gerilim ve huzursuz gençler göz önüne alındığında, bu fırsat penceresinin çok da uzun süre açık kalmayacağı söylenebilir.

İstanbul/Brüksel, 11 Eylül 2012

EK A

TÜRKİYE HARİTASI

Courtesy of the University at Austin

EK B

KISALTMALAR SÖZLÜĞÜ

AKP – (Adalet ve Kalkınma Partisi), Türkiye'nin Başbakan Recep Tayyip Erdoğan liderliğindeki iktidar partisi, mecliste güçlü bir çoğunluğa ve halk desteğine sahip; ideolojisinde muhafazakarlığı, dindarlığı, popülizmi ve ekonomik gelişmeyi birleştiriyor. Parti, Haziran 2011 seçimlerinde oyların yüzde ellisini ve meclisteki 550 sandalyenin 327'sini kazandı.

BDP – (Barış ve Demokrasi Partisi), Türkiye'deki en büyük yasal Kürt hareketi partisi. Ondan önce gelen altı parti, mahkemeler tarafından PKK ile bağlantılı oldukları gerekçesiyle kapatıldılar. Halihazırda binlerce BDP aktivisti, terörle bağlantılı olmaları veya PKK/KCK üyesi olmaları gerekçesiyle suçlanıyorlar veya bu şüphelerle cezaevinde bulunuyorlar; ancak herhangi bir şiddet eylemi suçlaması neredeyse hiç bulunmuyor. Haziran 2011 seçimlerinde BDP ile bağlantılı "bağımsızlar", oyların yüzde 6.5'ini kazanarak meclise 550 sandalyenin 35'ini elde etti.

CHP – (Cumhuriyetçi Halk Partisi), Kürt reformlarıyla henüz ilgilenen, cumhuriyetin ve partinin kurucusu Kemal Atatürk'ün devletçi ve milliyetçi mirasına kökleşmiş bir sadakat besleyen, ortanın solu anamuhalefet partisi. Parti, Haziran 2011 seçimlerinde oyların yüzde yirmi altısını ve meclisteki 550 sandalyenin 135'ini kazandı.

DTK – (Demokratik Toplum Kongresi), Türkiye'deki Kürt hareketinin siyasi partilerinin, sivil toplum kuruluşlarının, derneklerin ve önde gelen temsilcilerinin yasal platformu; geniş tabanlı olsa da kararlarının çoğu Kürt hareketi siyasetinin etkisinde kalıyor.

HPG – (Hêzên Parastina Gel, Halk Savunma Güçleri), PKK/KCK'nın 3.000-5.000 isyancı gücüne verdiği isim.

KCK – (Koma Ciwakên Kürdistan, Kürdistan Topluluklar Birliği), PKK tarafından 2005-2007'de yaratılan ve Türkiye, İran, Irak, Suriye ve diyasporadaki Kürt toplulukların PKK ile bağlantılı ortaklarının şemsiye örgütü. Örneğin Türkiye'deki kolu, KCK/TM (Türkiye Meclisi) olarak biliniyor.

KNK – (Kongra Netewiya Kurdistan, Kürdistan Ulusal Kongresi), sürgünde yaşayanların, PKK'nın ve Orta Doğu'da Kürtlerin yaşadığı bölgelerdeki PKK yanlısı partilerin oluşturduğu lobi grubu. İranlı bir Kürt olan Tahir Kemalizade'nin başkanlık ettiği kongre, Kürtleri bir araya getirmeyi ve onlara karşı yapılan insan hakları ihlallerine uluslararası toplumun dikkatini çekmeyi amaçlıyor. Arzusu, Kürt hareketini Güney Afrika'daki Afrika Ulusal Kongresi'nin muadili haline getirmek.

MHP – (Milliyetçi Hareket Partisi), Türkiye'nin sağ kanattaki ana muhalefet partisi ve Haziran 2011 seçimlerinde oyların yüzde on üçünü alarak meclisteki 550 sandalyenin 56'sını elde etti.

PKK – (Partiya Karkerên Kurdistan, Kürdistan İşçi Partisi)1978'de Abdullah Öcalan tarafından kuruldu ve Türkiye'de 1984 yılında silahlı bir direniş başlattı. PKK, kuzey Irak'ta ve Türkiye'de konuşlanmış yaklaşık 3.000-5.000 isyancıyı barındırıyor, Türkiyeli Kürtler arasında önemli ölçüde bir azınlık desteğine sahip ve Türkiye, AB, ABD ve başka birkaç ülke tarafından terör ve uyuşturucu kaçakçısı örgüt olarak yasaklanmış durumda.

PJAK – (Partiya Jiyana Azad a Kurdistanê, Kürdistan Özgür Yaşam Partisi), İran'a yoğunlaşan ve 2004'te kurulmuş olan PKK/KCK kardeş partisi, çoğunluğu kuzey Irak'ta olmak üzere 3.000 militana sahip olduğu düşünülüyor. İran ile Eylül 2011'de yapılan ateşkesin ardından az sayıda çatışma olduğu belirtiliyor.

PYD – (Partiya Yekîtiya Demokrat, Demokratik Çözüm Partisi), 2003'te kurulan, PKK/KCK kardeş partsi olan ve Suriye'nin yüzde 10'unu oluşturan Kürt nüfusu içinde 2012'de en iyi örgütlenmiş kuvvet olarak ortaya çıktı.

EK C

ULUSLARARASI KRİZ GRUBU HAKKINDA

Uluslararası Kriz Grubu, yerel araştırmalara ve üst düzey uzman görüşlerine dayalı analizler yaparak, amansız çatışmaları engellemek veya çözmek üzere çalışan, 5 kıtada 150'den fazla elemanı olan, kâr amacı gütmeyen, bağımsız ve sivil bir organizasyondur.

Kriz Grubu'nun çalışma sistemi saha araştırmalarına dayanmaktadır. Çatışma ve şiddetin olduğu veya beklendiği ülkelerde/bölgelerde siyasi analistlerden oluşan ekipleri bulunmaktadır. Grup, söz konusu alanlarda elde ettiği birinci el bilgiyi, tecrübeye dayalı değerlendirmelerle destekleyerek hazırladığı analitik raporları uluslararası alanda etkili olan karar mekanizmalarına sunarak, isabetli karar vermelerini sağlayacak önerilerde bulunur. Kriz Grubu aynı zamanda, dünyadaki çatışmalar ve yeni çatışma ihtimalleri hakkında düzenli olarak güncel bilgi sunan *CrisisWatch* (Kriz Gözetimi) isimli 12 sayfalık aylık bülten yayınlar.

Kriz Grubu'nun raporları ve bilgilendirme dokümanları e-posta ve posta yoluyla dışişleri görevlilerine, uluslararası kuruluş çalışanlarına iletilmekte, ayrıca internet sayfasında (www.crisisgroup.org) yayınlamaktadır. Kriz Grubu, analizlerine ve çözüm önerilerine destek bulmak için hükümetler, onları etkileyen merciler ve de medya ile yakın temas halinde çalışır.

Siyaset, diplomasi, iş dünyası ve medyanın saygın isimlerinden oluşan Kriz Grubu yönetimi, hazırlanan rapor ve tavsiyeleri tüm dünyadaki kıdemli politikacıların dikkatine sunma konusunda doğrudan katkı sağlamaktadır. Grubun yönetim kurulu başkanlığını eski ABD Büyükelçisi Thomas Pickering üstlenmiştir. Yürütücü başkanlığı ise, 2009 Temmuz'dan bu yana eski Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiseri ve Yugoslavya ile Ruanda için kurulan Uluslararası Ceza Divanlarının baş savcısı olan Louise Arbour yapmaktadır.

Kriz Grubu'nun merkezi Brüksel'de olup, dünya çapında 34 adet ofis ve temsilciliği bulunmaktadır. Washington, New York, Londra, Moskova ve Pekin'de ise ofisleri bulunmaktadır: Abuja, Bangkok, Pekin, Beyrut, Bişkek, Bogota, Bujumbura, Kahire, Dakar, Şam, Dubai, Gaza, Guatemala City, Islamabad, Istanbul, Cakarta, Kudüs, Johannesburg, Kabul, Katmandu, Londra, Moskova, Nairobi, New York, Port-au-Prince, Priştina, Rabat, Sanaa, Saraybosna, Seul, Tiflis, Trablus, Tunis ve Washington D.C. Kriz Grubu 4 kıtada mevcut veya potansiyel 70 çatısma alanı ile ilgilenmektedir. Afrika'da Burkina Faso, Burundi, Kamerun, Orta Afrika Cumhuriyeti, Çad, Fildişi Sahilleri, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Eritre, Etiyopya, Gine, Gine-Bissau, Kenya, Liberya, Madagaskar, Nijerya, Siera Leon, Somali, Güney Sudan, Uganda, ve Zimbabve; Asya'da Afganistan, Burma/Myanmar, Endonezya, Keşmir, Kazakistan, Kırgızistan, Malezya, Nepal, Kuzey Kore, Pakistan, Filipinler, Sri Lanka, Tacikistan, Tayvan Boğazı, Tayland, Timur-Leste, Türkmenistan ve Özbekistan; Avrupa'da Ermenistan, Azerbaycan, Bosna-Hersek, Gürcistan, Kıbrıs, Kosova, Makedonya, Kuzey Kafkaslar, Sırbistan ve Türkiye; Ortadoğu ve Kuzey Afrika'da Cezayir, Bahreyn, Mısır, İran, Irak, İsrail/Filistin, Libya, Fas, Tunus, Ürdün, Lübnan, Suriye, Batı Sahara ve Yemen; Latin Amerika ve Karayipler'de Kolombiya, Guatemala, Haiti ve Venezüela.

Kriz Grubu finansmanını hükümetlerden, vakıflardan, şirketlerden ve bireysel bağışlardan karşılamaktadır. Yakın geçmişte finans sağlayan hükümetler ve birimleri şunlardır: Almanya Dışişleri Ofisi, Avustralya Uluslararası Gelişme Ajansı, Avustralya Dış Ilişkiler ve Ticaret Dairesi, Avusturya Gelişme Ajansı, Belçika Dışişleri Bakanlığı, Kanada Dış İlişkiler ve Uluslararası Ticaret Dairesi, Kanada Uluslararası Gelişme Ajansı, Kanada Uluslararası Gelişme Araştırma Merkezi, Çek Cumhuriyeti Bakanlığı, Danimarka Dışişleri Bakanlığı, Finlandiya Dışişleri Bakanlığı, Fransa Dışişleri Bakanlığı, Hollanda Dışişleri Bakanlığı, İrlanda Dışişleri Bakanlığı, Japonya Uluslararası İşbirliği Ajansı, Lihtenştayn Prensliği Dışişleri Bakanlığı, Lüksemburg Dışişleri Bakanlığı, Yeni Zelanda Uluslararası Gelişme Ajansı, Norveç Dışişleri Bakanlığı, İsveç Dışişleri Bakanlığı, İsveç Uluslararası Kalkınma Ajansı, İsviçre Federal Dışişleri Dairesi, Türkiye Dışişleri Bakanlığı, İngiltere Uluslararası Gelisme Dairesi, İngiltere Ekonomik ve Sosyal Araştırma Konseyi, ABD Uluslararası Gelisme Ajansı, Slovenya Dışişleri Bakanlığı.

Geçtiğimiz yıllarda şu özel vakıf ve kuruluşlar finans sağlamışlardır: Adessum Vakfı, Açık Toplum Enstitüsü, Carnegie Sirketler Grubu New York, The Charitable Vakfı, Clifford Chance Vakfı, Connect ABD Fonu, The Elders Vakfı, Henry Luce Fonu, William ve Flora Hewlett Vakfı, Humanity United, Hunt Alternatifler Fonu, John D. ve Catherine T. MacArthur Vakfı, Ploughshares Vakfı, Radcliffe Fonu, Rockefeller Kardeşler Fonu, VIVA Vakfı.

Eylül 2012

EK D

2009'DAN BU YANA CRİSİS GROUP'UN AVRUPA RAPORLARI VE BRİFİNGLERİ

Balkans

Macedonia's Name: Breaking the Deadlock, Europe Briefing N°52, 12 January 2009 (also available in Albanian and Macedonian).

Bosnia's Incomplete Transition: Between Dayton and Europe, Europe Report N°198, 9 March 2009 (also available in Serbian).

Serb Integration in Kosovo: Taking the Plunge, Europe Report N°200, 12 May 2009.

Bosnia: A Test of Political Maturity in Mostar, Europe Briefing N°54, 27 July 2009.

Kosovo: Štrpce, *a Model Serb Enclave?*, Europe Briefing N°56, 15 October 2009 (also available in Albanian and Serbian).

Bosnia's Dual Crisis, Europe Briefing N°57, 12 November 2009.

The Rule of Law in Independent Kosovo, Europe Report N°204, 19 May 2010 (also available in Albanian and Serbian).

Kosovo and Serbia after the ICJ Opinion, Europe Report N°206, 26 August 2010 (also available in Albanian and Serbian).

Federation of Bosnia and Herzegovina – A Parallel Crisis, Europe Report N°209, 28 September 2010 (also available in Bosnian).

Bosnia: Europe's Time to Act, Europe Briefing N°59, 11 January 2011 (also available in Bosnian).

North Kosovo: Dual Sovereignty in Practice, Europe Report N°211, 14 March 2011.

Bosnia: State Institutions under Attack, Europe Briefing N°62, 6 May 2011 (also available in Bosnian).

Macedonia: Ten Years after the Conflict, Europe Report N°212, 11 August 2011.

Bosnia: What Does Republika Srpska Want?, Europe Report N°214, 6 October 2011 (also available in Bosnian).

Brčko Unsupervised, Europe Briefing N°66, 8 December 2011 (also available in Bosnian).

Kosovo and Serbia: A Little Goodwill Could Go a Long Way, Europe Report N°215, 2 February 2012.

Bosnia's Gordian Knot: Constitutional Reform, Europe Briefing N°68, 12 July 2012.

Setting Kosovo Free: Remaining Challenges, Europe Report N°218, 10 September 2012.

Caucasus

Georgia-Russia: Still Insecure and Dangerous, Europe Briefing N°53, 22 June 2009 (also available in Russian).

Nagorno-Karabakh: Getting to a Breakthrough, Europe Briefing N°55, 7 October 2009.

Abkhazia: Deepening Dependence, Europe Report N°202, 26 February 2010 (also available in Russian).

South Ossetia: The Burden of Recognition, Europe Report N°205, 7 June 2010 (also available in Russian).

Azerbaijan: Vulnerable Stability, Europe Report N°207, 3 September 2010.

Georgia: Securing a Stable Future, Europe Briefing N°58, 13 December 2010.

Armenia and Azerbaijan: Preventing War, Europe Briefing N°60, 8 February 2011 (also available in Russian).

Georgia: The Javakheti Region's Integration Challenges, Europe Briefing N°63, 23 May 2011.

Georgia-Russia: Learn to Live like Neighbours, Europe Briefing N°65, 8 August 2011 (also available in Russian).

Tackling Azerbaijan's IDP Burden, Europe Briefing N°67, 27 February 2012 (also available in Russian).

Armenia: An Opportunity for Statesmanship, Europe Report N°217, 25 June 2012.

Cyprus

Cyprus: Reunification or Partition?, Europe Report N°201, 30 September 2009 (also available in Greek and Turkish).

Cyprus: Bridging the Property Divide, Europe Report N°210, 9 December 2010 (also available in Greek and Turkish).

Cyprus: Six Steps toward a Settlement, Europe Briefing N°61, 22 February 2011 (also available in Greek and Turkish).

Aphrodite's Gift: Can Cypriot Gas Power a New Dialogue?, Europe Report N°216, 2 April 2012.

Turkey

Turkey and Armenia: Opening Minds, Openings Borders, Europe Report N°199, 14 April 2009 (also available in Turkish).

Turkey and the Middle East: Ambitions and Constraints, Europe Report N°203, 7 April 2010 (also available in Turkish).

Turkey's Crises over Israel and Iran, Europe Report N°208, 8 September 2010 (also available in Turkish).

Turkey and Greece: Time to Settle the Aegean Dispute, Europe Briefing N°64, 19 July 2011 (also available in Turkish and Greek).

Turkey: Ending the PKK Insurgency, Europe Report N°213, 20 September 2011 (also available in Turkish).

EK E

INTERNATIONAL CRİSİS GROUP MÜTEVELLİ HEYETİ

CHAIR

Thomas R Pickering
Former U.S. Undersecretary of State; Ambassador to the UN, Russia, India, Israel, Jordan, El Salvador and Nigeria

PRESIDENT & CEO

Louise Arbour
Former UN High Commissioner for Human Rights and Chief Prosecutor for the International Criminal Tribunals for the former Yugoslavia and Rwanda

VICE-CHAIRS

Ayo Obe
Legal Practitioner, Lagos, Nigeria

Ghassan Salamé
Dean, Paris School of International Affairs, Sciences Po

EXECUTIVE COMMITTEE

Morton Abramowitz
Former U.S. Assistant Secretary of State and Ambassador to Turkey

Cheryl Carolus
Former South African High Commissioner to the UK and Secretary General of the ANC

Maria Livanos Cattaui
Former Secretary-General of the International Chamber of Commerce

Yoichi Funabashi
Chairman of the Rebuild Japan Initiative; Former Editor-in-Chief, *The Asahi Shimbun*

Frank Giustra
President & CEO, Fiore Financial Corporation

Lord (Mark) Malloch-Brown
Former UN Deputy Secretary-General and Administrator of the United Nations Development Programme (UNDP)

Moisés Naím
Senior Associate, International Economics Program, Carnegie Endowment for International Peace; Former Editor in Chief, *Foreign Policy*

George Soros
Chairman, Open Society Institute

Pär Stenbäck
Former Foreign Minister of Finland

OTHER BOARD MEMBERS

Kofi Annan
Former Secretary-General of the United Nations; Nobel Peace Prize (2001)

Nahum Barnea
Chief Columnist for *Yedioth Ahronoth*, Israel

Samuel Berger
Chair, Albright Stonebridge Group LLC; Former U.S. National Security Adviser

Emma Bonino
Vice President of the Italian Senate; Former Minister of International Trade and European Affairs of Italy and European Commissioner for Humanitarian Aid

Micheline Calmy-Rey
Former President of the Swiss Confederation and Foreign Affairs Minister

Wesley Clark
Former NATO Supreme Allied Commander

Sheila Coronel
Toni Stabile Professor of Practice in Investigative Journalism; Director, Toni Stabile Center for Investigative Journalism, Columbia University, U.S.

Mark Eyskens
Former Prime Minister of Belgium

Nabil Fahmy
Former Ambassador of Egypt to the U.S. and Japan; Founding Dean, School of Public Affairs, American University in Cairo

Joshua Fink
CEO & Chief Investment Officer, Enso Capital Management LLC

Joschka Fischer
Former Foreign Minister of Germany

Lykke Friis
Former Climate & Energy Minister and Minister of Gender Equality of Denmark; Former Prorector at the University of Copenhagen

Jean-Marie Guéhenno
Arnold Saltzman Professor of War and Peace Studies, Columbia University; Former UN Under-Secretary-General for Peacekeeping Operations

Carla Hills
Former U.S. Secretary of Housing and U.S. Trade Representative

Lena Hjelm-Wallén
Former Deputy Prime Minister and Foreign Minister of Sweden

Mo Ibrahim
Founder and Chair, Mo Ibrahim Foundation; Founder, Celtel International

Igor Ivanov
Former Foreign Minister of the Russian Federation

Asma Jahangir
President of the Supreme Court Bar Association of Pakistan, Former UN Special Rapporteur on the Freedom of Religion or Belief

Wadah Khanfar
Co-Founder, Al Sharq Forum; Former Director General, Al Jazeera Network

Wim Kok
Former Prime Minister of the Netherlands

Ricardo Lagos
Former President of Chile

Joanne Leedom-Ackerman
Former International Secretary of PEN International; Novelist and journalist, U.S.

Lalit Mansingh
Former Foreign Secretary of India, Ambassador to the U.S. and High Commissioner to the UK

Benjamin Mkapa
Former President of Tanzania

Laurence Parisot
President, French Business Confederation (MEDEF)

Karim Raslan
Founder, Managing Director and Chief Executive Officer of KRA Group

Paul Reynolds
President & Chief Executive Officer, Canaccord Financial Inc.

Javier Solana
Former EU High Representative for the Common Foreign and Security Policy, NATO Secretary-General and Foreign Minister of Spain

Liv Monica Stubholt
Senior Vice President for Strategy and Communication, Kvaerner ASA; Former State Secretary for the Norwegian Ministry of Foreign Affairs

Lawrence Summers
Former Director of the US National Economic Council and Secretary of the U.S. Treasury; President Emeritus of Harvard University

Wang Jisi
Dean, School of International Studies, Peking University; Member, Foreign Policy Advisory Committee of the Chinese Foreign Ministry

Wu Jianmin
Executive Vice Chairman, China Institute for Innovation and Development Strategy; Member, Foreign Policy Advisory Committee of the Chinese Foreign Ministry; Former Ambassador of China to the UN (Geneva) and France

Lionel Zinsou
CEO, PAI Partners

PRESİDENT'S COUNCİL

A distinguished group of individual and corporate donors providing essential support and expertise to Crisis Group.

Dow Chemical
Mala Gaonkar
Frank Holmes
Steve Killelea
George Landegger
McKinsey & Company
Ford Nicholson & Lisa Wolverton
Harry Pokrandt
Shearman & Sterling LLP
Ian Telfer
White & Case LLP
Neil Woodyer

INTERNATIONAL ADVISORY COUNCIL

Individual and corporate supporters who play a key role in Crisis Group's efforts to prevent deadly conflict.

Anglo American PLC
APCO Worldwide Inc.
Ryan Beedie
Stanley Bergman & Edward Bergman
BP
Chevron
Neil & Sandra DeFeo Family Foundation
Equinox Partners
Fares I. Fares
Neemat Frem
FTI Consulting
Seth & Jane Ginns
Alan Griffiths
Rita E. Hauser
Sir Joseph Hotung
Iara Lee & George Gund III Foundation
George Kellner
Amed Khan
Faisel Khan
Zelmira Koch Polk
Elliott Kulick
Harriet Mouchly-Weiss
Näringslivets Internationella Råd (NIR) – International Council of Swedish Industry
Griff Norquist
Ana Luisa Ponti & Geoffrey R. Hoguet
Kerry Propper
Michael L. Riordan
Shell
Nina Solarz
Horst Sporer
Statoil
Belinda Stronach
Talisman Energy
Tilleke & Gibbins
Kevin Torudag
VIVA Trust
Yapı Merkezi Construction and Industry Inc.
Stelios S. Zavvos

SENIOR ADVISERS

Former Board Members who maintain an association with Crisis Group, and whose advice and support are called on (to the extent consistent with any other office they may be holding at the time).

Martti Ahtisaari
Chairman Emeritus
George Mitchell
Chairman Emeritus
Gareth Evans
President Emeritus
Kenneth Adelman
Adnan Abu Odeh
HRH Prince Turki al-Faisal
Hushang Ansary
Óscar Arias
Ersin Arıoğlu
Richard Armitage
Diego Arria
Zainab Bangura
Shlomo Ben-Ami
Christoph Bertram
Alan Blinken
Lakhdar Brahimi
Zbigniew Brzezinski
Kim Campbell
Jorge Castañeda
Naresh Chandra
Eugene Chien
Joaquim Alberto Chissano
Victor Chu
Mong Joon Chung
Pat Cox
Gianfranco Dell'Alba
Jacques Delors
Alain Destexhe
Mou-Shih Ding
Uffe Ellemann-Jensen
Gernot Erler
Marika Fahlén
Stanley Fischer
Malcolm Fraser
I.K. Gujral
Swanee Hunt
Max Jakobson
James V. Kimsey
Aleksander Kwasniewski
Todung Mulya Lubis
Allan J. MacEachen
Graça Machel
Jessica T. Mathews
Nobuo Matsunaga
Barbara McDougall
Matthew McHugh
Miklós Németh
Christine Ockrent
Timothy Ong
Olara Otunnu
Lord (Christopher) Patten
Shimon Peres
Victor Pinchuk
Surin Pitsuwan
Cyril Ramaphosa
Fidel V. Ramos
George Robertson
Michel Rocard
Volker Rühe
Güler Sabancı
Mohamed Sahnoun
Salim A. Salim
Douglas Schoen
Christian Schwarz-Schilling
Michael Sohlman
Thorvald Stoltenberg
Leo Tindemans
Ed van Thijn
Simone Veil
Shirley Williams
Grigory Yavlinski
Uta Zapf
Ernesto Zedillo